

**YÜKSEKÖĞRETİME GİRİŞ BAŞARISINI
ETKİLEYEN SOSYO-EKONOMİK FAKTÖRLER:
ŞENKAYA İLÇESİ GENELİNDE SAHA
ARAŞTIRMASI ANALİZİ**

Ömer ALTAY

**Yüksek Lisans Tezi
İktisat Anabilim Dalı
Prof. Dr. Erol ÇAKMAK
2019
Her Hakkı Saklıdır**

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI**

Ömer ALTAY

**YÜKSEKÖĞRETİME GİRİŞ BAŞARISINI ETKİLEYEN SOSYO-
EKONOMİK FAKTÖRLER: ŞENKAYA İLÇESİ GENELİNDE
SAHA ARAŞTIRMASI ANALİZİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Dr. Erol ÇAKMAK**

ERZURUM-2019

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ BEYAN FORMU

28 / 01 / 2019

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum " Yükseköğretime Giriş Başarısını Etkileyen Sosyo-Ekonomik Faktörler: Şenkaya İlçesi Genelinde Saha Araştırması Analizi" adlı tezin/~~raporun~~ tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/~~raporunun~~ kâğıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:
Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- Tezimin/~~Raporumun~~ tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim/~~Raporum~~ sadece Atatürk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin/~~Raporumun~~ 3 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/~~raporunun~~ tamamı her yerden erişime açılabilir.

28 / 01 / 2019

Ömer ALTAY

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Prof. Dr. Erol ÇAKMAK danışmanlığında, Ömer ALTAY tarafından hazırlanan bu çalışma 14 / 01 / 2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından İktisat Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Erol ÇAKMAK

İmza:

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Sabri AZGÜN

İmza:

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Esra Sena TÜRKO

İmza:

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir.

14 / 01 / 2019

Prof. Dr. Sait UYLAŞ
Enstitü Müdürü

F-85/01/21.10.2016

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	III
ABSTRACT.....	IV
MASTER’S THESIS.....	IV
KISALTMALAR LİSTESİ.....	V
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	VII
TABLolar DİZİNİ.....	VIII
TEŞEKKÜR.....	XII
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM**EĞİTİM**

1.1. NİTELİKSEL VE NİCELİKSEL OLARAK EĞİTİM.....	3
1.2 EĞİTİMİN İNSAN VE TOPLUM YAŞAMINDAKİ YERİ VE ÖNEMİ.....	4
1.3. TARİHSEL SÜREÇTE EĞİTİM.....	6
1.3.1. Antik Yunan Ve Roma Uygarlıklarında Eğitimin Tarihi Gelişimi.....	7
1.3.2. Eski Türklerde Eğitimin Tarihsel Gelişimi.....	8
1.3.3. İslamiyet’in Türklerdeki Eğitime Yansıması.....	9
1.3.4. Günümüze Doğru Gelen Eğitim.....	10
1.4. ÜNİVERSİTELERİN TOPLUMSAL GELİŞMEDEKİ YERİ VE ÖNEMİ ..	12
1.5. TÜRKİYE’DE YÜKSEKÖĞRETİM.....	15
1.6. DOĞU ANADOLU BÖLGESİ’NDE YÜKSEKÖĞRETİM.....	19
1.7. ERZURUM’DA YÜKSEKÖĞRETİM.....	21
1.8. ŞENKAYA’DA EĞİTİM.....	25
1.9. EĞİTİMİN BİLGİ VE BECERİ GELİŞTİRMESİ: BEŞERİ SERMAYE.....	26

İKİNCİ BÖLÜM**LİTERATÜR TARAMASI**

2.1. ULUSLARARASI AMPİRİK LİTERATÜR.....	28
2.2. ULUSAL AMPİRİK LİTERATÜR.....	39

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM**ŞENKAYA İLÇESİ ÖRNEĞİ ÜZRENDE ÜNİVERSİTEYE GİRİŞ BAŞARISINI
ETKİLEYEN SOSYO EKONOMİK FAKTÖRLERİN EKONOMETRİK
ANALİZİ**

3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	47
3.2. ARAŞTIRMANIN ÖRNEKLEMİ	47
3.3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	48
3.4. ÇALIŞMADA SORULAN SORULARIN FREKANS TABLOLARI ve YÜZDELİK ORAN DAĞILIMLARI	48
3.5 METODOLOJİ	61
3.5.1. Doğrusal Olasılık Modeli	61
3.5.2. Logit Model.....	62
3.6. BELİRLENEN BAZI DEĞİŞKENLERİN ÇAPRAZ TABLOLARI VE Kİ- KARE YORUMLARI.....	65
3.7 MATERYAL VE UYGULAMA.....	77
3.7.1 Materyal	77
3.7.2 Uygulama	81
3.7.3. Yapay Değişkenlerin Yorumları	85
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	88
KAYNAKLAR	91
EKLER.....	97
EK 1. ANKET	97
ÖZGEÇMİŞ.....	100

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**YÜKSEKÖĞRETİME GİRİŞ BAŞARISINI ETKİLEYEN SOSYO-EKONOMİK
FAKTÖRLER: ŞENKAYA İLÇESİ GENELİNDE SAHA ARAŞTIRMASI
ANALİZİ**

Ömer ALTAY

Tez Danışmanı: Erol ÇAKMAK

2019, 100 Sayfa

Jüri: Prof. Dr. Erol ÇAKMAK

Prof. Dr. Sabri AZGÜN

Dr. Öğr. Üyesi Esra Sena TÜRKO

Üniversite öğrenimi, insanların nitelikli bir birey olarak topluma ve bulunulan çağa adapte olabilmesi için kaçınılmaz bir gerekliliktir. Bu bağlamda eğitim, ekonomik gelişmenin de önemli bir sürükleyicisidir. Özellikle, bölgeler arası gelişmişlik farklılıklarının da önemli bir belirleyicisidir.

Kırsal alanlarda yaşayanların üniversite öğrenimini elde edebilmesi, ülkeden ülkeye ve aynı ülke içindeki muhtelif bölgelerde farklı zorluk derecelerinde ulaşılabilirdikleri bir sosyal hizmettir. Üniversiteye girme başarısını belirlemede bir dizi sosyo-ekonomik faktörün rol oynadığı bilinmektedir.

Bu çalışmada Erzurum İlinin Şenkaya İlçesinde, üniversiteye yerleşme başarısını etkileyen sosyo-ekonomik faktörler araştırılmaktadır.. Bu amaçla oluşturulan ve son üç yılda ilçede bulunan liselerden mezun olan öğrencilerin ebeveynleri üzerinde uygulanan bir anketle edilen verilerle bu ilçede üniversiteye yerleşme başarısını etkileyen sosyo ekonomik faktörler incelenmiştir. Çapraz tablolar üzerinden ki kare testleri ile lojistik regresyon analizinin kullanıldığı çalışmada, öğrencilere derslerinde yardım eden aile bireylerinin bulunması ve bilgisayar ve internet erişiminin sağlanması üniversiteye girme başarısını önemli düzeyde etkileyen faktörler olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Üniversiteye Yerleşme Başarısı, Sosyo-ekonomik Faktörler, Erzurum, Şenkaya

ABSTRACT

MASTER'S THESIS

**THE SOCIO-ECONOMIC FACTORS AFFECTING HIGHER EDUCATION
ENTRANCE: A FIELD SURVEY ANALYSIS IN ŞENKAYA DISTRICT**

Ömer ALTAY

Advisor: Prof. Dr. Erol ÇAKMAK

2019, Page: 100

Jury: Prof. Dr. Erol ÇAKMAK

Prof. Dr. Sabri AZGÜN

Assist. Prof. Dr. Esra Sena TÜRKO

Higher education is a vital necessity for human beings in order to adapt to the local and global communities in our era. It is also one of the main drives for economic development. Especially, it is one of the determinants of regional development disparities.

Having the chance of getting university enrollment for the youth living in rural areas is a social service which changes from country to country and in the different regions in a country. It is also known that the chance for university enrollment are greatly affected by a series of socioeconomic factors.

In this study, the socioeconomic factors affecting university enrollment in Şenkaya district of Erzurum Province. Through a questionnaire, which is prepared and applied to the parents of high school graduates graduated from the high schools in the last three years, a series of socioeconomic factors have been analyzed. The chi-square tests based on cross tabulation and logical regression analysis were used in the study. The study has shown that having tutors within the families and internet access are among the important socio-economic factors.

Key Words: Higher Education Enrollment, Socio-economic Factors, Erzurum, Şenkaya

KISALTMALAR LİSTESİ

AOG	: Ailenin Aylık Ortalama Geliri
AR-GE	: Araştırma Geliştirme
BİE	: Öğrencinin Bilgisayar Ve İnternet Erişiminin Sağlanıp Sağlanamaması Durumu
CGPA	: Cumulative Grade Point Average
DAOG	: Düzenlenmiş Ailenin Aylık Ortalama Geliri
DBİE	: Düzenlenmiş Öğrencinin Bilgisayar Ve İnternet Erişiminin Sağlanıp Sağlanamaması Durumu
DDYE	: Düzenlenmiş Öğrencinin Derslerinde Yardım Eden Birinin Olup Olmaması Durumu
DEDG	: Düzenlenmiş Öğrencinin Okulu Dışında Eğitim Desteği Görüp Görmemesi Durumu
DEHT	: Düzenlenmiş Çocuğa Yapılan Aylık Eğitim Harcaması Tutarı
DKAO	: Düzenlenmiş Öğrencinin Kendine Ait Odasının Olup Olmaması Durumu
DOM	: Doğrusal Olasılık Modeli
DSBY	: Düzenlenmiş Çekirdek Aile Olunup Olunmaması Durumu
DSEY	: Düzenlenmiş Öğrencinin Şartlı Eğitim Yardımı Alıp Almaması Durumu
DSGS	: Düzenlenmiş Ailenin Sosyal Güvenlik Statüsü
DUSG	: Düzenlenmiş Çocuğun Üniversite Sınavına Giriş Sayısı
DUYB	: Düzenlenmiş Herhangi Bir Üniversite Programına Yerleşme Başarısı Gösterme ya da Gösterememe Durumu
DYE	: Öğrencinin Derslerinde Yardım Eden Birinin Olup Olmaması Durumu
EARGED	: Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı
EDG	: Öğrencinin Okulu Dışında Eğitim Desteği Görüp Görmemesi Durumu
EHT	: Çocuğa Yapılan Aylık Eğitim Harcaması Tutarı
GSYİH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
KAO	: Öğrencinin Kendine Ait Odasının Olup Olmaması Durumu
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
OBN	: Okul Başarısızlığı Nedenleri Ölçeği
OECD	: Organisation for Economic Co-operation and Development

OLS	: En Küçük Kareler Yöntemi
ÖBBS	: Öğrenci Başarı Belirleme Sınavı
PISA	: Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı
SBY	: Çekirdek Aile Olunup Olunmaması Durumu
SEY	: Öğrencinin Şartlı Eğitim Yardımı Alıp Alınmaması Durumu
SGS	: Ailenin Sosyal Güvenlik Statüsü
SPSS	: Statistical Package for the Social Sciences
TUİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
USG	: Çocuğun Üniversite Sınavına Giriş Sayısı
UYB	: Herhangi Bir Üniversite Programına Yerleşme Başarısı Gösterme ya da Gösterememe Durumu
ÜNÖPTÖ	: Üniversite Öğrencileri Problem Tarama Ölçeği
YGS	: Yükseköğretime Geçiş Sınavı

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1.1. Clark'ın EŞgüdümleme Üçgeni 14

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1.1. Türkiye’de Yıllara Göre Yükseköğretime Kayıtlı Olan Öğrenci Sayısı	15
Tablo 1.2. Türkiye’de Yıllara Göre Yükseköğretime Kayıtlı Olan Öğretim Elemanı Sayısı	16
Tablo 1.3. Yükseköğretim Öğrencisi Başına Düşen Öğretim Elemanı Sayısı	17
Tablo 1.4. Doğu Anadolu Bölgesinde Bulunan Üniversiteler (Üniversite adlarına göre sıralanmıştır)	19
Tablo 1.5. Doğu Anadolu Bölgesinde Yükseköğretim Öğrenci Sayısı, Öğretim Elemanı Sayısı ve Öğrenci Başına Düşen Öğretim Elemanı Sayısı (açık ve uzaktan eğitim öğrencileri dahil değildir- 2017)	20
Tablo 1.6. Atatürk Üniversitesi- Ön Lisans Öğrenci Sayısı	23
Tablo 1.7. Atatürk Üniversitesi- Lisans Öğrenci Sayısı	23
Tablo 1.8. Atatürk Üniversitesi- Yüksek Lisans Öğrenci Sayısı	23
Tablo 1.9. Atatürk Üniversitesi- Doktora Öğrenci Sayısı	23
Tablo 1.10. Erzurum Teknik Üniversitesi- Lisans Öğrenci Sayısı	23
Tablo 1.11. Erzurum Teknik Üniversitesi- Yüksek Lisans ve Doktora Öğrenci Sayısı	24
Tablo 1.12. Atatürk Üniversitesi’nde Okuyan Yabancı Uyruklu Öğrenci Sayısı	24
Tablo 1.13. Erzurum Teknik Üniversitesi’nde Okuyan Yabancı Uyruklu Öğrenci Sayısı	24
Tablo 1.14. Erzurum’da Bulunan Öğretim Elemanı Sayısı	24
Tablo 1.15. Erzurum’da Bulunan Yabancı Uyruklu Öğretim Elemanı Sayısı	25
Tablo 2.1. Uluslararası Uygulamalı Çalışmalar	35
Tablo 2.2. Ulusal Uygulamalı Çalışmalar	44
Tablo 3.1. Babanın yaşı sorusuna verilen cevapların frekans ve yüzdelik değerleri.	49
Tablo 3.2. Annenin yaşı sorusuna verilen cevapların frekans ve yüzdelik değerleri.	49
Tablo 3.3. Babanın eğitimi sorusuna verilen cevapların frekans ve yüzdelik değerleri	50
Tablo 3.4. Annenin eğitimi sorusuna verilen cevapların frekans ve yüzdelik değerleri	50

Tablo 3.5. Babanın mesleği sorusuna verilen cevapların frekans ve yüzdelik değerleri.....	51
Tablo 3.6. Annenin mesleği sorusuna verilen cevapların frekans ve yüzdelik değerleri.....	51
Tablo 3.7. Kardeş sayısı (kendisi hariç) sorusuna verilen cevapların frekans ve yüzdelik değerleri.....	52
Tablo 3.8. Ailenin aylık ortalama geliri sorusuna verilen cevapların frekans ve yüzdelik değerleri.....	52
Tablo 3.9. Anketi yapılan çocuğun şartlı eğitim yardımı alıp almadığı sorusuna verilen cevapların frekans ve yüzdelik değerleri.....	53
Tablo 3.10. Anketi yapılan çocuğa derslerinde yardım eden birinin olup olmadığı sorusuna verilen cevapların frekans ve yüzdelik değerleri.....	53
Tablo 3.11. Aynı evde sürekli olarak birlikte yaşadıklarınız kimlerdi sorusuna verilen cevapların frekans ve yüzdelik değerleri.....	54
Tablo 3.12. Evinizin mülkiyeti sorusuna verilen cevapların frekans ve yüzdelik değerleri.....	54
Tablo 3.13. Evinizin ısınma sistemi sorusuna verilen cevapların frekans ve yüzdelik değerleri.....	54
Tablo 3.14. Çocuğunuzun teknolojik aletler ile internete erişimi sağlanıyor muydu sorusuna verilen cevapların frekans ve yüzdelik değerleri.....	55
Tablo 3.15. Çocuğunuzun kendisine ait odası var mıydı sorusuna verilen cevapların frekans ve yüzdelik değerleri.....	55
Tablo 3.16. Çocuğunuz okulu dışında eğitim desteği gördü mü sorusuna verilen cevapların frekans ve yüzdelik değerleri.....	56
Tablo 3.17. Çocuğunuzu okula ulaşımı nereden sağlandı sorusuna verilen cevapların frekans ve yüzdelik değerleri.....	56
Tablo 3.18. Çocuğunuz herhangi bir üniversite programına yerleşti mi sorusuna verilen cevapların frekans ve yüzdelik değerleri.....	57
Tablo 3.19. Çocuğunuzun üniversiteye yerleşmemesinin nedeni nedir sorusuna verilen cevapların frekans ve yüzdelik değerleri.....	57
Tablo 3.20. Çocuğunuzun üniversiteye yerleştiği bölümün özellikleri nedir sorusuna verilen cevapların frekans ve yüzdelik değerleri.....	58

Tablo 3.21. Çocuğunuzun üniversite eğitimine devam ediyor mu sorusuna verilen cevapların frekans ve yüzdellik değerleri.....	58
Tablo 3.22. Çocuğunuzun eğitimini sonlandırmasının ya da yerleşememesinin nedeni nedir sorusuna verilen cevapların frekans ve yüzdellik değerleri.	59
Tablo 3.23. Çocuğunuzun üniversite sınavına giriş sayısı sorusuna verilen cevapların frekans ve yüzdellik değerleri.....	59
Tablo 3.24. Ailenizin sosyal güvenlik statüsü nedir sorusuna verilen cevapların frekans ve yüzdellik değerleri.	60
Tablo 3.25. Çocuğunuz için yaptığınız aylık eğitim harcaması sorusuna verilen cevapların frekans ve yüzdellik değerleri.....	60
Tablo 3.26. Çocuğunuz herhangi bir üniversite programına yerleşti mi? * Çocuğunuz şartlı eğitim yardımı aldı mı? Sorularının oluşturduğu çapraz tablo.	66
Tablo 3.27. Çocuğunuz herhangi bir üniversite programına yerleşti mi? * Çocuğunuza derslerinde yardım eden biri var mıydı? Sorularının oluşturduğu çapraz tablo	67
Tablo 3.28. Çocuğunuz herhangi bir üniversite programına yerleşti mi? * Aynı evde sürekli birlikte yaşadıklarınız kimlerdi? Sorularının oluşturduğu çapraz tablo.	68
Tablo 3.29. Çocuğunuz herhangi bir üniversite programına yerleşti mi? *Çocuğunuzun bilgisayar ve internet erişimi sağlanıyor muydu? Sorularının oluşturduğu çapraz tablo.	69
Tablo 3.30. Çocuğunuz herhangi bir üniversite programına yerleşti mi? * Çocuğunuzun kendine ait odası var mı? Sorularının oluşturduğu çapraz tablo.....	70
Tablo 3.31. Çocuğunuz herhangi bir üniversite programına yerleşti mi? * Çocuğunuz okulu dışında eğitim desteği gördü mü? Sorularının oluşturduğu çapraz tablo.	71
Tablo 3.32. Çocuğunuz herhangi bir üniversite programına yerleşti mi* Ailenizin sosyal güvenlik statüsü nedir? Sorularının oluşturduğu çapraz tablo.	72

Tablo 3.33. Çocuğunuz herhangi bir üniversite programına yerleşti mi* Çocuğunuzun üniversite sınavına giriş sayısı kaçtır? Sorularının oluşturduğu çapraz tablo.	73
Tablo 3.34. Çocuğunuz herhangi bir üniversite programına yerleşti mi* Çocuğunuz için yaptığınız aylık eğitim harcaması tutarı? Sorularının oluşturduğu çapraz tablo.	74
Tablo 3.35. Çocuğunuz herhangi bir üniversite programına yerleşti mi? * Ailenin aylık ortalama geliri? Sorularının oluşturduğu çapraz tablo.	75
Tablo 3.36. Bağımlı değişken ile belirlenen bazı değişkenler arasındaki Ki-kare yorumları.	77
Tablo 3.37. .Üniversiteye yerleşme başarısı ve bu başarıyı etkileyen faktörlerin kısaltmaları ve kodlanması.	78
Tablo 3.38. Üniversiteye yerleşme başarısı ve bu başarıyı etkileyen faktörlerin yeniden kodlanması, kısaltması ve yapay değişkene dönüştürülmesi.	79
Tablo 3.39. Adım Adım Regresyon Yöntemiyle Belirlenen Değişkenler.	82
Tablo 3.40. Lojistik Regresyon Yöntemiyle Değişkenlerin Hesap Değerleri.	83
Tablo 3.41. Belirlenen değişkenlerin marjinal etkileri.	84

TEŞEKKÜR

Tezin hazırlanmasında yardım ve desteklerini gördüğüm danışmanım Prof. Dr. Erol Çakmak'a, ekonometrik analizler konusunda değerli yardım ve yönlendirmelerde bulunan Prof. Dr. M. Sinan Temurlenk'e, sundukları değerli katkılardan dolayı Prof. Dr. Sabri Azgün ve Dr. Öğr. Üyesi Esra Sena TÜRKO'ya ve tezimin çeşitli aşamalarında konuları kendisiyle tartıştığım ve görüşlerini aldığım Arş. Görevlisi Rahman Aydın'a teşekkürü borç bilirim.

Eğitim hayatım boyunca maddi ve manevi her konuda sabırla arkamda duran aileme, çalışmam boyunca fikirlerini ve tavsiyelerini esirgemeyen arkadaşım Ahmet Kadiroğlu'na, gerekli verileri toplamamda özveri ve sabırla yardımcı olan Şenkaya Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Müdürü Sayın İbrahim Abdi Öztaş'a teşekkürlerimi sunarım.

Her anımda yanımda olan Feyza Aslan'a teşekkür ederim.

Erzurum – 2019

Ömer ALTAY

GİRİŞ

Ekonomik büyüme ve kalkınmanın temelinde insana yapılan yatırım yatmaktadır. Bilgi ve enformasyon çağı olarak adlandırılan 2000’li yıllardan itibaren, yetmişmiş insan faktörünün önemi, diğer bütün kavramlardan daha çok öne çıkmıştır. Nitekim bu yatırımın en önemli kısmı, niteliği ve uzmanlaşmayı beraberinde getiren üniversite eğitimiyle sağlanmaktadır. Eğitim seviyesinin artması verimlilikle neticelendiğinden bireylerin mensubu olduğu topluma sağladığı katma değer, aldığı eğitim seviyesi ile doğru orantılı olduğu kabul edilen bir gerçektir. Dolayısıyla bir ülkeyi gelişmişlik noktasında diğer ülkelerden ayıran nokta, o ülke halkının aldığı eğitim sonucunda verdiği somut çıktıdır.

Eğitim özelinde üniversite eğitimi bu denli büyük bir önem arz ettiğinden, yükseköğretimin yaygınlaştırılması ve genişletilmesi, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde politik hedef haline gelmiştir. Şüphesiz bu erişimin sunulması için imkanlarının artırılması tek başına yeterli olamamaktadır. Gerek yükseköğretim olanağına sahip olmada bireyleri etkileyen çok sayıda sosyo-ekonomik faktör vardır.

Bu noktadan hareketle bu çalışmanın ilk bölümünde; Dünya genelinden Şenkaya özeline doğru inilerek, eğitim kavramının kapsam alanı niteliksel ve niceliksel olarak açıklanmış ve beşeri sermaye olgusunun önemi vurgulanmıştır. İkinci bölümde öğrencilerin üniversite programlarına yerleşme başarıları göstermelerinde ve ayrıca akademik başarılarında etkili olan sosyo-ekonomik faktörlerin ulusal ve uluslararası ölçekte ayrı ayrı incelemeleri yapılmıştır. Literatürde incelenen bu faktörlere ek olarak belirlenen diğer bazı değişkenlerle uygulama bölümüne geçiştir.

Üniversiteye giriş başarısına etki eden sosyo-ekonomik faktörlerin bir bölümü öğrenci ailesinin demografik özellikleri yanında, gelir ve istihdam durumu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir lise öğrencisinin üniversiteye giriş başarısını etkileme ihtimali olan diğer sosyo ekonomik faktörler, ebeveynlerin eğitim ve mesleki statüleri, öğrencilerin sağlığı, eğitim kaynaklarının mevcudiyeti ve bireysel öğrencinin bunlara ulaşabilme kabiliyeti, öğrencinin eğitimini kolaylaştırabilecek ve destekleyebilecek diğer olanakları, okuldaki resmi eğitim dışında alabildiği destekleyici eğitimin mevcudiyeti, okul dışında yararlanabileceği ilave eğitim olanakları, ailenin çocuk için yapabildiği

eğitim harcamaları, ailenin yapısı, yani, çekirdek mi yoksa geniş aile tipine mi sahip olduğu gibi bir dizi faktör, ön plana çıkmaktadır.

Son bölüm olan uygulama bölümünde ise araştırma evreni olarak belirlenen Erzurum ilinin Şenkaya ilçesinde, belirlenen sosyo-ekonomik faktörlerin üniversiteye yerleşme başarısı gösterilmesinde etkili olup olmadığını ölçebilmek için anket çalışması gerçekleştirilmiş ve elde edilen veriler ki kare ve lojistik regresyon yöntemleriyle ekonometrik analize tabi tutulmuştur. Elde edilen sonuçlara göre öğrencilere yapılan eğitim harcaması tutarının artması, öğrencilerin bilgisayar ve internet erişimlerinin sağlanması ve kendisine rol model olarak gördüğü birilerinin derslerinde yardım ediyor olması öğrencilerin üniversiteye yerleşme başarısı gösterme ihtimallerini artıran sosyo-ekonomik faktörler olarak belirlenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

EĞİTİM

1.1. NİTELİKSEL VE NİCELİKSEL OLARAK EĞİTİM

Yazılı eserler incelendiğinde eğitimin yaklaşım türlerine göre birçok tanımı olduğu görülmektedir. Dolayısıyla eğitimin net ve değişmez bir tanımı olduğu söylenemez ancak benzeri düşünce temellerinden doğal farklı eğitim tanımları örnek olarak sunulabilir.

Eğitim, bilgi ile etkileşim kurarak, onu benimseme ve aktarma yoluyla bireysel manada kaliteli bir yaşam seviyesine ulaşmanın, toplum olarak ise büyümenin ve kalkınmanın en temel yoludur. Ayrıca demokratik ve insan hakları değerlerine sahip bir kamusal alan kurup devamlılığını sağlamakta eğitimden geçmektedir.¹

Davranışçı psikologlara göre eğitim, bir kişide öğrenme yoluyla arzu edilen davranışsal değişimleri oluşturma sürecidir.²

Durkheim'e göre ise eğitim “ Yaşlıca kuşağın toplumsal hayat için henüz yetersiz bulunan orta kuşak üzerine uyguladığı eylemdir. Amacı ise çocukta hem tüm olarak toplumca hem de özellikle gireceği çevrece gerekli görülen fiziksel, entelektüel ve moral yetenek ve becerileri uyandırmak geliştirmektir.”³

Felsefi akımlar da eğitimin ne olduğu üzerine farklı yorumlar getirmişlerdir. Örneğin idealistlere göre, bireyin bilerek ve iradesiyle yaratıcıyı bulmak için gösterdiği çabadır. Realizme göre, kültürel birikimin gelecek kuşaklara aktarılması yoluyla deneyim transferi yapmaktır. Pragmatizme göre, inşa yoluyla bireylerin yeniden hayata hazırlanmasıdır. Marksizme göre eğitim, insanın doğayı üretimde kullanma amacıyla onu

¹ Ömer Özyılmaz, *Türk Milli Eğitim Sisteminin Sorunları ve Çözüm Arayışları*, Pegem Akademi, Ankara 2013, s. 3

² Akın Olgun, Sevtap Güler Gümüş, Hakan Adanacioğlu, “ Schooling and Factors Affecting Decision on Schooling by Household Members in the Rural Areas of Turkey” [Türkiye'nin Kırsal Alanlarındaki Hane Halkı Tarafından Okullaşma Kararını Etkileyen Faktörler ve Okullaşma], *Social Indicators Research*, 98, 2010, s.533

³ Cemil İpek, *Üniversiteye Geçişi Etkileyen Sosyo-ekonomik Faktörler (Ondokuz Mayıs Üniversitesi Örneği)*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya 2001

denetlemesi ve düzenlemesidir. Natüralizme göre ise, kişinin ruhen ve bedenen gelişiminin sağlanması ve bu olgunluğun gerekliliğini yerine getirme işidir.⁴

Yukarıdaki tanımlara farklı tanımlar eklemek mümkündür. Son olarak Ertürk tarafından yapılan ve ulusal literatürümüzde geniş kabul görmüş tanıma göre eğitim; “bireyin davranışında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme sürecidir”.⁵

Bu tanımla eğitime iki görev düşmektedir:

1- Bir toplumun bilim, sanat, kültür ve din gibi çeşitli değerlerinin kaybolmasının önüne geçmektir.

2- Bireyin ve toplumun davranışlarında istendik değişmeler yaratma amacına ilaveten sürekli bir devinim içerisinde bulunan bilim, teknik ve güzel sanatlardaki ilerlemeleri gelecek kuşaklara aktarmaktır.

Eğitim bu iki yükümlülüğünden herhangi birini yerine getirmezse görevini tamamlamış sayılmayacaktır. Yalnızca miras aktarım görevini yapar ve yeni gelişmelere açık olmazsa toplumun geleceğini tehlikeye düşürmüş olacaktır. Eğer eğitim yalnızca ikinci görevine ağırlık verirse toplumların tarihsel bağları kopma noktasına, sürekliliği ve devinimi sağlanamaz duruma gelecektir.⁶

1.2 EĞİTİMİN İNSAN VE TOPLUM YAŞAMINDAKİ YERİ VE ÖNEMİ

İlk olarak belirtilmesi gereken şey sosyalleşmenin kendiliğinden gerçekleşen bir süreç olmadığıdır. Kamusal ve toplumsal hayatın bizatihi kendisi ve bu hayatları oluşturan kurumlar, ortamlar, gruplar ve diğer bağlayıcı etmenler bireyin toplumsallaşmasında başat rol oynamaktadır. Bireyin mensubu olduğu ailesi, arkadaş çevresi, eğitimi, sosyo-ekonomik statü grubu bu kümülatif süreçte ayrıca bir öneme sahiptir.⁷

⁴ Veysel Sönmez, *Eğitim Felsefesi*, Anı Yayıncılık, Ankara 1998, s.38

⁵ Selahattin Ertürk, *Eğitimde Program Geliştirme*, Yelken Tepe Yayınları, Ankara 1972, s.12

⁶ Hasan Ali Koçer, *Türkiye’de Modern Eğitimin Doğuşu ve Gelişimi*, Talim Terbiye Dairesi Yayınları, İstanbul 1974, s.61

⁷ Cengiz Yanıklar, “Eğitimin Toplumsal Temelleri”, Mehmet Durdu Karşlı (Ed.), *Eğitim Bilimine Giriş* (ss. 121-136), Pegem Akademi, Ankara 2008, s.124

Toplumsallaşma, henüz biyolojik bir varlık olan ve her türlü yardıma ihtiyacı olan bebeğin, doğduğu ve mensubu olduğu topluma uyum için gerekli becerileri kazanması ve bilgili bir birey olarak gelişmesi sürecidir.⁸

Şüphesiz ki toplumsallaşmaya etki eden en önemli faktörlerden biri eğitimidir. Toplumsallaşma hayat ile birlikte değişen dinamik bir süreç olduğundan farklı gruplardan ve farklı ortamlardan da etkilenir.

Celkan'a göre sosyalleşme, sürdüğü grup ve kurumlara göre birincil ve ikincil olmak üzere iki aşamada oluşur. Birincil sosyalleşme aile de başlar okul öncesi kurumlarda; kreş, anaokulları, çocuk yuvalarında sürer ve sonra ki aşamalarda ki kurum ve gruplarla; okul ve akran grupları ile tamamlanır. İkincil sosyalleşme ise dini, siyasi ve ekonomik kurumlara ek olarak kitle iletişim araçlarıyla sağlanır. Birincil sosyalleşmede amaç toplumsal kültürün aktarılması, ikincil sosyalleşmedeki amaç ise kurumlar aracılığıyla karşılıklı etkileşim sağlanmasıdır.⁹

Toplumsal sosyalleşmeyi sağlayan kurumlar arasında aile özel bir önem taşımaktadır. Aile çocuğun beceri ve davranış göstermede eğitim aldığı ilk kurumdur. Yani aile bir anlamda alt kültürdür. Aslında aile ile başlayan ve diğer kurum ve grupların katılımıyla şekillenen toplumsallaşma süreci, toplumların bireylerini kendi üyeliklerine hazırlama süreçleridir. İhtiyaç duydukları gelecek nesilleri yetiştirmek için kendi kurumlarını ve eğitim sistemlerini işletirler. Biyolojik olarak zaten var olan toplumlar aile kurumu sayesinde var olan kültürel özelliklerini, örf ve adetlerini, tarihsel aidiyetlerini, norm ve kurallarını korur ve devam ettirirler.¹⁰

Karşılıklı etkileşimle, kurumların ve grupların devamlılığını sağlayan çocukların yetiştirilmesi ve eğitilmesi önemlidir. İlkel ya da ilkel türevi topluluklarda aile diğer tüm kurumların niteliğini içinde barındırdığından ve ilkel toplumlarda aktarılacak kültürel öğeler sınırlı olduğundan, aile çocuğun eğitimi için yeterli işlevselliğe sahiptir.¹¹

Gelişmiş toplumlarda ise aile çocukların beceri ve davranış kazanmasında tek başına yeterli olamamaktadır. Çünkü çok hızlı artan ve çok hızlı dağılan bilgi karşısında

⁸ Anthony Giddens, *Sosyoloji*, (1991), (Çev.: Hüseyin Özel ve Cemal Güzel), Ayraç Yayınevi, Ankara 2000, s.25

⁹ Hikmet Yıldırım Celkan, *Eğitim Sosyolojisi*, Atatürk Üniversitesi Basımevi, Erzurum 1989, s.65

¹⁰ Vural Hoşgörür, “Eğitimin Toplumsal Temelleri”, Özcan Demirel & Zeki Kaya (Eds.), *Eğitim Bilimine Giriş* (ss. 129- 160), Pegem Akademi, Ankara 2015, s.132-133

¹¹ Münire Erden, *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*, Epsilon Yayıncılık, İstanbul 2005, s.77-78

aile bireyleri yeterli özveriye istese de gösteremeyecektir. Ancak çocukların çağın gerektirdiği eğitimi almaları lazımdır. Dolayısıyla çağın gerektirdiği nitelikleri taşıyan bir bireyin yetişmesi okul öncesi dönemden başlayarak yükseköğretimden hatta hayat boyu kazandığı deneyimlerden geçmektedir. Bu noktada önem arz eden şey aile tipleri olmaktadır.¹²

Ailenin sosyo-ekonomik statüsü, aile bireylerinin eğitim durumları, aile bireylerinin yaptığı meslekler, çekirdek veya geniş aile olunması, ailenin beklentisi ve farkındalıkları gibi değişkenler çocukların eğitimi açısından önem teşkil etmektedir.

1.3. TARİHSEL SÜREÇTE EĞİTİM

Eğitimin amaç ve işlevlerinin hedef kitlesi bireysel, ulusal ve uluslararası alanlardır. Uygulanması düşünülen eğitim politikaları hazırlanırken bu üç boyut göz önünde bulundurulmalı ve kendi içinde değerlendirilerek ele alınmalıdır. Bu doğrultuda eğitimin statik ve dinamik eğitim süreci olmak üzere iki sistemi vardır diyebiliriz. Sadece bir unsurun veya kısa ve belirli bir dönemin eğitim politikası incelenmesi belirli bir zümre düşüncesini yansıtacağından eğitim politikası ve sistemi statik bir görünüş sergileyecektir. Oysa bunlara ek olarak sosyal, kültürel, ekonomik ve teknolojik gelişmelere açık ve bu gelişmeleri içerisinde barındıran bir eğitim politikası ve sistemi statiklikten dinamikliğe evrilecektir.¹³

Eğitim politikasını statik olmaya zorlayan dar bir görüş açısından ziyade, çok boyutlu ve evrensel bakış açısıyla eğitimin tarihsel süreçteki serüveni, kalıplardan kurtularak dönemsel ve geniş çerçevede anlatılmaya çalışılmıştır.

Aynı bakış açıları ile eğitimin tarihsel süreçte izlediği yolun incelenmesi, bugüne kadarki biriktirilen kazanımlar vasıtası ile hedeflenen noktaların neler olduğunun anlamlandırılmasında ve bu hedeflerin eğitim ve öğretim uygulamalarıyla nasıl gerçekleştirilebileceği konusunda gösterici olacaktır. Dinamik ve sürekli olan yeniden oluşabilecek şartlara ve yeni değişkenlere bağlı olarak ilerleyen eğitim ve öğretim uygulamalarının varış noktaları itibarıyla değerlendirilip, toplanan nicel ve nitel veriler

¹² Mustafa Ergun, *Eğitim Sosyolojisine Giriş*, Ocak Yayınları, Ankara 1994, s.57

¹³ Tuba Yavaş, "Eğitimin Tarihi Temelleri", Fatih Töremen (Ed.), *Eğitim Bilimine Giriş* (ss. 99- 133), İdeal Kültür & Yayıncılık İstanbul 2011, s.104-105

göz önünde bulundurularak bir değerlendirme yapılabilmesi için bu sürecin mutlaka tarihi temelleri kapsamında ve aynı başlık altında toplanarak analiz edilmesi gerekir.¹⁴

1.3.1. Antik Yunan Ve Roma Uygarlıklarında Eğitimin Tarihi Gelişimi

Avrupa’da eğitim eski Roma ve Yunan eğitim anlayışına dayandırılabilir. Ege medeniyetlerinin son halkası olarak görülen Yunan medeniyeti (M.Ö. 510-359) kendinden önce varlığını hissettirmiş Anadolu, Mısır ve Mezopotamya medeniyetlerinin temelleri üzerinde ilerlemiştir. Antik çağda Yunan eğitimi, müzik üzerine kurulmuştur. Eğitim, müzik yoluyla beden-ruh birlikteliğinin sağlanmasına ve sağlamlandırılmasına odaklanmıştır.¹⁵

Atina’da eğitimin temel amacı iyi vatandaşlar yetiştirmektir. Bu görev ise eğitimin başladığı yer olarak kabul edilen aileye bırakılmıştır. Müzikle birlikte verilen diğer önemli dersler beden eğitimi, mimarlık, resim, heykel ve tiyatrodur. Beden eğitiminde amaç savaşçı yetiştirmek değil bedeninin sağlığıdır. Çocuklarının eğitimlerine yedi yaşlarında başlanmıştır ve bu eğitimleri verenlere “pedagog”, bu olguya ise “pedagoji” denilmesi Atina eğitimine dayanmaktadır.¹⁶

Sparta Kent Devleti’nde ise günlük yaşam Atina’ya göre daha da sıkı, disiplinli ve askerliğe yönelik yapılandırılmıştır. Buradaki beden eğitimi derslerindeki amaç spordan ve vücut sağlığından ziyade güreş, okçuluk ve disk atma gibi güç kazandırmaya yönelik olmuştur. Zorluklara ve güç koşullara uyum için çocukların küçüklükten itibaren asker gibi yetiştirildiği, çocukların elbise ve ayakkabı dahi giymesine izin verilmediği bilinmektedir. Ayrıca kent yönetimi özel hayata da karışmış ve altı yaşını geçen erkek çocuklara el koyarak belirlenen görevler için eğitmişlerdir. Kız çocukları ise (jimnazlar) erkekler kadar ağır olmasa da gene belirli bir spor eğitimine tabi tutulmaktaydılar ve buna ek olarak dans, müzik ve şarkı öğrenmekteydiler.¹⁷

¹⁴ Ali Osman Engin, “Eğitimin Tarihi Temelleri”, Mehmet Durdu Karşlı (Ed.), *Eğitim Bilimine Giriş* (ss. 301-337), Pegem Akademi, Ankara 2008, s.307

¹⁵ Yavaş, 105

¹⁶ Cavit Binbaşoğlu, *Eğitim Düşüncesi Tarihi*, Binbaşoğlu Yayınevi, Ankara 1982, s.39

¹⁷ Birsen Gündüz “Eğitimin Tarihsel Temelleri”, Yusuf İnanlı (Ed.), *Eğitim Bilimine Giriş* (ss. 138-174), Karahan Kitabevi, Adana 2011, s.147-148

1.3.2. Eski Türklerde Eğitimin Tarihsel Gelişimi

Türk eğitim tarihi, bilinen ilk Türk toplumları ile başlar. Türk Tarihinde ve Türk bağımsız yaşama geleneğinde aralıksız bir çizgi oluşturan ve Türk tarihinin en önemli kısmını teşkil eden devletler sırası ile şunlardır: Hun, Göktürk, Uygur, Karahanlı, Selçuklu, Osmanlı Devletleri ve Atatürk'ün kurduğu ve ilelebet yaşayacak olan Türkiye Cumhuriyeti Devleti.¹⁸

Hunlar, konar-göçer bir hayat sürdürdüklerinden yerleşik düzende vuku bulacak bazı kurum ve kavramlar ilk bakışta görülmemektedir. Yine de bu toplumsal yapının devamlılığını sağlama, iyi bir eğitim ve öğretim almış toplum bireylerinden geçmektedir. Bu dönemde toplumları güçlü kılan şey neferlerinin becerikli olmasına; at binmesine, ok atmasına, iyi kılıç kullanmasına, güçlü olmasına bağlıydı. Erkek çocuklar babalarıyla, kız çocuklar anneleriyle bu eğitim ve öğretim süreçlerini tamamlamaktaydılar. Kız çocukları daha çok toplum nezdinde onlara ihtiyacın duyulduğu alanlarda eğitilmekteydi. Hunlarda ayrıca Şaman inancını benimsemektedirler. Şaman ve Kaman adları verilen dönemin şairleri, toplumu aydınlatma görevini üstlenerek öğretmen modeline bürünmüşlerdi.¹⁹

Göktürklerdeki eğitim süreci neredeyse Hunlardaki eğitim süreciyle birebir örtüşmektedir. Eğitim töre ile törenin çizdiği sınırlar içerisinde verilmekteydi. Göktürklerin eğitim tarihini Hunlardan farklılaştıran durum Göktürklerin 38 harfli gelişmiş bir alfabeye sahip olmalarıdır. Bu alfabe ile Göktürkler hem dillerini işlemişler hem de yazılı eser bırakmışlardır. Nitekim dil ve işleyiş konusunda özgün olmaları, planlı bir eğitim anlayışına sahip olduklarını göstermektedir.²⁰

Okuma yazma bilmenin Göktürkler arasında genişçe yayılmış olmasını Çin metinlerinin şu bildirisi de göstermektedir: ‘‘574 yılında bir kağanın isteği üzerine Kuzey Tszı imparatoru, bir Budist keşişe ‘Nirvana sutra’ yı Türklerin diline çevirtip, bu çeviriyi Türkleri Budizm’e çekmek amacıyla aralarında dağıtmayı emretmişti’’. Dini propagandanın misyonerler aracılığıyla değil, merkezi iktidar olan Budist imparatorun

¹⁸ Yahya Akyüz, *Türk Eğitim Tarihi*, Pegem Akademi, Ankara 2012, s.1

¹⁹ Engin, 315

²⁰ Gündüz, 152

önerdiği gibi yazılı belge ile yapılması Göktürkler arasında okuma yazma bilmenin oldukça yaygın olduğunu göstermektedir.²¹

Uygurlar ise benimsedikleri Maniheizm dini gereği yerleşik hayata geçmiş ve bu yüzden yaşam biçimleri daha önceki Türklerden farklılaşmıştır. Bilimde de ilerlemiş olan Uygurlar, geliştirmiş oldukları Soğd alfabesiyle edebiyat, sanat ve din konularında eser vermişlerdir. Basım teknikleri geliştirdiklerine dair ispatlar ışığında, kitaplarını çoğalttıkları ve bu sayede okuryazarlık oranlarını artırdıkları belirtilmektedir. Yükselen eğitim düzeyleriyle ordu-halk kavramından sıyrılmış, Türk ve yabancı devletlerin saraylarında bürokratik, danışmanlık gibi kurumsal konumlarda kendilerine yer bulmaya başlamışlardır.²²

İslamiyet öncesi dönemdeki Türk eğitim ve öğretim prensiplerinin özelliklerini şöyle sıralamak mümkündür:

1. Türk toplumlarının eğitim anlayışları yaşam şartlarının etkisiyle biçimlenmiştir.
2. Çocukların eğitilmesinde ve topluma kazandırılmasında töre en önemli rolü oynamaktadır.
3. Bu dönemdeki Türklerin ulaştıkları medeniyet ve kültür düzeyi, bu düzeye ulaşmanın ardında örgün ve sistematik eğitimin varlığına delalet etmektedir.
4. Bu dönemin edebi eserlerinde epik ve didaktik anlatış tarzı söz konusudur.
5. Eski Türklerde gerçek ve derin bir bilim sevgisi olduğu anlaşılmaktadır. “Alp” insan tipinin temel özelliği cesurluğun yanında bilgelik taşımasıdır.
6. Eski Türklerde cinsiyet farklı gözetilmeksizin mesleki eğitim önemli yer tutmaktaydı.²³

1.3.3. İslamiyet’in Türklerdeki Eğitime Yansıması

İslamiyet’in benimsenmesi Türk eğitim tarihine yeni özellikler kazandırmış ve bunun bir takım önemli ve sürekli sonuçları olmuştur:

²¹ Dmitriy Dmitriyeviç Vasilyev, “Kök-Türklerin Okuma Yazma Bilmeleri Sorunu”, A. A.Yasa & S. O. Atılgan (Haz.), *Uluslararası Osmanlı Öncesi Türk Kültürü Kongresi Bildirileri: 4-7 Eylül 1989- Ankara: (ss., 297- 304), Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını- Sayı: 119, Kongre ve Sempozyum Bildirimleri Dizisi: 19, Ankara 1997, s.298-299*

²² Yavaş, 109

²³ Engin, 317

1. Türk toplumlarında ilk kez, sistematik, düzenli ve güçlü bir eğitim öğretim kurumu olan medrese kavramı ortaya çıkmıştır. Bu kurumlar, Türkiye Cumhuriyeti Devleti kurulana kadar devam etmiştir.
2. İslam dünyasında Türk, Arap, Acem vb. düşünür ve eğitimciler eğitim ve öğretim üzerine eser vermişler ve genel kabul gören düşünce ve uygulamalar geliştirmişlerdir.
3. Türk toplumlarının töresi, ahlak anlayışı, toplumun değerli saydığı insan tipi İslamiyet'in etkisiyle yeniden şekillenmiştir. Medreseler, mutasavvıflar, din adamları bu değişmeyi sağlayıcı etmenler olmuşlardır. Bu değişim sürecine toplumun din ve yeni değerler ile yoğrularak yeniden eğitilmesi denilebilir. Bu yaygın eğitim yüz yıllarca sürmüştür.
4. Türklerin yeni dinle teması sonucunda savaşçı, cihangir gibi insan tipi özelliklerine gazi ve veli gibi yeni kavramlar eklenmiştir. Bu yeni süreç İslam'ın şehit-gazi değerlerinden güç alarak günümüze kadar yansımıştır. Bu yeni insan tipi Anadolu'nun ve Balkanlar'ın Türkleşmesinde önemli rol oynamışlardır.
5. Türkler İslamiyet'te bilimin üstün tutulduğunu görmüş ve bu durum kendi bilim sevgilerini sürdürmelerini kolaylaştırmıştır.
6. Türkler İslamiyet'e geçerken Arap yazısını da almışlardır. Bu yazı kullanılan alan ve süre bakımından onların başta gelen yazısı olmuştur.²⁴

1.3.4. Günümüze Doğru Gelen Eğitim

19. yüzyılda İngiltere'de başlayan Sanayi Devrimi sonucunda kamusal ve toplumsal alanlarda yaşanan gelişmeler, İngiliz, Amerikan ve Kıta Avrupası eğitim sistemlerinde değişmelere neden olmuştur. Bu değişikliklerle 20.yüzyılda eğitim, ciddiye alınan ve bilimsel yönüyle incelenen bir uğraş haline gelmiştir. Eğitim sisteminde değişimlere yol açan süreci ve sürecin felsefi alt yapısını şöyle özetleyerek günümüze doğru gelebiliriz. İlk olarak imparatorluklar, krallıklar yani güce bağlı devlet sistemleri yıkılmış ya da yönetim şekilleri değişmiştir. Bu güçlerin yerini alan kurumlar ise ulus devletler olmuştur. Kendi uluslarının yaşadığı topraklar hariç, imparatorlukların diğer ülkelerdeki topraklarını bırakmaları ya da kaybetmeleri sömürgecilik faaliyetlerini

²⁴ Akyüz, 19-20

azaltmıştır. Bu faaliyetlerin azalması siyasi ve ekonomik bağımsızlık için verilen savaşlarda Avrupa’da önemli değişimlere neden olmuş ve tüm dünya da bu değişikliklerden etkilenmiştir. Bu savaşlar pek çok bölgesel çatışma, açlık ve yoksulluğa sebebiyet vermiştir. Daha sonra dünyada barışın sağlanması için uygun ortam girişim çabaları sonucu ve ortak ilkelerin oluşturulması gayesiyle Birleşmiş Milletler kurulmuştur. Birleşmiş Milletler üye ülkeleri tarafından benimsenen İnsan Hakları Bildirgesi hazırlanmıştır. Bu bildirge normal halkın gözünde eğitimi, ayrıcalıklı sınıfların ulaşabileceği bir tabu olmaktan çıkarmış, herkes için gerekli bir insan hakkına dönüştürmüştür. Pek çok ülke eğitim haklarının kullanılması için hem yol gösterip yardım etmiş hem de bu hakkın kullanılmasının önüne geçilmesi durumunda cezai yaptırım kararları getirmiştir. İnsan yaşamına giren teknoloji ile birlikte ülkeler ve kıtalar arası iletişim çok hızlı bir şekilde artmış, böylece bilgiye ulaşmada neredeyse sınırsız bir güç elde edilmiştir. Önce ki dönemlerin en değerli insan tipi “ çok bilen insan, bilge” yerini bilgiye erişen ve onu nerede kullanacağını bilen insan tipine dönüşmüştür. Eğitim yukarıda özetlendiği aşamalardan sonra otoriter yaklaşımdan, demokratik yaklaşıma geçiş yaşamıştır.²⁵

Teknolojik ve bilimsel gelişmelerin çığır açtığı çağımızda, eğitim düşüncesi de tarihsel süreçle değişime uğramış ve kendini sürekli yenilemiştir. Küreselleşme, çok kültürlü toplum yapıları, bilgiye ulaşmanın kolaylığı ve yayılma hızı gibi etmenler toplumları etkilediği gibi eğitimi de etkilemiştir. Bu etkileşimler sonucunda eğitim kurumları farklı misyonlar benimsemiş ve eğitimde yeni vizyonlar oluşmuştur. Bulduğumuz çağın özelliklerini içinde barındıran bu yeni eğilimler, günümüzde de etkisini artırarak devam etmektedir. Dünya sorunlarına çözüm bulabilen, karar verirken toplum çıkarlarını göz önünde bulundurarak hareket eden, teknolojik gelişmeleri takip edebilen ve onunla birlikte hareket edebilen, araştıran, düşünen ve fikir üretebilen bireyler yetiştirmek bugünkü eğitim anlayışının ana amaçlarından. Bu özelliklere sahip nesiller yetiştirme noktasında farklı yöntemler ve farklı yaklaşımlar, eğitimin tarihsel olarak yaşadığı gelişme süreci çerçevesinde diğer dönemlerden ayrılmasını sağlamıştır.²⁶

²⁵ Ayla Oktay, “Eğitimin Temel Kavramları ve Eğitim Düşüncesinin Tarihsel Gelişimi”, Ayla Oktay (Ed.), Eğitim Bilimine Giriş (ss.1-24), Pegem A Yayıncılık, Ankara 2007, s.17-18

²⁶ Oktay, 90

Diğer tüm tarihsel süreçler de olduğu gibi, çağımızda ve hatta günümüzde öne çıkan değişimleri, toplumsal hareketleri, her gün üzerine koyarak ilerleyen teknolojiyi, kitle iletişim araçlarını ve diğer tüm kamusal ve toplumsal alanda gerçekleşen her bir yeni olguyu anlamlandırmak, gelecek yıllara ilişkin öngörüler oluşturma da ve eğitim sürecinin tarihsel yolculuğunda çizeceği manevraları görmeye oldukça önem taşımaktadır.

1.4. ÜNİVERSİTELERİN TOPLUMSAL GELİŞMEDEKİ YERİ VE ÖNEMİ

İçinde bulunduğumuz çağ ‘‘Bilgi Çağı’’ ya da ‘‘Enformasyon Çağı’’ gibi adlarla anılmaktadır. Bu isimler bilgiye ulaşmanın, bilgiyi artırmanın ve bilginin aktarılmasının önünde bir engel olmamasındandır. Örneğin 11. Yüzyılda var olan bilgiyi iki katına çıkarmak için geçmesi gereken süre yaklaşık sekiz yüzyıl iken, günümüzde bu süre iki aydan kısa bir süredir. Şüphesiz bilgisayar, internet ve kitle iletişim araçları gibi teknolojik varlıklar bu sürenin kısalmasında başat rol oynamaktadır.²⁷

Bilginin üretilmesi ve bilginin korunması teknolojik faktörlerle doğrudan ilişkili olmasının yanında bu görevi üstlenen; üreten, koruyan ve bilgiyi nihai ürün haline getiren kurumlar üniversitelerdir. Bu bilgilerden hareketle üniversiteler; eğitim ve öğretim kurumları olmanın yanında, bilimsel araştırma yapan, üreten ve ürettikleriyle hayatı kolaylaştıran ve anlamlandıran kurumlar olarak tanımlanabilir.

Nitekim bu fonksiyonları yerine getirmek üzere kurulan üniversitelerden, toplumsal ve kamusal yaşamı kolaylaştıran nitelikli çalışmaların yapılması da beklenmektedir. Toplumlar, üniversitelerin yukarıda bahsedilen temel görevlerini, kendi ihtiyaçlarını karşılayacak öncelikler doğrultusunda tanımlamış ve kurumsallaştırmıştır.

Örneğin;

➤ İngiliz Üniversiteleri; öğrencilerine temel ve mesleki bilgileri sunarken aynı zamanda kendi öz kültürleri ile yoğrulan bireyler yetiştirmeye önem vermektedirler.

➤ Alman Üniversiteleri; Wilhelm von Humbolt’un etkisiyle kendilerine asıl görev olarak bilimsel araştırma yapma misyonunu yüklemişlerdir. Eğitimin ve öğretimin

²⁷ İpek, 8

yürütülmesini ise bu temel amaç gerçekleştirilirken yapılması yönünde bir prensip benimsemişlerdir.

➤ ABD Üniversiteleri; görev tanımları toplumun gereksinimlerini gideren iş dünyasının temsilcileri tarafından yapılmaktadır. Yetiştirilecek nitelikli insan türü ve yapılacak araştırmanın konusu bu zümre tarafından belirlenmektedir.

➤ Fransız Üniversiteleri; toplumsal ve kamusal düzeni koruyacak, devletin sürekliliğini sağlayacak nesiller yetiştirme görevini üstlenmişlerdir.

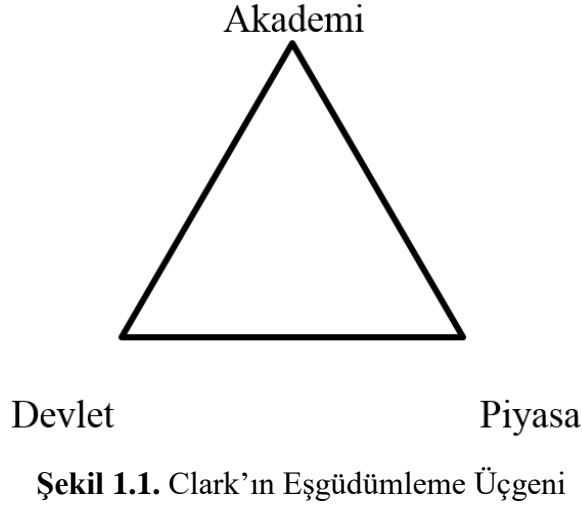
➤ Doğu Bloku Üniversiteleri; ideolojik eğitimi ön plana almışlardır. Mesleki bilgi vererek üretimi artırma fikrini benimsemişlerdir.

Dreeze ve Debelle'nin oluşturduğu bu tasnife göre İngiliz, Alman ve ABD üniversiteleri idealist, Doğu Bloku içinde yer almış üniversiteler ve Fransız Üniversiteleri ise faydacı olarak nitelendirilmiştir.²⁸

Ayrıca üniversiteler var olmaya başladıkları günden itibaren farklı yönetim tarzlarıyla yapılandırılmışlardır. Üniversite yönetimin de hangi tarzın benimsendiği o toplumda var olan hemen hemen her kavramı etkilemektedir. Kişilerin özgürlükleri ve manevra alanları, kurumların bağımsızlığı ve karar verebilme hürriyetleri edilgen konumunda olmasıyla örneklendirilebilir. Literatürde var olan birçok üniversite yönetim modelinden hareketle Burton Clark, üniversitelerin performanslarını etkileyen faktörlerden oluşan bir model çizmiştir. Bu model “Clark’ın üçlemesi” olarak bilinmektedir. Bu modele göre, üniversitelerin performansı devlete, akademiye ve piyasaya göre şekillenmektedir.²⁹

²⁸ Gülsün Atanur Başkan, “Türkiye’de Yükseköğretimin Gelişimi”, *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21 (1), 2001, s.23

²⁹ Dan Lang, “Clark’s Triangle And Fiscal Incentives: Implications for Colleges” [Clark’ın Üçgeni ve Mali Teşvikleri: Üniversiteler İçin Çıkarımlar], *College Quarterly*, 18(3), n3, 2015, s.1-17

Şekil 1.1. Clark'ın Eşgüdümleme Üçgeni

Bu bağlamda Clark'ın üçlemesi devletin merkezde olduğu model (state-centered), akademik öz-yönetim modeli (academic-self government) ve Anglo Amerikan model (Anglo-American) olarak da ifade edilmektedir.³⁰

Üniversitelerin kurulum kökenlerini ve yönetim modellerini çok eski dönemlere götürmek mümkün olsa da aynı şeyi Türkiye yükseköğretimi için söylemek pek mümkün görünmemektedir. Türkiye'de üniversitelerin temellerine inmek bizleri tarih olarak 1933'e yani Cumhuriyet öncesi dönemde kurulan Darülfünun'dan bu tarihte kurulan İstanbul Üniversitesi'ne götürmektedir. Bu dönemden sonra da Türkiye'deki modernleşme çabaları neticesinde yeni yükseköğretim kurumları kurulmaya başlanmıştır.³¹

Sonuç olarak üniversiteler kökenlerinden bu güne kadar kamu ve toplum ile işteş bir ilişki içinde bulunmuştur. Yukarıda belirtilen sınıflandırmalarda ve yapısal model işleyişlerinde belirli normlar çerçevesinde ilerlenmiş ve artık üniversiteler günümüzde modernleşmiş bir yapı haline bürünmüştür. Bu doğrultuda üniversiteler devletlerin büyümesinde, kalkınmasında ve uluslararası boyutta söz sahibi olmasında da öncü rol oynamaktadır. Yükseköğretim kurumları bunu yaptıkları bilimsel yayınlarla, ürettikleri bilgilerle ve yetiştirdikleri nitelikli insan gücüyle yani beşeri sermaye ile

³⁰ Uri Cohena & Adi Sapirb, "Models of academic governance during a period of nationbuilding: the Hebrew University in the 1920s–1960s" [Bir Ulus İnşa Sürecinde Akademik Yönetişim Modelleri:1920'lerden 1960'lara İbrani Üniversitesi], *History of Education*, 45 (5), ss.602–620, 2016, s.605

³¹ Ergin Ekinci, Burcu Türkkaş Anasız, Elif İliman Püsküllüoğlu, "Yükseköğretim Modelleri ve Türkiye Yükseköğretim Modelinin Değerlendirilmesi", *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 3 (2) ss. 778-791, 2018, s.781

gerçekleştirmektedir. Dinamik bir kurum olan üniversitelerin toplumsal gelişmedeki yeri bu doğrultuda anlamlandırılabilir.

1.5. TÜRKİYE'DE YÜKSEKÖĞRETİM

Son 20-25 yıl içinde, yükseköğretimin yaygınlaştırılması ve genişletilmesi gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde politik hedef haline gelmiştir. Sayısal veriler bu hedeflere ulaşmak için yapılan çalışmaların başarıya ulaştığını göstermektedir. Dünya çapında, 1960 yılında 13 milyon olan (dünya nüfusunun %0,43'ü) yükseköğrenim öğrencilerinin sayısı, 1995 yılında 82 milyona (dünya nüfusunun %2,11'i) ulaşmıştır. Bu sayı 2007 yılında 152,5 milyonu (dünya nüfusunun %2,27'si) aşmıştır. Yükseköğretimdeki öğrenci sayısı, her 15 yılda bir küresel düzeyde ikiye katlanmaktadır. Bu sayının 2020'de 200 milyon öğrenciye ulaşacağı tahmin edilmektedir.³²

Bu ilerleyişe ülkemiz açısından bakıldığında Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren, onar yıllık olarak hazırlanmış, yükseköğretimde bulunan (ön lisans, lisans, yüksek lisans, doktora) öğrenci sayıları karşımıza şöyle çıkmaktadır:³³

Tablo 1.1. Türkiye’de Yıllara Göre Yükseköğretime Kayıtlı Olan Öğrenci Sayısı

Yıllar	Öğrenci Sayıları
1923-1924	2.914
1949-1950	25.091
1959-1960	54.069
1969-1970	174.175
1979-1980	270.278
1989-1990	685.500
1999-2000	1.503.981
2009-2010	3.477.940
2017-2018	7.560.371

³² Tuncer Bülbül, “ Factors Influencing Access to Higher Education in Turkey ” [Türkiye’de Yükseköğretime Erişimi Etkileyen Faktörler], *Global Voices in Higher Education*, İntech, 2017, s.150

³³ Kemal Gürüz, *Dünyada ve Türkiye’de Yükseköğretim Tarihçe ve Bugünkü Sevk ve İdare Sistemleri*, ÖSYM Yayınları, Ankara 2003, s.313 ve <https://istatistik.yok.gov.tr> (Erişim Tarihi: 27.11.2018)

Türkiye’de yükseköğretime kayıtlı öğrenci sayısının baz alınan yıllara göre değişimi Tablo 1’de gösterilmiştir. Tabloda görüldüğü gibi Cumhuriyetin kurulduğu tarihte 2.914 olan toplam yükseköğretimde bulunan öğrenci sayısı güncel rakam olarak günümüzde 7.560.371’e ulaşmıştır. Sadece 1980 Darbesi döneminde azalan oranlı artış göstermiş olan kayıtlı öğrenci sayısı Darbe dönemi haricinde sürekli artan oranlı olarak artmıştır.

Türkiye’deki yükseköğretim verilerine istatistiki olarak bakıldığında, incelenmesi gereken bir diğer faktörde yükseköğretim düzeyinde (ön lisans, lisans, yüksek lisans, doktora) ders veren öğretim elemanı sayısıdır.

Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren, onar yıllık olarak hazırlanmış, yükseköğretimde bulunan öğretim elemanlarının (profesör, doçent, doktor öğretim üyesi, öğretim görevlisi, araştırma görevlisi) sayıları şöyledir:³⁴

Tablo 1.2. Türkiye’de Yıllara Göre Yükseköğretime Kayıtlı Olan Öğretim Elemanı Sayısı.

Yıllar	Öğretim Elemanı Sayıları
1923-1924	307
1949-1950	1.852
1959-1960	3.911
1969-1970	8.295
1979-1980	20.699
1989-1990	32.029
1999-2000	65.204
2009-2010	102.682
2017-2018	161.625

Türkiye’de yükseköğretime kayıtlı öğretim elemanı sayısının baz alınan yıllara göre değişimi Tablo 2’de gösterilmiştir. Tabloda görüldüğü gibi Cumhuriyetin kurulduğu tarihte 307 olan toplam yükseköğretimde bulunan öğretim elemanı sayısı güncel rakam olarak günümüzde 161.625’e ulaşmıştır. Artış hızı 1980 Darbesi ve etki süreci devam

³⁴ Gürüz, 316 ve <https://istatistik.yok.gov.tr> (Erişim Tarihi: 27.11.2018)

ederken azalan oranlı artış göstermiş diğer dönemlerde her on yılda bir kendini neredeyse ikiye katlamıştır.

İstatistiki bilgilere, eğitim ve öğretim kalitesi göstergesi olarak kabul edilen öğrenci başına düşen eğitimci sayısına ulaşmak için aşağıdaki tablo hazırlanarak devam edilmiştir.

Tablo 1.3. Yükseköğretim Öğrencisi Başına Düşen Öğretim Elemanı Sayısı.

Yıllar	Öğrenci Sayısı (A)	Öğretim Elemanı Sayısı (B)	A/B
1923-1924	2.914	307	9,49
1949-1950	25.091	1.852	13,5
1959-1960	54.069	3.911	13,8
1969-1970	174.175	8.295	20,99
1979-1980	270.278	20.699	13,05
1989-1990	685.500	32.029	21,40
1999-2000	1.503.981	65.204	23,06
2009-2010	3.477.940	102.682	33,87
2017-2018	7.560.371	161.625	46,77

Hazırlanan tabloya göre Cumhuriyetin kuruluş yıllarında yaklaşık 10 yükseköğretim öğrencisine 1 adet öğretim elemanı düşmektedir. Günümüzün güncel değerlerinde ise yaklaşık olarak 47 yükseköğretim öğrencisine 1 adet öğretim elemanı düştüğü görülmektedir. Bu rakamlar incelenirken gene dikkati çeken 1980 Darbesi dönemi olmuştur. 1969-1970 döneminde yükseköğretim öğrencisi başına düşen öğretim elemanı sayısı 20,99 iken Darbe döneminde bu rakam 13,8'e düşmüştür. Diğer tüm dönemlerde yükseköğretim öğrencisi başına düşen öğretim elemanı sayısında belirgin artış görülmüştür. Bu nokta da hem savaştan yeni çıkmış ve yeni kurulmuş bir devletin nüfusunun düşüklüğünün ilerleyen on yıllarda sürekli artış göstermesi hem Türkiye'nin genç nüfusunun fazla olması hem de git gide artan üniversite sayısından ve bulunduğumuz çağın gereği artan rekabetten kaynaklanan yükseköğretime ulaşma talebi etkili olmuştur.

Yukarıdaki tablolardan hareketle görülmüştür ki 1980 Darbesi Türk yükseköğretiminde diğerler dönemlerden ayrı tutulması gereken bir dönemdir ve hatta tasniflemenin bu dönem öncesi ve sonrası olarak yapılması doğru bir adım olacaktır. Ancak bu çalışmada Türk yükseköğretiminin Darbe nedeni ile yaşadığı siyasal ve kurumsal değişimlerden ziyade yükseköğretim kurumlarının sayısal olarak artışı ve bölgesel olarak dağılımı üzerine odaklanılmış ve sınıflandırma bu açıdan gerçekleştirilmiştir.

Türkiye’de kurulan ilk üniversite olan İstanbul Üniversitesinin kurulduğu 1933 yılından 1980 yılına kadar üniversite sayılarında devamlı bir artış söz konusu olmuş ve 1980 öncesinde bu rakam 19’a ulaşmıştır. Var olan üniversite sayısına, 1982 yılında, 8 yeni devlet üniversitesi daha eklenmiş ve üniversite sayısı 27’ye yükselmiştir. İlk Vakıf üniversitesi olan İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi ise 1984 yılında kurulmuştur. 1992 yılına kadar kurulan 25 yeni üniversiteyle (24 devlet üniversitesi ve 1 vakıf üniversitesi) 53’e yükselmiştir.³⁵ 1992 yılında kurulan ve üniversite sayısında görülen artışın Türkiye yükseköğretiminde ikinci bir dönüm noktası olduğunu söylemek abartı olmayacaktır.1992 yılından günümüze kadar devlet üniversiteleri kurulmaya devam edilse de bu artışın temel sebebi vakıf üniversitelerinin sayısının hızlı bir şekilde artan ivme ile hareket etmesindedir. Çünkü 1994 yılı itibariyle 53 olan devlet üniversiteleri 2006 yılına kadar yeni bir ekleme yapılmazken; 1994 yılında 3 olan vakıf üniversitelerinin sayısı 2006 yılına kadar 24’e ulaşmıştır.2006’dan 2012 yılına kadar 50 devlet 38’i vakıf üniversitesi olmak üzere 88 yeni üniversite kurulmuştur. 2012 yılına kadar gelinen süreçte devlet üniversitesi sayısı 103’e ve vakıf üniversitesi sayısı 62’ye ulaşırken toplam üniversite sayısı 165’e yükselmiştir. Bu durumda 2006 yılına kadar kurulan üniversite sayısı 77 iken 2006 yılından sonra yaklaşık %115’lik artış göstermiş ve 165’e yükselmiştir. Bu yüzden 1992 yılından sonra 2006 yılının da Türk yükseköğretiminde niceliksel artış olarak yani; üniversite sayılarında görülen artış bakımından önemli bir yere sahip olduğu söylenebilir.³⁶

2018 yılına kadarki olan süreçte ise devlet üniversitelerine 26 adet, vakıf üniversitelerine ise 10 adet daha yeni kurum eklenmiştir. Ayrıca 5 adet de vakıf meslek

³⁵ Gürüz, 307-308

³⁶ Durmuş Günay, Aslı Günay, “1933’den Günümüze Türk Yükseköğretiminde Niceliksel Gelişmeler”, *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 1 (1), ss,1-21, 2011, s.2

yüksekokulu kurulmuştur. Sonuç olarak bugün Türkiye’de 129’u devlet ve 77’si vakıf olmak üzere toplam 206 tane yükseköğretim kurumu mevcuttur.³⁷

1.6. DOĞU ANADOLU BÖLGESİ’NDE YÜKSEKÖĞRETİM

Doğu Anadolu Bölgesi’nde bulunan üniversiteler kuruluş yılları ve türleri ile birlikte aşağıdaki tablo şeklinde düzenlenmiştir:³⁸

Tablo 1.4. Doğu Anadolu Bölgesinde Bulunan Üniversiteler (Üniversite Adlarına Göre Sıralanmıştır).

Kuruluş Yılı	Kurulduğu Şehir	Üniversite Adı	Tür
29.05.2007	Ağrı	Ağrı İbrahim Çeçen	Devlet
22.05.2008	Ardahan	Ardahan	Devlet
31.05.1957	Erzurum	Atatürk	Devlet
29.05.2007	Bingöl	Bingöl	Devlet
29.05.2007	Bitlis	Bitlis Eren	Devlet
17.03.2006	Erzincan	Erzincan Binali Yıldırım	Devlet
21.07.2010	Erzurum	Erzurum Teknik	Devlet
11.04.1975	Elazığ	Fırat	Devlet
31.05.2008	Hakkari	Hakkari	Devlet
22.05.2008	Iğdır	Iğdır	Devlet
03.04.1975	Malatya	İnönü	Devlet
11.07.1992	Kars	Kafkas	Devlet
18.05.2018	Malatya	Malatya Turgut Özal	Devlet
07.09.2016	Tunceli	Munzur	Devlet
29.05.2007	Muş	Muş Alparslan	Devlet
20.07.1982	Van	Van Yüzüncü Yıl	Devlet

³⁷ <https://istatistik.yok.gov.tr> (Erişim Tarihi: 27.11.2018)

³⁸ <https://istatistik.yok.gov.tr> (Erişim Tarihi: 28.11.2018)

Erzurum’da 1957 yılında Atatürk Üniversitesi’nin kurulmasıyla Doğu Anadolu Bölgesinde modern manada yükseköğretim faaliyetleri başlamıştır. Atatürk Üniversitesi’nden sonra bölgede 1975 yılında Malatya İnönü Üniversitesi ve Elazığ Fırat Üniversitesi’nin kurulmasıyla Doğu Anadolu Bölgesindeki üniversite sayısı 3’e çıkmış ve bu sayı giderek artmaya devam ederek günümüzde 16’ya ulaşmıştır. Ayrıca Doğu Anadolu Bölgesi, bünyesinde vakıf üniversitesi bulundurmayan tek bölgemizdir.

Doğu Anadolu Bölgesi yükseköğretim verileri incelenirken dikkat edilmesi gereken bir diğer nokta da öğretim elemanı ve öğrenci sayısıdır. Bu bilgiler aşağıdaki tabloda toparlanmıştır.³⁹

Tablo 1.5. Doğu Anadolu Bölgesinde Yükseköğretim Öğrenci Sayısı, Öğretim Elemanı Sayısı ve Öğrenci Başına Düşen Öğretim Elemanı Sayısı (Açık ve Uzaktan Eğitim Öğrencileri Dahil Değildir- 2017)

Şehir	Öğrenci Sayısı (A)	Öğretim Elemanı Sayısı (B)	A/B
Ağrı	10.642	424	25.09
Ardahan	4.547	317	14.34
Bingöl	12.986	604	21.5
Bitlis	7.651	423	18.08
Elazığ	37.891	1.877	20.08
Erzincan	19.956	994	20.07
Erzurum	67.475	2.905	23.22
Hakkari	2.370	297	7.97
Iğdır	5.179	342	15.14
Kars	17.666	878	20.12
Malatya	35.192	1.673	21.03
Muş	8.993	572	21.03
Tunceli	8.141	438	15.7
Van	28.273	1.658	17.05
Toplam	561.926	13.401	41.93

³⁹ <https://istatistik.yok.gov.tr> (Erişim Tarihi: 28.11.2018)

Doğu Anadolu Bölgesinde kurulan ilk üniversite olan Atatürk Üniversitesi, rakamlar incelendiğinde bölgenin öncü ve en büyük üniversitesi olma özelliğini devam ettirdiği görülmektedir. Yükseköğretimde 67.475 öğrencisi ve 2.905 öğretim elemanı ile Doğu Anadolu Bölgesi'nin başat konumunda olan Erzurum'u, 35.192 öğrencisi ve 1.673 öğretim elemanı ile Malatya izlemektedir. Bu rakamlarda en alt sıra da bulunan şehir ise; 2.370 öğrencisi ve 297 öğretim elemanı ile Hakkari'dir.

Hakkari'nin bir diğer vurgulanması gereken özelliği ise yaklaşık 8 yükseköğrenim öğrencisinin başına 1 öğretim elemanı düşüyor olmasıdır. Bu oran da bölgede en iyi olan şehir Hakkari en olumsuz rakama sahip olan şehir ise 25.09 ile Ağrıdır. Diğer şehirler incelendiğinde ise bu rakamın yaklaşık 20 civarında seyrettiği görülmektedir. Doğu Anadolu Bölgesinin tamamında ise yaklaşık 42 öğrenciye 1 adet öğretim elemanı düşmektedir. Yükseköğretim düzeyinde bu rakamların makul olduğunu söylemek mümkündür. Tablo 3'te, 2017-2018 yıllarında bu rakam Türkiye genelinde 46.77 olarak bulunmuştur. Yani Doğu Anadolu Bölgesi'nin yükseköğretim öğrencisi başına düşen öğretim elemanı oranında Türkiye geneline oranla daha iyi bir rakam sergilediği söylenebilir.

1.7. ERZURUM'DA YÜKSEKÖĞRETİM

1950'de siyasi anlayışın değişmesi eğitime de yansımıştır. O dönem kadarki üniversiteler Kıta Avrupası modeli benimsenerek kurulmuş olsa da yapısal değişiklik yeni devlette tekrar cereyan etmiştir. Serbest pazar ekonomisine önem veren dönemin hükümeti, yeni ve büyüyen bir ekonominin ihtiyaç duyduğu nitelikli eleman yetiştirme yolunun Amerikan üniversite modelinden geçtiğine inanmaktaydı ve bu inanç doğrultusunda yeni üniversite sistemini tüm ülkeye yayılmasının gerekliliğini politika olarak benimsemişlerdi. Bu aşamada dört yeni üniversite kurulmuştur. Trabzon'da Karadeniz Teknik Üniversitesi, İzmir'de Ege Üniversitesi (her ikisi de 1955'te, sırası ile Kanun No:6594 ve 6575), Ankara'da Orta Doğu Teknik Üniversitesi (1956, Kanun No:7307) ve Erzurum'da Atatürk Üniversitesi (1957, Kanun No:6990).⁴⁰

Atatürk Üniversitesi, Amerikan Eyalet Üniversitelerinden hareketle, hazine arazisi üzerinde kurulan kurumlar gibi yapılandırılmıştı ve doğuda ziraatın

⁴⁰ Gürüz, 299

kalkınmasından sorumluydu. İlk dönemlerde üniversite dışı bir danışma heyeti oluşturulmuştu ki burada ki asıl amaç bu heyeti zamanla mütevelli heyetine dönüştürmekti. Ancak, bu değişim hiçbir zaman sağlanamamıştır. Atatürk Üniversitesi o dönemde ayrıca geçici olarak Milli Eğitim Bakanlığına bağlanmış daha önce kurulan üniversitelerden gelen akademisyenler rehberliğinde kurumsallaşmasını sürdürmüştür. Nitekim Atatürk Üniversitesi 27 Mayıs 1960 ihtilalinden sonra 115 sayılı-kanunla “özerklik” kazanmıştır.⁴¹

Erzurum’da bulunan bir diğer yükseköğretim kurumu ise; 21/07/2010 tarihli resmi gazete yayınıyla, 6005 numaralı kanunla ve 27648 karar numarası ile Erzurum Teknik Üniversitesidir. Erzurum’da ikinci devlet üniversitesi olarak ilk etapta 6 fakülte, 3 enstitü, 1 yüksekokul ile eğitim verecek şekilde kurulmuştur. 2010 yılında kurulan üniversite ilk öğrencilerini 2012-2013 eğitim yılında almış olup ilk mezunlarını 2015-2016 eğitim yılında vermiştir. Bölgede yeni kurulan ve Türkiye’deki 8 teknik üniversiteden biri olan Erzurum Teknik Üniversitesi; vizyonunu; “İnsanlığa değer katan öncü ve saygın bir üniversite olmaktır.” şeklinde tanımlamıştır.

Misyonunu ise;

1. İnsanı kuşatan tüm yönleriyle nitelikli bir eğitim sunan,
2. Bölge ve ülke ihtiyaçlarını da dikkate alarak AR-GE faaliyetleri yürüten
3. Ürettiği bilgi ve sunduğu hizmetlerle bölge ve ülke düzeyinde sosyo-ekonomik kalkınmayı ve yanı sıra girişimcilik ekosistemini destekleyen bir üniversite olmaktır diye belirlemiştir.⁴²

Daha net ve niceliksel bilgiler ile Erzurum’daki yükseköğretim durumunu konuşabilmek için aşağıdaki tablolar güncel veriler (2018) ile hazırlanmıştır.⁴³

⁴¹ Gürüz, 300

⁴² <https://www.erkurum.edu.tr> (Erişim Tarihi: 29.11.2018)

⁴³ <https://istatistik.yok.gov.tr/>, <https://atauni.edu.tr/aktif-ogrenci-sayilari> ve <http://eski.erkurum.edu.tr/Menu/107/istatistikler> (Erişim Tarihi: 29.11.2018)

Tablo 1.6. Atatürk Üniversitesi- Ön Lisans Öğrenci Sayısı

Atatürk Üniversitesi	Ön Lisans Öğrenci Sayısı
Örgün Öğretim	10.838
İkinci Öğretim	3.618
Açık Öğretim	210.935
Toplam	225.432

Tablo 1.7. Atatürk Üniversitesi- Lisans Öğrenci Sayısı

Atatürk Üniversitesi	Lisans Öğrenci Sayısı
Örgün Öğretim	29.210
İkinci Öğretim	13.421
Uzaktan Öğretim	3.022
Açık Öğretim	55.697
Toplam	100.750

Tablo 1.8. Atatürk Üniversitesi- Yüksek Lisans Öğrenci Sayısı

Atatürk Üniversitesi	Yüksek Lisans Öğrenci Sayısı
Örgün Öğretim	9.287
İkinci Öğretim	182
Uzaktan Öğretim	605
Toplam	10.074

Tablo 1.9. Atatürk Üniversitesi- Doktora Öğrenci Sayısı

Atatürk Üniversitesi	Doktora Öğrenci Sayısı
Toplam	2.840

Tablo 1.10. Erzurum Teknik Üniversitesi- Lisans Öğrenci Sayısı.

Erzurum Teknik Üniversitesi	Lisans Öğrenci Sayısı
Örgün Öğretim	2.190
İkinci Öğretim	1.624
Toplam	3.814

Tablo 1.11. Erzurum Teknik Üniversitesi- Yüksek Lisans ve Doktora Öğrenci Sayısı

Erzurum Teknik Üniversitesi	
Yüksek Lisans Öğrenci Sayısı	264
Doktora öğrenci sayısı	30

Yukarıdaki tablolar Erzurum’da bulunan iki üniversitenin; Atatürk Üniversitesi ve Erzurum Teknik Üniversitesi’nin yükseköğretimde bulunan öğrenci sayılarını özetlemektedir. Atatürk Üniversitesi’nde yükseköğretimde bulunan toplam öğrenci sayısı 69.396 iken, Erzurum Teknik Üniversitesi’nde bu rakam 4.108 olarak hesaplanmıştır (açık ve uzaktan eğitim dahil edilmemiştir).

Aşağıdaki tablolarda ise Erzurum’da bulunan yabancı uyruklu öğrenci sayıları gösterilmiştir.

Tablo 1.12. Atatürk Üniversitesi’nde Okuyan Yabancı Uyruklu Öğrenci Sayısı.

Atatürk Üniversitesi Yabancı Uyruklu Öğrenci Sayısı	Ülke Sayısı
2.352	85

Tablo 1.13. Erzurum Teknik Üniversitesi’nde Okuyan Yabancı Uyruklu Öğrenci Sayısı

Erzurum Teknik Üniversitesi Yabancı Uyruklu Öğrenci Sayısı	Ülke Sayısı
31	10

İncelenen üniversiteler için öğretim elemanları sayısı ise şöyledir:

Tablo 1.14. Erzurum’da Bulunan Öğretim Elemanı Sayısı

Atatürk Üniversitesi	2.658
Erzurum Teknik Üniversitesi	247
Toplam	2.905

Tablo 1.15. Erzurum’da Bulunan Yabancı Uyruklu Öğretim Elemanı Sayısı

Atatürk Üniversitesi	38
Erzurum Teknik Üniversitesi	4
Toplam	42

Tablo 13 ve Tablo 14’teki veriler incelendiğinde Erzurum’da yükseköğretim kurumlarında okuyan öğrencilerin 2.383’ü yabancı uyrukludur.

Tablo 15’te görüldüğü üzere Atatürk Üniversitesi’nde toplam 2.658, Erzurum Teknik Üniversitesi’nde ise toplam 247 öğretim elemanı bulunmaktadır. Toplam 2.905 olan Erzurum’da ki öğretim elemanı sayısının içinde Tablo 16’da görüldüğü gibi 38’i Atatürk Üniversitesi’nde ve 4’ü Erzurum Teknik Üniversitesi’nde olmak üzere 42’si yabancı uyruklu öğretim elemanı bulunmaktadır.

1.8. ŞENKAYA’DA EĞİTİM

Doğu Anadolu Bölgesi’nin ve Erzurum’un kuzeydoğusunda ve şehir merkezine 185 km uzaklıkta bulunan ilçedir. 42-43 doğu boylamı, 40-41 kuzey boylamları arasında yer alır. Allahuekber Dağları’nın batı eteklerine kurulmuştur. İlçe halkı genel olarak dar gelirlili olup, kültür düzeyi yüksektir. İlçede iş ve istihdam imkanlarının olmayışı vatandaşı göçe zorlamış bu nedenle de kayıtlı nüfusun %48’i ancak İlçede kalmıştır.⁴⁴

71 adet mahallesi olan ilçenin 18.101 kişilik nüfusu bulunmaktadır. Herhangi bir yükseköğretim kurumu bulunmayan ilçede eğitim, ilk ve ortaöğretimden ibarettir. İlçedeki öğrenci sayısı ise 3.347’dir. 65 ilk ve ortaöğretim kurumu bulunan ilçede, 248 derslik bulunmakta ve 268 öğretmen hizmet vermektedir. 62 adet bulunan ilk ve ortaokullarda derslik başına düşen öğrenci sayısı 14’tür. Lise düzeyinde incelendiğinde; Şenkaya Anadolu Lisesi’nde bu rakam 14’ü, Şenkaya ve Akşar Çok Programlı Anadolu Liselerinde derslik başına düşen öğrenci sayısı 13’ü göstermektedir.⁴⁵

⁴⁴ <http://www.senkaya.gov.tr> Erişim Tarihi: 29.11.2018

⁴⁵ <http://senkaya.meb.gov.tr> Erişim Tarihi: 29.11.2018

1.9. EĞİTİMİN BİLGİ VE BECERİ GELİŞTİRMESİ: BEŞERİ SERMAYE

Beşeri sermaye tanımlanırken kullanılan değişkenler; kazanılan bilgi ve beceriler, edinilen yetenekler, sağlık hizmetleri olanakları, eğitim göstergeleri ve toplumlar arası ilişkiler olarak sınıflandırılabilir. OECD'nin yaptığı tanıma göre beşeri sermaye; bireysel ve toplumsal ilerlemeyi sağlayan, bilgi ve beceri kazandırma yoluyla nitelikli iş gücü oluşturarak refahı arttıran itici bir kuvvettir. Bu doğrultuda beşeri sermaye denildiğinde akla gelecek kavramlar arasına eğitim ve sağlık olguları da eklenmektedir. Nitekim bireyin kalifiye olarak kabul edilmesinin temel çıkış noktasında eğitim göz önünde bulundurulduğundan, beşeri sermaye çoğunlukla eğitimi referans alan göstergeler ile incelenmektedir.⁴⁶

Beşeri sermayenin kavramsal olarak ifade edilmesi Adam Smith'e, J. Stuart Mill'e ve Alfred Marshall'a dayanmaktadır. Bu iktisatçıların görüşlerinden hareketle, modern beşeri sermaye kavramı bir çerçeveye oturtulmuştur. Denison (1962), Schultz (1961-1968) ve Becker (1962-1964) gibi iktisatçılar modern anlamda beşeri sermaye olgusunun temellerini atmışlardır. Daha sonra işsel büyüme teorilerinin yaratıcılarından olan R. Lucas (1988), Rabello (1991) ve Jones'un (1996) çalışmaları beşeri sermaye kavramına büyük katkılar yapmışlardır.⁴⁷

Beşeri sermayeye olan ilgi, zenginlik kaynakları, milletlerin gücü, hükümetin rolü ve eğitimin sosyoekonomik bir kontrol ve sınıfsal tabakalaşma kaynağı olarak görülen çalışmalarının sonuçlarıyla ortaya çıkmıştır. Beşeri sermaye oluşumu, öncelikli olarak örgün eğitim, geliştirilmiş sağlık, işbaşı eğitimi, işgücü iyileştirmesi ve göç konularında yapılan yatırımlardan etkilenmektedir. Yatırım harcamaları ile ilgisi olmayan faktörlerde (örneğin işgücüne katılım veya işgücü arzındaki yaş ve cinsiyet değişimleri), beşeri sermayenin oluşumunu etkilemektedir. Bugün mevcut olan insan sermayesi analizine olan ilginin artması, iktisatçıların ve eğitimcilerin iki genel ilgisini yansıtmaktadır:

- Beşeri sermayenin ekonomik büyüme ve kalkınma ile ilişkisi

⁴⁶ Işıl Akgül, Selin Ö. Koç, "Türkiye Cumhuriyeti Tarihinde Eğitim Ve Büyüme İlişkisi: Eşik Otoregresif Yaklaşım", *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13 (2), 2011, s. 2

⁴⁷ Muhammed Karataş, Eda Çankaya, "İktisadi Kalkınma Sürecinde Beşeri Sermayeye İlişkin Bir inceleme", *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2 (3), 2010, s.39-40

➤ Eğitim endüstrisine yapılan devasa harcamaların ekonomik verimlilik sonuçları.⁴⁸

Klasik ekonomik büyüme teorisinde, iş gücü verimliliği; iş gücü ile fiziksel sermaye arasındaki ilişkiye ve teknik ilerlemelere bağlı olan dışsal bir faktör olarak kabul edilmektedir. Ancak eğitimin potansiyel üretim artışı üzerindeki olumlu etkisi hesaplamada dikkate alınmamaktadır. 1980'lerin başında ortaya çıkan yeni ekonomik büyüme teorileri, uzun dönemde ekonomik büyümede insan sermayesinin unsurları olan eğitim ve inovasyonun önemini vurgulayarak klasik teorinin bu eksikliğini gidermeye çalışmaktadır.⁴⁹

Böylece, neo-klasik büyüme teorileri doğrultusunda beşeri sermaye kavramı kendine başlık edinerek literatürdeki yerini almıştır. Bu teoride ekonomik büyüme ve kalkınma için beşeri sermayenin fiziki sermayeden daha önemli olduğu vurgulanmakta ve bu vurgu yapılırken de beşeri sermayenin eğitim yönü analiz edilmekte ve üzerinde durulmaktadır.⁵⁰

Bu noktadan hareketle beşeri sermayenin unsurlarından olan eğitimin üzerinde durulmuş ve çalışmanın ikinci bölümünde yapılan ampirik uygulamaların öznesine; genelde eğitim, özelde ise yükseköğretim konularak incelenmiştir.

⁴⁸ Ronald A. Wykstra, “Economic Development and Human Capital Formation”, [Ekonomik Büyüme ve Beşeri Sermaye Oluşumu], *The Journal of Developing Areas*, 3 (4), 1969, s.528-530

⁴⁹ Elena Pelinescu, “The Impact of Human Capital on Economic Growth”, [Beşeri Sermayenin Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi], *Preocedia Economics and Finance*, 22, 2015, s.184-185

⁵⁰ Erol Çakmak, Sevda Gümüş “Türkiye’de Beşeri Sermaye ve Ekonomik Büyüme: Ekonometrik Bir Analiz 1960- 2002”, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 60 (1), 2005, s.60

İKİNCİ BÖLÜM

LİTERATÜR TARAMASI

2.1. ULUSLARARASI AMPİRİK LİTERATÜR

Beşeri sermaye ve eğitim arasındaki ilişkinin ölçülmesinde öncü isimlerden biri olan Romer, yaptığı çalışmasında 1960- 1985 yılları arasında, 112 ülkenin okuryazarlık ve büyüme rakamlarını en küçük kareler yöntemiyle tahmin etmiş ve değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönlü ilişkiler bulmuştur.⁵¹

Barro içerisinde Türkiye'nin de olduğu 98 ülkenin, 1960-1985 dönemine ait yıllık verilerini baz alarak en küçük kareler yöntemiyle tahmin de bulunmuştur. Çalışmada ilkökul ve ortaokula katılım oranları beşeri sermaye değişkeni olarak belirlenmiştir. Sonuç olarak ise bu periyotta kişi başına düşen reel GSYİH ile okullaşma oranı ile ilişkilendirilen başlangıçtaki beşeri sermaye oranı arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca daha yüksek bir beşeri sermayeye sahip olma koşuluyla; gelir düzeyi düşük olan ülkelerin, gelir düzeyi yüksek olan ülkelere oranla daha hızlı bir şekilde gelişme gösterebileceğini söylemiştir.⁵²

Lucas her ne kadar teorik bir eser ortaya koymuş olsa da Romer gibi kendi içsel büyüme modelinde, beşeri sermayenin unsurlarından olan eğitimi ilk sıraya koyduğu için değinilmesi gerekmektedir. Lucas çalışmasında üç modeli karşılaştırmaktadır:

- Fiziksel sermaye birikimi ve teknolojik değişmeyi vurgulayan model
- Okullaşma yoluyla beşeri sermaye birikimini vurgulayan model
- Son olarak yaparak öğrenme yoluyla özelleştirilmiş beşeri sermaye birikimini vurgulayan model.

Yazar karşılaştırmalarını yaptığı bu modellemelerden sonra sonuç olarak ise; eğitim sayesinde iş gücünün üretim refleksinin arttırılabildiğini ve bu sayede eğitimin ekonomik büyümeyi sağlayan önemli bir etmen olduğunu ortaya koymuştur. Hatta Lucas

⁵¹ Paul Romer, “ Human Capital and Growth: Theory and Evidence”, [Beşeri Sermaye ve Büyüme: Teori ve Kanıt], *National Bureau of Economic Research*, 3173, 1989, s.1-41

⁵² Robert Barro, “ Economic Growth in a Cross Section of Countries”, [Ülkelerin Yatay Kesit Bakımından Ekonomik Büyümesi], *The Quarterly Journal of Economics*, 106 (2), 1991, s. 407-443

beşeri sermayenin öneminin sadece üretim süreci ile sınırlı olmadığını söylemiş, eğitimin dışsallıklar oluşturup diğer tüm alanlarda da verimliliği arttırdığını belirtmiştir.⁵³

Meulemeester ve Rochat'ın 1995 yılında yaptıkları çalışmada değişken olarak kişi başına düşen reel GSYİH ve yükseköğrenim kurumlarına kayıtlı öğrenci sayısını kullanmışlardır. Bu değişkenler Johansen eşbütünleşme ve Granger nedensellik testi ile test edilmiştir. Yükseköğretim ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin incelendiği bu çalışmada; İsveç için 1910-1986, Birleşik Krallık için, 1919-1987, Japonya için 1885-1975, Fransa için, 1899-1986, İtalya için 1885-1986 ve Avustralya için 1906-1986 yılları baz alınmıştır. Sonuç olarak ise İsveç, Birleşik Krallık, Japonya ve Fransa için yükseköğretim ve ekonomik büyüme arasında anlamlı bir nedensellik ilişkisi bulunmuş ancak İtalya ve Avusturalya için bu değişkenler arasında anlamlı bir nedensellik bulunamamıştır.⁵⁴

Lin'in Tayvan için yaptığı çalışmada yükseköğretim müfredatının işgücü üzerindeki etkilerini yani bu yol ile Tayvan'daki ekonomik büyüme üzerine etkilerini ölçmüştür. 1965- 2000 yıllarını kapsayan çalışmasında Lin, üniversite müfredat yapısının potansiyel farklı etkilerini incelemek için dört akademik disiplin seçmiştir. Bu akademik birimler tarım, işletme, beşeri bilimler ve mühendislik olarak belirlenmiştir. Ayrıca bu farklı akademik disiplinlerin ekonomik büyüme üzerine farklı etkileri olup olmadığını anlamak için sanayi sektörü de üç birime ayrılmıştır. Bu etkileri ölçmek için değişken olarak; GSYİH, reel sermaye stoku, beşeri sermaye stoku, iş gücü miktarı ve yükseköğretimden mezun kişi sayısı seçilmiştir. Analiz için kullanılan Durbin-Watson Eşbütünleşme testi sonucunda genel olarak yükseköğretimin Tayvan'ın ekonomik gelişmesi üzerine olumlu ve önemli etkisi olduğunu görülmüş ve bu süreçte mühendisliğin ve doğa bilimlerinin en önemli rolü oynadığı ortaya konmuştur.⁵⁵

Brempong, Paddison ve Mitiku'nun yaptığı çalışmada beşeri sermaye ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki Afrika ölçeğine incelenmiştir. 1960- 2000 yıllarının

⁵³ Robert E. Lucas, Jr., "On The Mechanics Of Economic Development.", [Ekonomik Büyümenin Mekanikliği], *Journal Of Monetary Economics*, 22(1), 1988, s. 3-42.

⁵⁴ Jean-Luc De Meulemeester, Denis Rochat, "A Causality Analysis of the Link Between Higher Education and Economic Development", [Yükseköğretim ve Ekonomik Kalkınma Arasında Bir Nedensellik Analizi], *Economic of Education Review*, 14 (4), 1995, s. 351-361

⁵⁵ Tin-Chun Lin, "The Role Of Higher Education In Economic Development: An Empirical Study Of Taiwan Case [Ekonomik Kalkınmada Yükseköğretimin Rolü: Tayvan İçin Ampirik Bir Çalışma], *Journal of Asian Economics*, 15, 2004, s.355-371

verileri ile hazırlanan çalışmada panel veri analizi ve genelleştirilmiş momentler metodu kullanılmıştır. Yükseköğretim düzeyinde ki insan sermayesi de dahil olmak üzere tüm seviyelerde ki eğitim seviyesinde ki insan sermayesinin Afrika ülkelerindeki kişi başına düşen gelirin büyüme oranı üzerinde istatistiksel olarak önemli ve olumlu bir etkiye sahip olduğu belirtilmiştir. Beşeri sermayeyi bu çalışmada ilk orta ve yükseköğretim nitelerken, ekonomik büyümeyi GSYİH büyüme oranı temsil etmektedir. Yükseköğretim düzeyindeki insan sermayesinin büyüme esnekliği yaklaşık olarak 0.09 (%9) olarak tahmin edilmiştir. Bu rakam fiziksel sermaye yatırımlarının ekonomik büyümeye yaptığı etkinin iki katı kadar büyüklüğünde bir etki olduğunu göstermektedir. Yazarlar tarafından sunulan politika önerisi; Afrika ülkelerinin yükseköğretim düzeyindeki insan sermayesini büyüme politikalarında etkin bir şekilde kullanmaları gerektiği olmuştur.⁵⁶

Beşeri sermaye kavramının literatürde kendine yer edinmeye başladığı dönemlerden ve ilerleyen süreçlerde yapılan çalışmalardan verilen ampirik incelemelerden sonra daha özele inilmiş; gene beşeri sermaye başlığı altında kendine yer bulan eğitim çerçevesinde, yükseköğretim ve yükseköğretime geçişi etkileyen faktörler incelenmeye çalışılmıştır.

Chandra ve Azimuddin tarafından yapılan çalışmada farklı sosyo ekonomik statü katagorilerinin akademik başarıya etkisi ölçülmektedir. Çalışmanın örneklem grubunu Hindistan'ın Lucknow şehrindeki 14 ortaokuldan, 614 öğrenci oluşturmaktadır. 358 erkek ve 256 kızdan oluşan bu grubun yaşları 13 ve 17 arasında değişmektedir. Veri toplamada Dr. Meenakshi tarafından geliştirilen Sosyo-ekonomik Durum Ölçeği kullanılmıştır. T-testi ve Pearson korelasyon katsayısı gibi istatistiksel ölçümler kullanılan çalışmada yüksek, orta ve düşük sosyo-ekonomik grupları ile akademik başarı arasındaki ilişki ortaya konulmaktadır. Sonuç olarak sosyo-ekonomik statü ve akademik başarı arasında pozitif bir ilişki gözlenmiştir.⁵⁷

Akhtar tarafından yapılan çalışmada; hangi sosyo-ekonomik statü faktörlerinin Pakistanlı öğrencilerin başarılarını etkilediği bulunmaya çalışılmıştır. Sosyo-ekonomik

⁵⁶ Kwabena Gyimah-Brempong, Oliver Paddison, Workie Mitiku, “ Higher Education and Economic Growth in Africa”, [Afrikada Yükseköğretim ve Ekonomik Büyüme], *Journal of Development Studies*, 42 (3),2006, s.509–529

⁵⁷ Ritu Chandra, Shaikh Azimuddin, “ Influence of Socio Economic Status On Academic Achievement Of Secondary School Students Of Lucknow City” [Lucknow’da ki Ortaöğretim Öğrencilerinin Akademik Başarılarında Sosyo-ekonomik Statülerin Etkisi], *International Journal of Scientific & Engineering Research*, 4 (12), 2013, s. 1952-1960

faktörlerin göstergeleri Pakistan ulusal dokümanlarından toplanmış ve bu göstergeler göz önünde bulundurularak sosyo-ekonomik statü anketi oluşturulmuştur. Araştırmanın örneklemini Rawalpindi Divison bölgesinin dört semtine kayıtlı ortaokul öğrencileri oluşturmaktadır. Kurulan lineer regresyon denklemi annenin eğitimi, geliri ve öğrencinin okula gitmek için kullandığı kaynağın başarı üzerinde olumlu etkisi olduğu görülmüştür. Kardeşlerin sayısının ise başarı üzerinde ters bir etki yaptığı gözlenmiştir.⁵⁸

Saifi ve Mehmood tarafından yapılan çalışmanın amacı toplumdaki farklı sosyo-ekonomik statü durumlarına bağlı olarak öğrencilerin akademik başarısına etki eden faktörleri araştırmaktır. Bu makalede Hindistan- Gujrat bölgesinde bulunan üç kız kolejinden elde edilen veriler kullanılarak sosyo-ekonomik durumun akademik başarıya etkisini ölçülmüştür. Veriler 28 sorudan oluşan bir anket aracılığıyla toplanmıştır. Analiz yöntemi olarak ise öğrenci cevaplarının yüzdesi kullanılmıştır. Sosyo-ekonomik statü göstergesi olarak ise kullanılan değişkenler eğitim, meslek, gelir ve ulaşım araçlarıdır. Bulgular ailelerin istikrarlı bir sosyo-ekonomik statüye sahip olması öğrencilerin akademik başarısını olumlu etkilediğini ortaya koymuştur. İstikrarlı bir sosyo-ekonomik statü durumunun olması, öğrenciye rahatlık, olumlu tutum ve sağlıklı ortam hazırlanmasında çok önemli olduğu belirtilmiştir. Ayrıca ebeveynlerin eğitilmiş olması çocuklarında eğitim kazanımlarında önemli olduğu söylenmiştir.⁵⁹

Siddiqui ve Mujiaba yaptıkları çalışmanın amacını üç başlık altında toplanmışlardır. İlk amaç; ilkokulu bırakan çocukların ailelerinin eğitim geçmişlerini, mesleklerini ve sosyo-ekonomik statülerini belirlemek, ikinci amaç; ilkokula devam eden çocukların ailelerinin eğitim geçmişlerini, mesleklerini ve sosyo-ekonomik statülerini belirlemek, üçüncü amaç ise bu belirlenen göstergelerin karşılaştırmalı olarak incelemektir. Çalışmada Poonch ilçesi içine bulunan 80 ilköğretim okulundan rastgele örneklem methodology seçilen 100 öğrenci ve okulu bırakan 100 öğrenci karşılaştırılmıştır. Okulu bırakan ve devam eden öğrencilerin aileleri hakkında gerekli olan bilgileri yani, sosyo-ekonomik statülerini, mesleklerini ve eğitim geçmişlerini ölçmek için Standardize

⁵⁸ Zarina Akhtar, “ Socio-economic Status Factors Effecting the Students Achievement: A Predictive Study” [Sosyo-ekonomik Statü Faktörlerinin Öğrencilerin Başarılarına Etkisi: Tahmini Bir Çalışma], *International Journal of Social Sciences and Education*, 2 (1), 2012, s.281-287

⁵⁹ Saifullah Saifi, Tariq Mehmood, “Effects Of Socioeconomic Status On Students Achievement” [Öğrencilerin Başarısında Sosyo-ekonomik Statülerin Etkileri], *International Journal of Social Sciences and Education*, 1 (2), 2011, s.119-128

Edilmiş Sosyo-Ekonomik Statü Ölçeği kullanılmıştır. Toplanan verilerin analizi tablolama yöntemiyle analiz edilmiştir. Sonuç olarak ise ilköğretim eğitimlerini tamamlamadan okullarından ayrılan öğrencilerin ailelerinin çoğunluğu, eğitimine devam eden çocukların ailelerine oranla daha düşük sosyo-ekonomik statüde olduğunu, meslek ve eğitim geçmişlerinin daha düşük seviyede olduğu belirtilmiştir.⁶⁰

Olayiwola ve diğerlerinin yaptığı çalışmanın anketi Nijerya’da 849 öğrenciye uygulanmıştır. Beş bölümden ve her bölümün beş sorudan oluştuğu, beş adet liker ölçekli anket hazırlanmıştır. Bağımsız değişken olarak ebeveynlerin geçmişi, pansiyon olanakları, akran grubu, öğrencilerin sağlığı, öğrencilerin çalışmaya karşı olan tutumları, eğitim kaynakları, spor aktiviteleri, grup tartışması, öğretim üyesi öğretme metodu gibi kavramlar kullanılmıştır. Bağımlı değişken ise öğrencilerin CGPA’larıdır. Verilerin analizinde ise Kanonik korelasyon ve çoklu regresyon yöntemleri kullanılmıştır. Sonuçlar analiz edildiğinde ise öğrencilerin akademik başarısını olumlu etkileyen bağımsız değişkenler şöyle sıralanmıştır; iyi ailesel geçmiş, yeterli pansiyon olanakları, iyi öğrenme tutumu, yeterli eğitim kaynakları ve iyi öğretme metodu. Öğrencilerin akademik başarısını olumsuz etkileyen bağımsız değişkenler ise akran grubu, çok fazla öğrenci kayıtları, çok fazla sportif aktiviteler ve çok sayıda yapılan grup tartışmaları olarak belirlenmiştir.⁶¹

Azhar ve diğerlerinin yaptığı çalışmada öğrencilerin akademik başarılarının ebeveynlerinin eğitimi ve sosyo-ekonomik durumu tarafından nasıl etkilendiği ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Veriler Saragodha Üniversitesine mensup rastgele seçilen 250 öğrenciye uygulanan anket ile toplanmıştır. Çalışmada ebeveyn eğitim durumu ve ailenin Sosyo-ekonomik durumu bağımsız değişken olarak, öğrencinin başarısı ise bağımlı değişken olarak belirlenmiştir. Öğrencilerin akademik ilerlemesini etkileyen faktörlerin anlamlı olup olmadığını test edebilmek için SPSS kullanılarak ANOVA testi uygulanmıştır. Analiz sonuçları güçlü finansal statüye sahip öğrencilerin finans alanında sorun yaşayan öğrencilerden daha iyi performans sergilediklerini göstermektedir. Benzer

⁶⁰ Mohd. Abid Siddiqui, Afa Dul Mujiaba, “A Comparative Study Of Drop-Outs And Stay-Ins in Relation To Caste, Occupation And Educational Background Of Their Parents” [Ailelerinin Sosyal Sınıflarının, Mesleklerinin, Eğitimsel Geçmişlerinin Okula Devam Etme ve Devam Etmeme İle İlişkisi: Karşılaştırmalı Bir Çalışma], *European Journal of Education Studies*, 2 (11), 2016, s.71-79

⁶¹ Olaniyi Mathew Olayiwola, vd., “ On Statistical Analysis Of Impact Of Socio Economic Factors On Students’ Academic Performance” [Öğrencilerin Akademik Başarısına Etki Eden Sosyo-ekonomik Faktörler Üzerine İstatistiksel Analiz], *IJRRAS*, 8 (3), 2011, s.395-399

şekilde ebeveynleri eğitilmiş olan çocukların da akademik performansının diğer çocuklara göre yüksek olduğu belirtilmiştir.⁶²

Singh ve Singh yaptıkları çalışmada Uttar Pradesh ilinin Meerut ilçesindeki öğrencilerin akademik başarısıyla ailelerinin sosyo-ekonomik statüleri arasındaki ilişkiyi ölçmeye çalışmışlardır. İki tanesi özel okul olmak üzere beş ilköğretim okulunun beşinci sınıf öğrencilerinden 90 tanesi rastgele seçilmiştir. Seçilen bu öğrencilerin iki dönem içinde sınav sonuçlarına ulaşılmış ve ebeveynlerin ve öğrencilerin geçmişi ile ilgili bilgileri, mali durumları, gelir düzeyleri, eğitim düzeyleri, ailenin sağlık durumu gibi bilgilerin toplanması için anket uygulanmıştır. Toplanan veriler frekans sayımı, değişkenlerin yüzdesi gibi araçlarla analiz edilmiş, belirlenen hipotezler t-testi, varyans analizi, çift yönlü t-testi gibi araçlarla 0.01 anlamlılık düzeyinde test edilmiştir. Ulaşılan sonuçlarda diğer yazınlardan farklı olarak ailelerin sosyo-ekonomik statülerinin öğrencilerin akademik başarısı üzerinde önemli bir etkiye sahip olmadığı yönünde çıkarım vardır. Ancak çocukların sosyal uyumu ve akademik başarısı üzerinde ailenin eğitim seviyesinin ve sağlık hizmetlerine ulaşabilme imkanlarının önemli etkisi olduğu belirlenmiştir.⁶³

Al-Matalka yaptığı çalışmasının sınırlarını ailelerin sosyo-ekonomik durumları ve evleri ile ilgileri olarak sınırlamıştır. Bu çalışma için Ürdün kuzey, güney ve orta olarak üç parçaya ayrılmıştır. Yaşları 17 ve 19 arasında değişen ve lise eğitimini tamamlamış 150 öğrenci belirlenmiştir. 150 öğrenci 50'şerli 3 akademik gruba ayrılmıştır. Bu üç grup bilim, sanat ve bilgi teknolojileri bölümleridir. Bu bölümlerden en düşük başarı kategorisinden 20 ve en yüksek başarı kategorisinden 30 öğrenci seçilmiştir. Bu başarı durumu ise genel lise başarı sınavı sonuçlarına göre belirlenmiştir. Çalışmada ebeveynler hakkında nicel veri elde edebilmek için literatürde bulunan çalışmalardan hareketle anket formu hazırlanmıştır. Elde edilen verilerden SPSS kullanılarak tablolama yapılmış, yüzde değerler hesaplanmış, p değerleri incelenmiş ve değişkenler arasında korelasyon katsayısı

⁶² Musarat Azhar, vd., “ Impact Of Parental Education And Socio-Economic Status On Academic Achievements Of University Students” [Ailelerin Eğitim ve Sosyo-ekonomik Statülerinin Üniversite Öğrencilerinin Akademik Başarıları Üzerine Etkisi], *European Journal of Psychological Research*, 1 (1), 2014, s.1-9

⁶³ Amarveer Singh, Jai Pal Singh, “The Influence Of Socio-Economic Status Of Parents And Home Environment On The Study Habits And Academic Achievement Of Students”[Ailelerin Sosyo-ekonomik Statülerinin ve Ev Ortamlarının Öğrencilerin Akademik Başarıları ve Çalışma Alışkanlıkları Üzerine Etkisi], *Educational Research*, 5(9), 2014, s. 348-352

hesaplanmıştır. Ayrıca ebeveynlerin evleriyle olan ilgileri kategorisinde yer alan on soruya güvenilirlik testi uygulanmış ve on sorusunda tutarlı olduğu gözlenmiştir. Ek olarak bu soruların Cronbach'un alfa ölçüsü değeri 0.76 olarak bulunmuş ve bu değer ile ölçünün güvenilir olduğu belirtilmiştir. Çalışmada analizler sonrasında bulunan sonuç ebeveynlerin aileleriyle olan ilgisinin çocukların akademik başarısında oynadığı rolün önemi üzerinedir. Ayrıca ailenin sosyo-ekonomik statüsü ne olursa olsun ebeveynlerin aileleriyle ilgilenebileceği belirtilmiştir. Yani ailelerin sosyo-ekonomik durumları, meslekleri, gelirleri ile aileleri ile ilgileri arasında bir ilişki olduğu varsayımı reddedilmiştir.⁶⁴

Eshetu, Etiyopya'nın Dessie şehri için yaptığı çalışmasında, bu şehirdeki 29 okuldan rastgele seçilen 7 devlet ve 6 özel olmak üzere toplam 13 ortaokuldan 8. Sınıf öğrencilerini baz alarak 538 adet rastgele seçilmiş öğrenciyi örneklem olarak kabul etmiştir. Çalışmasında ebeveynlerin sosyo-ekonomik statüsü ile bölgesel sınavlarda öğrencilerin akademik başarıları arasındaki ilişkiyi araştırma amacıyla olan yazar, öğrencilerin biyoistatistiklerini toplamak amacıyla okul müdürlerinden ve her bölümün ev öğretmenlerinden bilgiler toplamış ve son olarak kendi geliştirdiği anketi uygulamıştır. Ayrıca araştırmanın bağımlı değişkeni olan 2014 yılının bölgesel sınav sonuçları da Dessie Belediyesi Eğitim Ofisinden alınmıştır. Elde edilen veriler; yüzde, bağımsız örneklem t-testi, Spearman'ın rho korelasyonu ve tek yönlü ANOVA testleri kullanılarak analiz edilmiştir. Analiz sonuçları, ebeveynlerin sosyo-ekonomik durumunun özellikle de eğitim düzeylerinin ve mesleklerinin öğrencilerin akademik performansları ile güçlü bir ilişki içinde olduğunu ortaya çıkarmıştır. Eğitimli ve daha iyi ailelerden gelen öğrenciler bölgesel sınavlarda daha yüksek başarı göstermişlerdir. Öte yandan öğrencinin tek ebeveynli olmasıyla ve ebeveynlerinin yaşlarıyla, öğrencinin akademik başarısı arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.⁶⁵

Bhat ve diğerleri yaptıkları çalışmada Jamnu ve Keşmir bölgesinde bulunan Garderbal ilçesinin farklı eğitim bölgelerinde eğitim gören ortaöğretim öğrencilerinin

⁶⁴ Faisal Ibrahim Mohammad Al-Matalka, "The Influence of Parental Socioeconomic Status on Their Involvement at Home" [Ailelerin Sosyo-ekonomik Statülerinin Evleri ile ilgilenmeleri Üzerine Etkisi], *International Journal of Humanities and Social Science*, 4 (5), 2014, s. 146-154

⁶⁵ Amogne Asfaw Eshetu, "Parental Socio-economic Status as a Determinant Factor on Academic Performance of Students in Regional Examination: Case of Dessie town; Ethiopia" [Bölgesel İncelemede Öğrencilerin Akademik Performansı Üzerinde Belirleyici Faktör Olarak Ebeveyn Sosyo-Ekonomik Durumu: Dessie Şehri Örneği; Etiyopya], *Academic Research Journals*, 3 (9), 2015, s.247-256

sosyo-ekonomik durumları ile akademik başarıları arasındaki ilişkiyi araştırmayı amaçlamışlardır. Bu analitik çalışma 2012-2013 yılları arasında öğrenim gören ve rastgele örnekleme yoluyla seçilmiş 120 ortaöğretim öğrencisi üzerinde gerçekleştirilmiştir. Sosyo-ekonomik statü yüksek- orta- düşük olarak üçe ayrılmış ve bireyi ya da aileyi bu sınıflardan birine koyarken geliri, eğitimi ve yapılan mesleği incelenebilir kılmışlardır. Verilerin toplanması için daha önceden Rajbir Singh ve diğerleri tarafından yapılan kullanılan sosyo-ekonomik durum ölçeği ve okullardan temin edilen Önceki Akademik İlerleme Kaydı kullanılmıştır. Çalışmada bağımlı değişken akademik başarı, bağımsız değişkenler ise cinsiyet, yaşanan alan (kır-kent) ve sosyo-ekonomik statü olarak belirlenmiştir. Veriler ortalama, standart sapma, ortalama farkı ve öğrenci t-testi kullanılarak analiz edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre sosyo-ekonomik durumu düşük olan öğrenciler ile sosyo-ekonomik durumu yüksek olan öğrenciler arasında akademik başarılarında anlamlı bir fark oluşmaktadır. Kategori edildiğinde yüksek- düşük ve yüksek- orta sosyo-ekonomik grupları karşılaştırıldığında anlamlı bir fark oluşmuş, ancak orta-düşük grupları karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.⁶⁶

Tablo 2.1. Uluslararası Uygulamalı Çalışmalar.

Yazar	Dönem	Değişkenler	Yöntem	Sonuç
Paul Romer	1960-1985	Okuryazarlık oranı Büyüme oranı	EKK	Değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönlü ilişki belirlenmiştir.
Robert Barro	1960-1985	İlkokula ve ortaokula katılım oranı Milli gelir	EKK	Değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönlü ilişki belirlenmiştir.

⁶⁶ Mushtaq Ahmad Bhat, Jyotsna Joshi, Irfan Ahmad Wani, "Effect of Socio Economic Status on Academic Performance of Secondary School Students" [Sosyo Ekonomik Durumun Ortaokul Öğrencilerinin Akademik Performansına Etkisi], *The International Journal of Indian Psychology*, 3(4), 2016, s. 32-37

Tablo 2.1. (Devamı)

Jean-Luc De Meulemeester, Denis Rochat	İsveç 1910-1986 Birleşik Krallık 1919-1987 Japonya 1885-1975 Fransa 1899-1986, İtalya 1885-1986 Avustralya 1906-1986	Yükseköğretimde kayıtlı öğrenci sayısı Kişi başına düşen reel GSYİH	Johansen Eşbütünleşme ve Granger Nedensellik Testi	İsveç, Birleşik Krallık, Japonya ve Fransa için yükseköğretim ve ekonomik büyüme arasında anlamlı bir nedensellik bulunmuş ancak İtalya ve Avustralya için bu değişkenler arasında anlamlı bir nedensellik bulunamamıştır.
Tin-Chun Lin	1965-2000	GSYİH, reel sermaye stoku, beşeri sermaye stoku, iş gücü miktarı Yükseköğretimden mezun kişi sayısı	Durbin-Watson Eşbütünleşme testi	Değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönlü ilişki belirlenmiştir.
Kwabena Gyimah-Brempong, Oliver Paddison, Workie Mitiku	1960-2000	İlk, orta ve yükseköğretim katılım yılları GSYİH büyüme oranı	Panel Veri Analizi ve Genelleştirilmiş Momentler Metodu	Yükseköğretim düzeyindeki insan sermayesinin büyüme esnekliği fiziksel sermaye yatırımlarının ekonomik büyümeye yaptığı etkiye oranla iki kat daha fazla olduğu bulunmuştur.
Saifullah Saifi, Tariq Mehmood	2011	Sosyo-ekonomik statü faktörleri (eğitim, meslek, gelir ve ulaşım) Öğrenci akademik başarısı	Yüzdelik Oranlama	Sosyo-ekonomik statü ve akademik başarı arasında pozitif bir ilişki gözlenmiştir.

Tablo 2.1. (Devamı)

Olaniyi Mathew Olayiwola, vd.	2011	Sosyo-ekonomik statü faktörleri (ise ebeveynlerin geçmişi, pansiyon olanakları, akran grubu, öğrencilerin sağlığı, öğrencilerin çalışmaya karşı olan tutumları, eğitim kaynakları, spor aktiviteleri, grup tartışması, öğretim üyesi öğretme metottu) Öğrenci akademik başarısı(öğrencilerin CGPA'ları)	Kanonik Korelasyon ve Çoklu Regresyon	Öğrencilerin akademik başarısını olumsuz etkileyen bağımsız değişkenler; akran grubu, çok fazla öğrenci kayıtları, çok fazla sportif aktiviteler ve çok sayıda yapılan grup tartışmaları olarak belirlenmiş diğer değişkenler ile akademik başarı arasında anlamlı ilişki bulunmuştur.
Mushtaq Ahmad Bhat, Jyotsna Joshi, Irfan Ahmad Wani	2012-2013	Ailenin sosyo-ekonomik durumları Öğrencilerin akademik başarıları	Ortalama, Standart Sapma, Ortalama Farkı ve T-Testi	Sosyo-ekonomik durumu düşük olan öğrenciler ile sosyo-ekonomik durumu yüksek olan öğrenciler arasında akademik başarılarında anlamlı bir fark oluşmaktadır.
Zarina Akhtar	2012	Sosyo-ekonomik statü faktörleri Öğrenci akademik başarısı	Lineer Regresyon Denklemi	Ailenin eğitimi, geliri ve okula gitmek için kullanılan vasıtanın başarı üzerinde olumlu etkisi gözlenmiştir. Kardeş sayısının artması ise başarı üzerinde olumsuz etkilidir.

Tablo 2.1. (Devamı)

Ritu Chandra, Shaikh Azimuddin	2013	Farklı sosyo-ekonomik statü kategorileri Akademik başarı	T testi ve Karl Pearson Korelasyonu	Sosyo-ekonomik statü ve akademik başarı arasında pozitif bir ilişki gözlenmiştir
Musarat Azhar, vd.	2014	Akademik başarı Ebeveynlerinin eğitimi ve sosyo-ekonomik durumu	ANOVA	Değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönlü ilişki belirlenmiştir.
Amarveer Singh, Jai Pal Singh	2014	Öğrencilerin akademik başarısı Ailelerinin sosyo-ekonomik statüleri	T-testi, Varyans analizi ve Çift yönlü t-testi	Diğer yazınlardan farklı olarak ailelerin sosyo-ekonomik statülerinin öğrencilerin akademik başarısı üzerinde önemli bir etkiye sahip olmadığı yönünde çıkarım vardır.
Faisal Ibrahim Mohammad Al- Matalka	2014	Öğrencilerin akademik başarısı Ailelerinin sosyo-ekonomik statüleri ve evlerine olan ilgileri	Yüzde Değerler, P Değerleri, Değişkenler Arasında Korelasyon Katsayısı, Cronbach Alfa Ölçüsü	Ebeveynlerin aileleriyle olan ilgisinin çocukların akademik başarısında pozitif yönlü ilişki belirlenmiştir.
Amogne Asfaw Eshetu	2014	Ebeveynlerin sosyo-ekonomik statüsü Bölgesel sınavlarda öğrencilerin akademik başarıları	Yüzde Değerler, Bağımsız Örneklem T-Testi, Spearman'ın Rho Korelasyonu Ve Tek Yönlü ANOVA	Ebeveynlerin sosyo-ekonomik durumunun özellikle de eğitim düzeylerinin ve mesleklerinin öğrencilerin akademik performansları ile güçlü bir ilişki içinde olduğunu ortaya koymuştur.

Tablo 2.1. (Devamı)

Mohd. Abid Siddiqui, Afa Dul Mujiaba	2016	Ailenin sosyo-ekonomik durumları Öğrencilerin akademik başarıları ve okula devam etme durumları	Tablolama Yöntemi	Meslek ve eğitim geçmişlerinin daha düşük seviyede olan ailelerin çocuklarının okulu bırakma ihtimallerinin daha yüksek olduğu belirtilmiştir.

2.2. ULUSAL AMPİRİK LİTERATÜR

Köse yaptığı çalışmasının amacını, Türkiye’de toplumsal değişmelerin ve gelişmelerin ailenin sosyo-ekonomik statü durumunu, yükseköğretim sınavlarına hazırlanmak için alınan eğitimsel desteklerin ve okul özelliklerinin öğrencinin akademik başarıları üzerindeki etkisini incelemek olarak belirtmiştir. Araştırmanın örneklemini Ankara il merkezinde bulunan liselerden seçilen 13 lise ve bu liselerin son sınıflarında yer alıp 1988 üniversite giriş sınavına giren 1354 kişilik öğrenci grubu oluşturmaktadır. Öğrenci ile ilgili veriler anket yoluyla, okul ile ilgili veriler okul müdür ve öğretmenleriyle yapılan görüşmeler sonucu toplanmıştır. Çalışmada verilerin analizi için kullanılan yöntem çoklu regresyon analizidir. Analiz sonuçları bağımlı değişken olarak belirlenen eğitimsel başarı ve bağımsız değişken olarak belirlenen babanın mesleki prestiji, üniversite sınavına hazırlanmak için okul dışı alınan eğitimsel destekler ve okul özellikleri arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Ayrıca ailenin sosyo-ekonomik statü durumunun öğrencinin akademik başarısında, okul özelliklerinden daha büyük etkiye sahip olduğu gözlenmiştir.⁶⁷

Koç ve diğerlerinin yaptığı çalışmanın amacı üniversite öğrencilerinin problem yaşadığı alanları belirlemek ve bu alanların öğrencilerin başarılarını nasıl etkilediğini ortaya koymaktır. Bu amaçla Karadeniz Teknik Üniversitesi öğrencisi olan ve rastgele seçilen 44 kız ve 44 erkek öğrenci olmak üzere toplam 88 öğrenci çalışma grubu olarak

⁶⁷ Ruhi Köse, "Aile Sosyo Ekonomik Durumu, Lise Özellikleri ve Üniversite Sınavlarına Hazırlama Kurslarının Eğitimsel Başarı Üzerindeki Etkileri", *Eğitim ve Bilim*, 76, 1990, s. 57-65

belirlenmiştir. Öğrencilerin problem yaşadığı alanların belirlenebilmesi için ÜNÖPTÖ (Üniversite Öğrencileri Problem Tarama Ölçeği) skalası kullanılmıştır. ÜNÖPTÖ aracılığıyla belirlenen puanlar ile akademik başarı arasındaki ilişkiyi bulabilmek için Pearson Momentler Çarpıma Korelasyon Tekniği kullanılmıştır. Analiz sonucunda ise aile ile ilgili problem alanı, akademik ve mesleki problem alanı, kişiler arası ilişkilere ilişkin problem alanı ile başarı değişkeni arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur.⁶⁸

Özabacı ve Acar tarafından yapılan çalışma da Eskişehir il merkezinde ki ilköğretim düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin, bu öğrencilerin velilerinin ve bu ilköğretim okullarındaki öğretmenlerin okul başarısızlığı noktasında sosyo-ekonomik statü farklılığı açısından algılarının ölçülmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın hedef kitlesini ise 2003-2004 yıllarındaki öğrenciler, veliler ve öğretmenler oluşturmaktadır. Okul başarısızlığının ölçülmesi amacıyla “Okul Başarısızlığı Nedenleri Ölçeği (OBN)” kullanılmıştır. Toplanan verilerin irdelenmesi ise varyans analizi yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Sonuç olarak ise başarısızlık nedeni olarak belirlenen 16 faktörün (çalışma alışkanlıkları, ev ortamı, temel ihtiyaçlar, geleceğe ilişkin yargı v.d) öğrencilerde 11’i, öğretmenlerde 15’i ve velilerde ise 16’sında grupların düşünceleri arasında farklılık bulunmuştur.⁶⁹

Çitil ve diğerlerinin yaptığı çalışmada amaç üniversite öğrencilerinin var olan profillerini belirlemek ve başarılarına etki eden faktörleri ortaya koymaktır. Bu amaç ile anket çalışması Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Fen Bölümlerinde okuyan ve rastgele seçilmiş 141 öğrenci üzerinde uygulanmıştır. 3. ve 4. sınıf öğrencilerine uygulanan bu ankette 15 açık uçlu, 13 kapalı uçlu soru bulunmaktadır. Yapılan ankette kapalı uçlu sorular frekansları ve yüzde oranları ile değerlendirilmiş, açık uçlu sorular ise sınıflandırılarak gruplar halinde düzenlenmiştir. Analiz sonuçlarında ise yeni kurulan ve henüz üniversite kalibresinde eğitim veremeyecek durumda olan

⁶⁸ Mustafa Koç, Selahattin Avşaroğlu, Adem Sezer, “Üniversite Öğrencilerinin Akademik Başarıları İle Problem Alanları Arasındaki İlişki”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 11, 2004, s.483-498

⁶⁹ Nilüfer Özabacı, M. Bahaddin Acat, “Sosyo Ekonomik Çevreye Göre İlköğretim Öğrencilerinin Başarısızlık Nedenleri”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (1), 2005, s. 145-169

üniversiteleri tercih etmesinde öğrencilerin; sosyo-ekonomik statülerinin düşüklüğü, üniversite puanlarının yetersizliği ve üniversiteye yakınlık olarak belirlenmiştir.⁷⁰

Gelbal, Türkiye'nin tamamı üzerine yaptığı çalışmada amacı sosyo-ekonomik ve demografik özelliklerin Türkçe dersindeki başarıya etkisini ölçmektir. Araştırmanın evreni ilköğretim okullarında okuyan 8. Sınıf öğrencilerinin tamamıdır. Araştırmanın verileri, MEB Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı (EARGED) tarafından yapılan Öğrenci Başarı Belirleme Sınavı (ÖBBS) 2005 verilerinden temin edilmiştir. Örneklemi 829 okuldan 16.612 erkek ve 14.102 kız olmak üzere toplam 30.714 öğrenci oluşturmaktadır. İç tutarlılık ölçüsü (KR-20) 0.87 olarak bulunan Türkçe testinin sonuçları araştırmanın bağımlı değişkeni olarak belirlenmiştir. Bağımsız değişkenleri ise evdeki imkanlar, annenin eğitim düzeyi, cinsiyet ve kardeş sayısı oluşturmaktadır. Veriler analiz edilirken bağımlı değişkenin bağımsız değişkenlerden nasıl etkilendiğini görebilmek için aritmetik ortalamalar hesaplanmış ve grafikleri çizilmiş; ortalamalar arası fark için iki ve üç faktörlü varyans incelemesi yapılmıştır. Analiz sonucundaki bulgulara göre sosyo-ekonomik imkanların artmaya başlamasıyla başarıların artmaya başladığı gözlenmiştir. Ayrıca Türkçe dersinde kız öğrencilerin daha başarılı olduğu ve annenin eğitim düzeyinin çocukların başarısını arttırdığı belirlenmiştir. Kardeş sayısının artması ise başarıyı düşürür nitelikte gerçekleşmiştir.⁷¹

Gürsakar çalışmasını Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı olarak bilinen PISA 2009 yılı Türkiye verileriyle hazırlamıştır. Çalışmada öğrencilerin fen ve matematik okuryazarlıkları ve okuma becerilerini etkileyen faktörler ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu amaçla toplam 170 okuldan 4996 adet öğrencinin başarısını etkileyen faktörler t ve F testleri ile incelenmiş ve buna ek olarak da lojistik regresyon analizi yapılmıştır. Yapılan analize göre öğrencilerin fen ve matematik okuryazarlıklarını ve okuma becerilerini etkileyen faktörler; cinsiyet, okula başlama yaşı, anne babanın eğitim durumu, sosyo ekonomik faktörler ve demografik özellikler olarak belirlenmiştir. Ayrıca

⁷⁰ Mehmet Çitil vd., "Fen Edebiyat Fakültesi Öğrencilerinin Profilleri Ve Başarılarını Etkilediğine İnanırları Faktörler; K.S.Ü. Örneği", *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8 (2), 2006, s.69-81

⁷¹ Selahattin Gelbal, "Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyoekonomik Özelliklerinin Türkçe Başarısı Üzerinde Etkisi", *Eğitim ve Bilim*, 33 (150), 2008, s.1-13

öğrencilerin bilgisayar kullanım sıklıkları ile başarıları arasında da negatif bir ilişki ortaya çıkmıştır.⁷²

Tomul ve Çelik PISA 2006 verilerinden hareketle, Türkiye’de eğitim gören ve sayıları 4600 olan 15 yaşındaki öğrencilerin bölgesel çeşitlilik açısından değerlendirmeye tabi tutulan aile içi değişkenlerin (ebeveyn eğitimi ve aile geliri) ile akademik başarıya (matematik, fen bilgisi ve okuma becerileri) olan etkisini araştırmayı amaçlamışlardır. Araştırmanın bağımlı değişkeni, öğrencilerin fen, matematik ve okuma becerilerindeki yeterlilik düzeyiyken, bağımsız değişkenler ise ebeveynlerin eğitim düzeyi ve ortalama yıllık gelirdir. Bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenler üzerinde farklı coğrafi bölgelerdeki etkilerini belirlemek için basit doğrusal regresyon tekniği kullanılmış ve anlamlılık seviyesi 0.05 olarak belirlenmiştir. Araştırmanın sonucunda ise aile değişkenlerinin öğrencilerin akademik başarısını etkilediğini bulunmuştur. Bir diğer bulgu da bölgesel gelişim düzeyi azaldıkça ailevi değişkenlerin akademik başarıya olan etkisinin azalmasıdır.⁷³

Ekinci çalışmasının amacını; yükseköğretim öğrencilerinin sosyo-ekonomik statü durumları ile Türkiye’de ki aynı değişkenleri barındıran nüfusun dağılımının karşılaştırılması ve bu yol ile değişkenlerin (hane haklı geliri, anne babanın eğitim durum, yerleşim yeri) yükseköğretimden faydalanma noktasındaki etkilerini belirlemek olarak nitelendirmiştir. Araştırmanın verileri Hacettepe, Erciyes ve Cumhuriyet üniversitelerinde okuyan öğrencilerden ve alanyazın incelemesi yoluyla toplanmıştır. Öğrencilerin sosyo-ekonomik durumları öğrenmek için 2007-2008 yılı bahar döneminde 4910 adet anket uygulaması yapılmıştır. Alanyazın veri toplaması ise OECD ve TÜİK kurumlarından sağlanmıştır. Çalışma betimsel bir çalışma olup yüzdelik oranlama ve tablolama yöntemiyle analiz yapılmıştır. Analiz sonuçlarında gelire göre sınıflandırılmış %20’lik Türkiye hane halkı ve üniversite öğrencileri hane halkı gruplarının yıllık harcanabilir gelirlerinin yüzdelik oran dağılımları birbirlerine yakın seyretmiştir ve yükseköğretime giriş başarısı göstermeden doğrudan etkileyen etmen

⁷² Sevdâ Gürsakal, “Pisa 2009 Öğrenci Başarı Düzeylerini Etkileyen Faktörlerin Değerlendirilmesi”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17 (1), 2012, s.441-452.

⁷³ Ekber Tomul, Kazım Çelik, “The Relationship Between The Students’ Academics Achievement And Their Socioeconomic Level: Cross Regional Comparison” [Öğrencilerin Akademik Başarıları Ve Sosyoekonomik Düzeyleri Arasındaki İlişki: Bölgesel Karşılaştırma], *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 1 (1), 2009, s. 1199–1204

durumunda değildir. Yükseköğretimden faydalanmada anne baba eğitim düzeyi önemli bir etken olarak bulunmuştur. Yapılan bir diğer çıkarımda yükseköğretime yerleşen öğrencilerin büyük oranda kentlerde yaşadığı yönündedir (%92).⁷⁴

Çiççi ve Çağlar çalışmasında ailelerin sosyo-ekonomik durumlarının öğrencilerin Yükseköğretime Geçiş Sınavı (YGS) puanları üzerinde ki etkisini analiz etmeyi amaçlamışlardır. Pamukkale Üniversitesi ve Denizli Milli Eğitim Müdürlüğü'nün ortaklaşa olarak yürüttüğü proje kapsamında yapılan anketlerden edinilen bilgiler kullanılmıştır. Çalışmanın evrenini 2012 yılında Denizli'de liseden mezun olan tüm öğrenciler oluşturmaktadır. Ancak bu evren içinde sayısal (890) ve eşit ağırlık (1127) puanına sahip olan öğrenciler üzerinden çalışma gerçekleştirilmiştir. İki puan türü için yapılan çalışmada İkili Lojistik Regresyon Analizi Yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre bağımsız değişkenlerden olan okul dışı eğitimsel destek, babanın eğitim düzeyi, çekirdek aile olma durumu, bağımlı değişken olan YGS sayısal ve eşit ağırlık puanları üzerinde başarıyı olumlu etkilemektedir. Sosyo-ekonomik faktör belirteçlerinden çok daha fazla sayıdaki değişkenin sayısal puan türündeki başarıyı istatistiksel olarak anlamlı olarak etkiliyor olması bulunan bir başka sonuçtur.⁷⁵

Çiçek'in çalışmasındaki amaç yükseköğretime geçmek için hazırlanan gençlerin aile yapılarının, sosyo-ekonomik durumlarının ve demografik yapılarının YGS sınavı özelinde matematik derslerinde göstermiş oldukları başarıyı etkileyip etkilemediğini belirlemektir. Çalışmada liselerden mezun olmuş ve dershanelerde YGS ye hazırlanma sürecini devam ettiren öğrenciler baz alınmıştır. Buradan hareketle araştırmanın çalışma gurubunu; Şırnak il merkezi ve ilçelerinde dershaneler, belediye kursları, etüt merkezleri gibi okul dışı eğitimsel destek gören yaklaşık 1000 öğrenciden seçkisiz örneklem yolu ile belirlenen 222 erkek ve 147 kız olmak üzere toplam 377 öğrenciden oluşturmaktadır. Veriler "Algılanan Aile Desteği Ölçeği" ile toplanmıştır. Bu ölçek Procidano ve Heller tarafından geliştirilmiş olup, Sorias tarafından Türkçe' ye uyarlanmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde frekans yüzdeleri, t-testi, F testi, tek yönlü ANOVA gibi araçlar kullanılmıştır. Sonuç olarak ise lise mezunu olup üniversiteye hazırlanan gençlerin

⁷⁴C. Ergin Ekinci, "Bazı Sosyoekonomik Etmenlerin Türkiye'de Yükseköğretime Katılım Üzerindeki Etkileri", *Eğitim ve Bilim*, 36 (160), 2011, s.281-297

⁷⁵ Cemil Çiççi, Atalay Çağlar, "Ailelerin Sosyo-Ekonomik Özelliklerinin Öğrenci Başarısı Üzerindeki Etkisi: Fakirlik Kader Midir?", *International Journal of Human Sciences*, 11 (2), 2014, s. 155-175

bağımsız değişken olarak belirlenen; algıladıkları aile desteği, mezuniyet yılı, anne babalarının eğitim durumu, cinsiyetleri ile YGS matematik testi net başarısı arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı bulunmuştur. Ancak üniversiteye hazırlanan gençlerin eğitimsel destek gördükleri süre, sınava girmeye hazırlandıkları alan ve ekonomik durumları ile YGS matematik testi net başarısı arasında anlamlı bir ilişki olduğu gözlenmiştir.⁷⁶

Tablo 2.2. Ulusal Uygulamalı Çalışmalar.

Yazar	Dönem	Değişkenler	Yöntem	Sonuç
Ruhi Köse	1988	Ailenin sosyo-ekonomik durumu, eğitimsel destekler, okul özellikleri Akademik başarı	Çoklu Regresyon Analizi	Değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönlü ilişki belirlenmiştir.
Mustafa Koç, Selahattin Avşaroğlu	2004	Öğrencilerin problem yaşadığı alanlar Öğrencilerin başarıları	Pearson Momentler Çarpıma Korelasyon Tekniği	Aile ile ilgili problem alanı ile başarı değişkeni arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur.
Nilüfer Özabacı, M. Bahaddin Acat	2005	Okul başarısızlığı Sosyo-ekonomik statü farklılığı	Varyans Analizi Yöntemi	Başarısızlık nedeni olarak belirlenen 16 faktörün; öğrencilerde 11’inde, öğretmenlerde 15’inde ve velilerde ise 16’sında farklılık bulunmuştur.

⁷⁶ Mehmet İsa Çiçek, “Üniversiteye Hazırlanan Lise Mezunu Öğrencilerin Matematik Başarıları İle Aile Desteği Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi, 35, 2017, s.291-305

Tablo 2.2. (Devamı)

Mehmet Çitil vd.	2006	Üniversite öğrencilerinin profilleri Başarılarına etki eden faktörler	Veri Frekanslar Ve Yüzde Oranları Yöntemi	Yeni kurulan üniversiteleri tercih edilmesinde öğrencilerin; sosyo-ekonomik statülerinin düşüklüğü, üniversite puanlarının yetersizliği ve buldukları şehirlerin üniversiteye yakınlıkları olarak belirlenmiştir.
Selahattin Gelbal	2008	Sosyo-ekonomik ve demografik özellikler Türkçe dersindeki başarı	Aritmetik Ortalama, Veri Grafikleri, İki Ve Üç Faktörlü Varyans İncelemesi	Sosyo-ekonomik imkanların artmaya başlamasıyla başarıların artmaya başladığı gözlenmiştir.
Ekber Tomul, Kazım Çelik	2009	Aile içi değişkenler Öğrenci Akademik başarısı	Doğrusal Regresyon Tekniği	Değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki olduğu belirlenmiştir.
C. Ergin Ekinci	2011	Yükseköğretim öğrencilerinin sosyo-ekonomik statü durumları Türkiye’de ki nüfusun dağılımı	Yüzelik Oranlama Ve Tablolama Yöntemi	Harcanabilir gelirler yükseköğretime giriş başarısı göstermede doğrudan bir etkiye sahip değilken anne baba eğitim düzeyi önemli bir etken olarak bulunmuştur.

Tablo 2.2. (Devamı)

Sevda Gürsagal	2012	Öğrencilerin fen ve matematik okuryazarlıkları ve okuma becerileri Başarıya etkileyen faktörler	T-Testi, F Testi Ve Lojistik Regresyon Analizi	Öğrenci başarısını etkileyen faktörler cinsiyet, okula başlama yaşı, anne babanın eğitim durumu, sosyo ekonomik faktörler ve demografik özellikler olarak belirlenmiştir.
Cemil Çiftçi, Atalay Çağlar	2012	Ailelerin sosyo-ekonomik durumları YGS puanları üzerinde ki etkisi	İkili Lojistik Regresyon Analizi Yöntemi	Okul dışı eğitimsel destek, babanın eğitim düzeyi, çekirdek aile olma durumu, bağımlı değişken olan YGS sayısal ve eşit ağırlık puanları üzerinde başarıyı olumlu etkilemektedir.
Mehmet İsa Çiçek	2017	Öğrencilerin aile yapıları, sosyo-ekonomik durumları ve demografik yapıları YGS sınavı matematik testinde gösterilen başarı	Frekans Yüzdeleri, T-Testi, F Testi, Tek Yönlü ANOVA Testi	Öğrencilerin algıladıkları aile desteği, mezuniyet yılı, anne babalarının eğitim durumu, cinsiyetleri ile gösterilen başarı arasında anlamlı bir ilişki bulunamamışken eğitimsel destek gördükleri süre, sınava girmeye hazırlandıkları alan ve ekonomik durumları ile başarıları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ŞENKAYA İLÇESİ ÖRNEĞİ ÜZRENDE ÜNİVERSİTEYE GİRİŞ BAŞARISINI ETKİLEYEN SOSYO EKONOMİK FAKTÖRLERİN EKONOMETRİK ANALİZİ

3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI

Literatür incelendiğinde öğrencilerin üniversiteye yerleşme başarısını etkileyen çeşitli faktörler olduğu görülmüştür. Bu faktörlerin başında sosyo-ekonomik etmenler gelmektedir. Üniversiteye yerleşme başarısının gösterilmesinde önemli faktörler olarak belirlenen ebeveynlerin yaşı, eğitim seviyeleri, istihdam durumları, sahip oldukları çocuk sayıları, aylık ortalama gelirleri, çocukları için yapılan aylık eğitim harcamaları gibi ailesel etmenler ile çocuğun şartlı eğitim yardımı alıp almadığı, kendisine ait odasının olup olmadığı, derslerinde ve ödevlerinde yardım eden birinin olup olmadığı, teknolojik aletlere internet erişimine sahip olup olmadığı gibi faktörlerin etkisi ölçülmek istenmiştir. Yukarıda belirtilen ve ayrıca belirlenen daha birçok değişken yardımıyla kırsal kesim öğrencilerinin üniversite kazanma başarısı göstermelerindeki etkili olan faktörleri belirleyerek bir model oluşturmak ve çıkan sonuçların yorumlanarak politika önerisi sunmak bu tezin temel amacıdır.

3.2. ARAŞTIRMANIN ÖRNEKLEMİ

Bu çalışmada, Erzurum ilinin Şenkaya ilçesinde ortaöğretim düzeyinde öğrenim görmüş öğrencilerin üniversiteye yerleşme durumları hakkında bilgiler edinilmiş ve bu başarının sağlanmasında ya da sağlanamamasında etkili olan faktörler ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çalışmanın evrenini; son üç yıl içinde (2015-2016, 2016-2017, 2017-2018 öğretim yıllarında) çocukları Şenkaya'da ortaöğretim öğrenimlerini tamamlamış ve 2'si merkez mahalle olmak üzere toplam 71 mahallede ikamet eden 327 aile oluşturmaktadır. Araştırmacı tarafından hazırlanan anketlerin uygulanması için evreni oluşturan 71 mahallede ikamet eden 327 aileden; 55 mahallede ikamet eden 180 aile hedeflenmiştir. Ancak çalışmada 47 mahallede ikamet eden 145 aileye ulaşılabilmemiş veya sağlıklı veri elde edilebilmiştir. Örneklem yöntemi olarak tesadüfi örneklem yöntemi kullanılmıştır.

3.3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırmada Şenkaya’da ortaöğretim eğitimlerini tamamlamış öğrencilerin üniversiteye yerleşme başarısını etkileyen sosyo-ekonomik faktörleri ölçebilmek için araştırmacı tarafından hazırlanan 25 soruluk bir anket formu oluşturulmuştur. Araştırmanın evrenini oluşturan öğrencilerin bilgileri Şenkaya’da bulunan ortaöğretim kurumlarından temin edilmiş, bu ailelerin ikamet adresleri ise Şenkaya İlçe Nüfus Müdürlüğü aracılığıyla teyit edilmiştir. Anket çalışması tesadüfî örneklem yöntemi ile belirlenen ailelerden; mahallelere gidilerek yüz yüze görüşmelerle, Şenkaya Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı’nın haftanın belirlenen günlerinde gerçekleştirilen toplantıları hakkında bilgi alabilmek için ziyarete gelen örneklem dahilindeki kişiler ile görüşmeler sağlanarak bilgiler toplanmıştır. Ayrıca mahalle muhtarları aracılığıyla bilgilerin erişimi tamamlanmıştır. Anket bilgileri haricinde, Şenkaya’daki liselerden son üç yılda mezun olan öğrencilerin devamsızlık bilgileri ve mezun oldukları not ortalaması bilgileri de toplanmıştır.

Yapılan anket görüşmeleri sonucunda elde edilen veriler SPSS 21.0 programına işlenerek soruların frekans ve yüzdeler dağılımları belirlenmiştir. Ayrıca belirlenen bazı değişkenler ile bağımlı değişken arasında çapraz tablolar kurulmuş ve Ki-kare değerleri yorumlanmıştır. Daha sonra veriler Eviews 9 paket programına aktarılmıştır. Çalışmanın analizi; bağımlı değişken olarak belirlenen öğrencilerin üniversiteye yerleşme başarısı gösterme durumları iki şıklı kategorik bir koşul arz ettiğinden, ikili (binary) lojistik regresyon analizinden yararlanılarak yapılmıştır.

3.4. ÇALIŞMADA SORULAN SORULARIN FREKANS TABLOLARI ve YÜZDELİK ORAN DAĞILIMLARI

Toplanan verilerin analizi sonucunda elde edilen bilgiler ile ilgili tablolar ve yorumlar aşağıda incelenmiştir.

Tablo 3.1. Babanın Yaşı Sorusuna Verilen Cevapların Frekans Ve Yüzdeler Değerleri

Babanın yaşı?	F	%
Vefat	1	0,7
30-40	0	0
40- 50	84	57,9
50-60	55	37,9
60 ve üstü	5	3,4
Toplam	145	100,0

Tablo 3.1’de görüldüğü gibi anket çalışması 145 velinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Yoğunluk %57,9 ile 40- 50 yaş grubu arasındadır. 50- 60 yaş grubunda %37,9’luk ve 60 ve üstü yaş grubunda ise %3,4’lük bir oran olduğunu belirtebiliriz. Ayrıca öğrencilerin birinin babasının hayatta olmadığını görülmektedir.

Tablo 3.2. Annenin Yaşı Sorusuna Verilen Cevapların Frekans ve Yüzdeler Değerleri

Annenin yaşı?	F	%
Vefat	1	0,7
30-40	27	18,6
40-50	74	51,0
50-60	40	27,6
60 ve üstü	3	2,1
Toplam	145	100,0

Tablo 3.2 anketi yapılan öğrencilerin annelerinin yaşlarını göstermektedir. Oransal dağılım ise şöyledir: % 0,7 ile 1 öğrencinin annesi vefat etmiştir. % 18,6 ile 27 öğrencinin annesi 30-40 yaş grubunda, %51,0 ile 74 öğrencinin annesi 40-50 yaş grubunda, 27,6 ile 40 öğrencinin annesi 50-60 yaş grubunda, %2,1 ile 3 öğrencinin annesi ise 60 ve üstü yaş grubundadır.

Tablo 3.3. Babanın Eğitimi Sorusuna Verilen Cevapların Frekans Ve Yüzdeler Değerleri

Babanın eğitim durumu?	F	%
Okuryazar değil	0	0
Okuryazar	0	0
İlkokul	111	76,6
Ortaokul	23	15,9
Lise	11	7,6
Üniversite	0	0
Lisansüstü	0	0
Toplam	145	100,0

Tablo 3.3 anketi yapılan çocukların babalarının eğitim durumlarının genel olarak düşük olduğunu göstermektedir. En yüksek eğitim seviyesi olan lise grubunun 11 kişi ile % 7,6'lık küçük bir oranı vardır. Babaların 111 tanesi ilkokul mezunu, 23 tanesi ortaokul mezunudur. Yapılan ankette çıkan sonuçlara göre okur-yazar olmayan ve ya sadece okur-yazar olup herhangi bir okul diploması olmayan baba yoktur ancak babaların eğitim düzeyleri de yüksek sayılamamaktadır. Çalışmanın kırsal kesimde yapılmış olduğu dikkate alındığında, eğitime ilişkin verilerin Türkiye ortalamasını yansıttığı söylenebilir.

Tablo 3.4. Annenin Eğitimi Sorusuna Verilen Cevapların Frekans ve Yüzdeler Değerleri

Annenin eğitim durumu?	F	%
Okuryazar değil	2	1,4
Okuryazar	2	1,4
İlkokul	128	88,3
Ortaokul	8	5,5
Lise	5	3,4
Üniversite	0	0
Lisansüstü	0	0
Toplam	145	100,0

Tablo 3.4'e göre öğrencilerin annelerinin 4 tanesi ilkokulu bitirememiştir. Bunlardan 2 si okuryazar, diğer 2 si ise okuryazar değildir. Frekans değerleri incelendiğinde en dikkat çekici detay 145 annenin 128 tanesinin ilkokul mezunu olmasıdır. Geriye kalan 13 annenin 8'i ortaokul 5'i ise lise mezunudur.

Annelerin eğitim durumları ile babaların eğitim durumları arasında büyük bir fark söz konusu değildir. Babaların eğitim durumları annelere göre daha iyi olmakla beraber lisans ve ya lisansüstü gibi bir eğitim derecesi 145 deneğin hiç birinde gözlenmemiştir.

Tablo 3.5. Babanın Mesleği Sorusuna Verilen Cevapların Frekans ve Yüzdeler Değerleri

Babanın istihdam durumu?	F	%
İşsiz	3	2,1
Çiftçi	89	61,4
Esnaf	9	6,2
İşçi	19	13,1
Serbest meslek	1	0,7
Memur	16	11,0
Emekli	8	5,5
Toplam	145	100,0

Tablo 3.5 incelendiğinde 145 babanın sadece 16 tanesi memurdur. En yüksek rakam ise 89 kişi ile çiftçi grubudur. Geriye kalan babaların 3'ü işsiz, 9'u esnaf, 19'u işçi, 1'i serbest meslek ve 8'i ise emeklidir. % 61,4 oran ile çiftçilerin en çok rastlanılan grup olması, yapılan çalışmanın hedefini kırsal kesim oluşturduğu için normal karşılanmaktadır.

Tablo 3.6. Annenin Mesleği Sorusuna Verilen Cevapların Frekans ve Yüzdeler Değerleri

Annenin istihdam durumu?	F	%
İşsiz- ev hanımı	138	95,2
Çiftçi	1	0,7
Esnaf	0	0
İşçi	3	2,1
Serbest meslek	1	0,7
Memur	2	1,4
Toplam	145	100,0

Tablo 3.6 en yüksek rakamların çıktığı tablolardan biridir. Annenin mesleği sorusuna 145 kişinin 138'i yani %95,2 si ev hanımı diye cevap vermiştir. 1 adet çiftçi, 3 adet işçi, 1 adet serbest meslek ve 2 adet memur anne mevcuttur. Bu durum; hem annelerin eğitim seviyelerinin düşük olması hem kırsal kesimde iş imkanlarının sınırlı olması hem de kırsal kesim kültürü gereği normal karşılanmaktadır.

Tablo 3.7. Kardeş sayısı (Kendisi Hariç) Sorusuna Verilen Cevapların Frekans Ve Yüzdeler Değerleri

Kardeş sayısı?	F	%
Yok	8	5,5
1	32	22,1
2	39	26,9
3	21	14,5
4	24	16,6
5 ve üstü	21	14,5
Toplam	145	100,0

Anketi yapılan öğrencilerin 8 tanesi tek çocuktur. Çocuk sayısı 2 olan 32, 3 olan 39, 4 olan 21, 5 olan 24 ve 6 ve üzeri olan 21 ebeveyn mevcuttur. Anketin bu sorusunda bir yığılma gözlenmemiştir. En yüksek oran ise %26,9 ile 3 çocuklu ailelerdedir.

Tablo 3.8. Ailenin Aylık Ortalama Geliri Sorusuna Verilen Cevapların Frekans ve Yüzdeler Değerleri.

Ailenin aylık ortalama geliri?	F	%
1000 TL den az	15	10,3
1000- 2000 TL	41	28,3
2000-3000 TL	32	22,1
3000- 4000 TL	31	21,4
4000- 5000 TL	19	13,1
5000- 7500 TL	6	4,1
7500 TL ve üstü	1	0,7
Toplam	145	100,0

Ankete katılan ebeveynlerin aylık ortalama gelir ile ilgili soruya verdikleri cevapların yüzdeler dağılımları şöyledir: Ekonomik durumu en kötü grup olan aylık geliri 1000 TL'den az şikkını işaretleyen % 10,3 oranla 15 aile vardır. En yüksek yüzdeler değerin gözlendiği grup % 28,3 oranla 1000- 2000 TL grubudur. Aylık ortalama geliri 2000-3000 TL arasında olan 32, 3000-4000 TL arasında olan 31, 4000- 5000 TL arasında olan 19, 5000-7500 TL arasında olan 6 ve son olarak 7500 TL ve üstü bir gelire sahip olan 1 aile bulunmaktadır. Tablo incelendiğinde ekonomik durumu en düşük seviyede olan ailelerin sayısı geliri ortalama olarak kabul edilebilecek seviyede olan ailelerin sayısına göre daha azdır. Genel olarak sosyo-ekonomik durumların iyi olduğu söylenemese bile en azından en müşkül durumda olan ailelerin sayısında yığılma

olmaması olumlu olarak değerlendirilebilir. Gözlemlenen bir durumda aylık gelir miktarları yükseldikçe o statüye sahip olan ailelerin sayısının düşmesidir. Aylık ortalama geliri 7500 TL ve üstü olan sadece 1 aile bulunmaktadır.

Tablo 3.9. Anketi Yapılan Çocuğun Şartlı Eğitim Yardımı Alıp Almadığı Sorusuna Verilen Cevapların Frekans ve Yüzdeler Değerleri.

Çocuğunuz şartlı eğitim yardımı aldı mı?	F	%
Evet	51	35,2
Hayır	94	64,8
Toplam	145	100,0

Eğitimde devamlılık sağlanması için öğrencinin annesine verilen yardım, şartlı eğitim yardımıdır. Anketi yapılan çocukların %36,6'sı lise eğitimlerinde şartlı eğitim yardımı almışlardır. Geriye kalan % 63,4'lük oranı yansıtan 92 öğrenci ise şartlı eğitim yardımı almamıştır.

Tablo 3.10. Anketi Yapılan Çocuğa Derslerinde Yardım Eden Birinin Olup Olmadığı Sorusuna Verilen Cevapların Frekans ve Yüzdeler Değerleri

Çocuğunuza derslerinde yardım eden biri var mıydı?	F	%
Evet	53	36,6
Hayır	92	63,4
Toplam	145	100,0

Tablodan da görüldüğü üzere %36,6'luk oran, çocuklarına lise de okurken derslerinde yardım eden birileri olduğunu söyleyen 53 aileyi yansıtmaktadır. 92 ailede ise çocuklarına derslerinde ve ödevlerinde yardım etmiş kimsenin olmadığını söylemişlerdir.

Tablo 3.11. Aynı Evde Sürekli Olarak Birlikte Yaşadıklarınız Kimlerdi Sorusuna Verilen Cevapların Frekans ve Yüzdeler Değerleri

Aynı evde sürekli birlikte yaşadıklarınız kimlerdi?	F	%
Anne- baba, bekar çocuklar	98	67,6
Anne- baba, bekar çocuklar, evli çocuklar, büyükanne, büyükbaba, diğer akrabalar	47	32,4
Toplam	145	100,0

Maddi imkânların yüksek seviyelerde olmamasına ve kırsal kesim çalışması yapılmış olmasına rağmen ailelerin %67,6'sı çekirdek aile olarak çıkmıştır. Ailelerin %32,4'ünde ise evli çocuklardan diğer akrabalara kadar herhangi birisi sürekli aile ile birlikte yaşadığından geniş aile statüsünde kabul edilmiştir.

Tablo 3.12. Evinizin Mülkiyeti Sorusuna Verilen Cevapların Frekans ve Yüzdeler Değerleri.

Evinizin mülkiyeti?	F	%
Kendi eviniz	139	95,9
Kira	3	2,1
Lojman	2	1,4
Diğer	1	0,7
Toplam	145	100,0

Evinizin mülkiyeti sorusuna kendi evim diyerek cevap veren ebeveyn sayısı 139'dur. Bu da yüzdeler oranda %95,9'a tekabül etmektedir. Kirada oturan 3, lojmanda oturan 2 aile bulunmaktadır. Anketler yapılırken bu soruya diğer diye cevap veren ailenin, Şenkaya Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı tarafından verilen prefabrik bir evde oturduğu gözlenmiştir.

Tablo 3.13. Evinizin Isınma Sistemi Sorusuna Verilen Cevapların Frekans ve Yüzdeler Değerleri.

Evinizin ısınma sistemi?	F	%
Yok	0	0
Soba	131	90,3
Kalorifer	14	9,7
Diğer	0	0

Toplam	145	100,0

Yine çok yüksek bir oranda bu soruda karşımıza çıkmaktadır. Bu soruya cevap veren 145 ailenin 131'i evlerinin sobayla ısındığını belirtmiştir. Geriye kalan 14 ailenin ısınma olayı ise kalorifer ile gerçekleşmektedir.

Tablo 3.14. Çocuğunuzun Teknolojik Aletler İle İnternete Erişimi Sağlanıyor Muydu Sorusuna Verilen Cevapların Frekans ve Yüzdeler Değerleri

Çocuğunuzun bilgisayar ve internet erişimi sağlanıyor muydu?	F	%
Evet	38	26,2
Hayır	107	73,8
Toplam	145	100,0

Çalışmanın anketlerinin çok büyük bir bölümü Şenkaya ilçesinin mahallelerinde (köylerinde) gerçekleştirilmiş ve bu mahallelerin önemli bir kısmında internet alt yapısı olmadığı görülmüştür. Bu koşullar altında çocuklarına teknolojik aletler ile internet erişimi sağlayamayan aile sayısı 107 (% 73,8) olarak belirlenmiştir. Geriye kalan 38 aile ise bu imkânları çocuklarına sunduklarını belirtmişlerdir.

Tablo 3.15. Çocuğunuzun Kendisine Ait Odası Var Mıydı Sorusuna Verilen Cevapların Frekans ve Yüzdeler Değerleri

Çocuğunuzun kendine ait odası var mıydı?	F	%
Evet	61	42,1
Hayır	84	57,9
Toplam	145	100,0

Kırsal kesim şartlarında çocuklarına özel oda imkanı sunabilen aile sayısının 61 (%42,1) olduğu görülmektedir. Yani neredeyse iki çocuktan birinin kendisine ait odası vardır. Geriye kalan 84 aile ise çocuklarına lise okudukları dönemde bu imkanı sunamamıştır. Bu durumda maddi imkansızlıklar, kardeş sayısının fazlalığı ve kırsal kesim evlerinin fiziki yetersizliğinden kaynaklanmaktadır.

Tablo 3.16. Çocuğunuz Okulu Dışında Eğitim Desteği Gördü Mü Sorusuna Verilen Cevapların Frekans ve Yüzdeler Değerleri

Çocuğunuz okulu dışında eğitim desteği gördü mü?	F	%
Hayır	61	42,1
Dershane	10	6,9
Okul kursu	74	51,0
Özel ders	0	0
ESMEK kursları	0	0
Toplam	145	100,0

Ankete katılan ailelerin sadece 10 tanesi (% 6,9), çocuklarını lise son sınıftayken dershaneye gönderebilmişlerdir. Bunda Şenkaya ilçesinde eğitim veren ayrıca bir kurum olmamasından ve bu eğitimi alabilmek için öğrencilerin bu bölgenin daha gelişmiş ilçesi olan Oltu'ya gönderilmesi durumundan kaynaklanmaktadır. Ancak öğrencilerin yarıdan fazlası (%51) okul kursu almışlardır. Bu durumda okul dışında eğitimsel destek gören öğrencilerin oranı %57,9 ile 84 öğrenci ile temsil edilmektedir. Sadece okul eğitimiyle sınava giren öğrenci sayısı ise 61 (% 42,1)'dir.

Tablo 3.17. Çocuğunuz Okula Ulaşımı Nereden Sağlandı Sorusuna Verilen Cevapların Frekans Ve Yüzdeler Değerleri

Çocuğunuzun okula ulaşımı nereden sağlandı?	F	%
Okul yurdundan	102	70,3
İlçe merkezi içinden	24	16,6
İlçe merkezi dışından	19	13,1
Toplam	145	100,0

Sonuçlar incelendiğinde okul yurdunda kalan öğrencilerin oranı %70,3 olduğu görülmektedir. Bu durumun okullara gelip gidilen köy sayısının çok olmasından ve köylerin uzaklığından kaynaklandığı söylenebilir. Öğrenim hayatları devam ederken, okula ilçe merkezi dışından taşımacılık sistemiyle gelip giden 19 öğrenci olduğu ve bu öğrencilerinin liselerin bulunduğu yer olan merkezlere en yakın köylerde ikamet ettikleri gözlenmiştir. Şenkaya ve Şenkaya'nın en büyük mahallesi olan Akşar'da oturup lise eğitimini tamamlayan öğrenci sayısının ise 24 olduğu belirlenmiştir.

Tablo 3.18. Çocuğunuz Herhangi Bir Üniversite Programına Yerleşti Mi Sorusuna Verilen Cevapların Frekans ve Yüzdellik Değerleri

Çocuğunuz herhangi bir üniversite programına yerleşti mi?	F	%
Evet	72	49,7
Hayır	73	50,3
Toplam	145	100,0

Tabloda görüldüğü üzere yapılan 145 ankette yarı yarıya kazanma ve kazanamama durumu söz konusudur. Herhangi bir üniversite programına yerleşen öğrenci sayısı 72 (%49,2) iken herhangi bir üniversite programına yerleşemeyen öğrenci sayısı ise 73 (% 50,3)'tür. Bu da çalışmanın yapıldığı dönemde, öğrencilerin her iki tanesinden birinin üniversite kazandığı gözlenmiştir.

Tablo 3.19. Çocuğunuzun Üniversiteye Yerleşememesinin Nedeni Nedir Sorusuna Verilen Cevapların Frekans ve Yüzdellik Değerleri.

Çocuğunuzun üniversiteye yerleşememesinin nedeni nedir?	F	Genel %	Soru %
Herhangi bir bölüm kazanamadı	67	46,2	91,8
Kazandı ancak yerleşmedi	6	4,1	8,2
Toplam	73	50,3	100,0
Üniversiteye yerleşen	72	49,7	
Toplam	145	100,0	

Bu soru bir üst soru olan ve Tablo 3.18'de gösterilen, çocuğunuz herhangi bir üniversite programına yerleşti mi sorusuna “Hayır” cevabını veren 73 aileye yöneltilmiştir. Alınan cevaplara göre herhangi bir üniversite programına yerleşemeyen öğrencilerin % 91,8'i herhangi bir bölüm kazanamadıkları için yerleşememişlerdir. Geriye kadar % 8,2' lik dilimi oluşturan 6 öğrenci için ise ailelerinden kazandı ancak yerleşmedi cevabı alınmıştır.

Tablo 3.20. Çocuğunuzun Üniversiteye Yerleştiği Bölümün Özellikleri Nedir Sorusuna Verilen Cevapların Frekans ve Yüzdeler Değerleri

Yerleştiği bölümün özellikleri nedir?	F	Genel %	Soru %
İki yıllık	30	20,7	41,7
Dört yıllık	42	29,0	58,3
Toplam	72	49,7	100,0
Üniversiteye yerleşemeyen	73	50,3	
Toplam	145	100,0	

Bu soru ise tekrar Tablo 3.18’de gösterilen, çocuğunuz herhangi bir üniversite programına yerleşti mi sorusuna “Evet” cevabını veren 72 aileye yöneltilmiştir. Çocukları üniversite yerleşen ailelerden alınan bilgilere göre dört yıllık bölüm kazan öğrencilerin sayısı 42’dir. Bu rakam üniversiteyi kazanan öğrenciler arasında %58,3’e, anketi yapılan tüm öğrenciler arasında ise % 29,0 oranına denk gelmektedir. Çocukları iki yıllık eğitim programına yerleşen aile sayısı ise 30’dur. Bu rakam ise üniversiteyi kazanan öğrenciler arasında % 41,7’ye, anketi yapılan tüm öğrenciler arasında ise % 20,7 oranına denk gelmektedir.

Tablo 3.21. Çocuğunuzun Üniversite Eğitimine Devam Ediyor Mu Sorusuna Verilen Cevapların Frekans ve Yüzdeler Değerleri

Çocuğunuz üniversite eğitime devam ediyor mu?	F	Genel %	Soru %
Evet	71	49,0	98,6
Hayır	1	0,7	1,4
Toplam	72	49,7	100,0
Üniversiteye yerleşemeyen	73	50,3	
Toplam	145	100,0	

Bu soru, Tablo 3.18’de gösterilen ve çocuğunuz herhangi bir üniversite programına yerleşti mi sorusuna “Evet” cevabını veren 72 aileye yöneltilmiştir. Alınan cevaplar göstermektedir ki üniversiteye yerleşen 72 öğrenciden 71’i yani %98,6’sı üniversite eğitimine devam etmektedir. Üniversiteye yerleşmiş ancak çeşitli sebeplerle eğitimini yarıda bırakmak zorunda kalmış 1 öğrenci mevcut olduğu görülmüştür.

Tablo 3.22. Çocuğunuzun Eğitimini Sonlandırmasının Ya Da Yerleşememesinin Nedeni Nedir Sorusuna Verilen Cevapların Frekans ve Yüzdeler Değerleri

Çocuğunuzun eğitimini sonlandırmasının ya da yerleşememesinin nedeni nedir?	F	Genel %	Soru %
Maddi imkansızlık	2	1,4	28,6
Evlilik	3	2,1	42,9
Şehri ve ya okuduğu bölümü beğenmeme	2	1,4	28,6
Toplam	7	4,8	100,0
Yerleşip devam eden ve yerleşmeyen	138	95,2	
Toplam	145	100,0	

Bu soru Tablo 3.19’da gösterilen ve çocuğunuzun üniversiteye yerleşememesinin nedeni nedir sorusuna verilen “Kazandı ancak yerleşmedi” ve Tablo 3.21’de gösterilen ve çocuğunuzun üniversite eğitimine devam ediyor mu sorusuna “Hayır” cevabını veren toplam 7 aileye sorulmuş ve öğrencilerin eğitimlerini sonlandırmalarının ve ya kazanmasına rağmen yerleşmemiş olmasının nedeninin belirlenmesi için hazırlanmıştır. Bu soruya maddi imkansızlık diye cevap veren aile sayısı 2’dir ve bu soru özelinde yüzdeler oranı %28,6dır. Aynı rakamlar şehri veya okuduğu bölümü beğenmeme cevabı verenler içinde geçerlidir. Bu soruya evlilik diye cevap veren ise %42,9 oranla temsil edilen 3 ailedir.

Tablo 3.23. Çocuğunuzun Üniversite Sınavına Giriş Sayısı Sorusuna Verilen Cevapların Frekans ve Yüzdeler Değerleri

Çocuğunuzun üniversite sınavına giriş sayısı?	F	%
1	108	74,5
2	35	24,1
3	2	1,4
4	0	0
5 ve üstü	0	0
Toplam	145	100,0

Tablo 3.23’de üniversite sınavının kazanılamaması durumunda sınava tekrar girilme oranlarında düşüş görülmektedir. 145 öğrencinin 108’i üniversite sınavına bir kez girmiştir. Üniversite sınavına ikinci kez giren 35 öğrenci, üçüncü kez giren ise sadece 2 öğrenci olduğu belirlenmiştir.

Tablo 3.24. Ailenizin Sosyal Güvenlik Statüsü Nedir Sorusuna Verilen Cevapların Frekans ve Yüzdeler Değerleri

Ailenizin sosyal güvenlik statüsü nedir?	F	%
Yeşil kart- GSS	93	64,1
Emekli sandığı	17	11,7
BAĞ-KUR	17	11,7
SSK	18	12,4
Toplam	145	100,0

Anket yapılan ailelerin çoğunluğu (% 64,1), ailelerinin sosyal güvenlik statüsünün yeşil kart- GSS olduğunu belirtmişlerdir. Emekli sandığı ve BAĞ-KUR güvenlik statüsüne sahip ayrı ayrı 17 aile (% 11,7) olduğu görülmektedir. Sosyal güvenliği SSK olan ise 18 aile (% 12,4) bulunmaktadır. Baba mesleğinin çoğunlukla çiftçi, anne mesleğinin de büyük çoğunlukla ev hanımı olduğu inceleme grubunda, yeşil kart-GSS güvenlik statüsüne sahip toplam 93 aile bulunmaktadır.

Tablo 3.25. Çocuğunuz İçin Yaptığımız Aylık Eğitim Harcaması Sorusuna Verilen Cevapların Frekans ve Yüzdeler Değerleri

Çocuğunuz için yaptığımız aylık eğitim harcaması?	F	%
0- 100 TL	44	30,3
100- 250 TL	36	24,8
250- 500 TL	40	27,6
500- 750 TL	19	13,1
750- 1000 TL	6	4,1
Toplam TL	145	100,0

Tablo 3.25’de çocuğunuz için yaptığımız aylık eğitim harcaması sorusuna cevap veren ebeveynlerin %30,3’ü (44), en düşük miktar olan 0-100 TL arasında bir miktar ancak verebilmiş olduklarını belirtmişlerdir. 100-250 TL arasında bir tutar vermiş olan 36 aile (24,8) ve 250-500 TL arasında bir tutar vermiş olan ise 40 aile vardır. Verilen miktarların artmasıyla bu tutarları karşılayabilen insanların sayısının azalması arasındaki

ilişki açıktır. Çocuğu lise okurken aylık eğitim harcaması 500-750 TL olan 19 aile (%13,1) varken, 750-1000 TL aralığında eğitim harcaması yaptığını söyleyen 6 (% 4,1) aile mevcuttur.

3.5 METODOLOJİ

3.5.1. Doğrusal Olasılık Modeli

Bağımlı değişken nominal bir değişken olduğundan, tahmin edilen olayın gerçekleştiği durum 1, tahmin edilen olayın gerçekleşmediği durum 0 değerlerini almaktadır. Bağımlı değişken davranışının belirlenen bağımsız değişkenlerle ilişkili olduğunu belirlemek amacıyla en küçük kareler (EKK) yönteminin uygulandığını varsayarak denkleminiz aşağıdaki şekilde olacaktır:

$$Y_i = \beta_0 + \beta_1 X_{i1} + \beta_2 X_{i2} + \beta_3 X_{i3} + \beta_4 X_{i4} + \beta_n X_{in} + u_i \quad (3.1)$$

Kısaca ifade edildiğinde:

$$Y_i = \beta X + u_i \quad (3.2)$$

şeklinde yazılabilir. Bu modele doğrusal olasılık modeli (DOM) denir. Ayrıca modelde açıklayıcı değişken değerleri verildiğinde bağımlı değişkenin koşullu beklentisi, olayın gerçekleşmesinin koşullu olasılığı olarak yorumlanabilir.⁷⁷

Bağımsız değişkenler çarpılarak yani *etkileşim terimleri* kullanılarak bu modeller geliştirilebilir ve ya bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerinde doğrusal bir etkisinin olup olmadığını ortaya çıkarmak amacıyla belirlenen değişkenlerin kareleri konulabilmektedir. Ancak DOM'un bazı doğal zayıflıkları olduğundan bunları yapmak pek bir önem arz etmemektedir.

Doğrusal olasılık modelinin zayıflıkları şöyle özetlenebilir:

1. DOM bağımlı değişkenin gerçekleşme olasılığının açıklayıcı değişken değeriyle (bu değişkenin küçük ya da büyük olması fark etmez) doğrusal hareket ettiğini varsayar.

2. Mantıken olasılık değerleri 0 ile 1 değerleri arasında yer almalıdır ama DOM'da tahmin edilen olasılık değerlerinin bu sınırlar arasında olacağını bir garantisi

⁷⁷ $P_i = \Pr(Y_i=1)$ ve $(1 - P_i) = \Pr(Y_i=0)$ ise, Y_i 'nin beklenen değeri $E(Y_i) = 1 \cdot P_i + 0 \cdot (1 - P_i) = P_i$ olur.

yoktur. Bunun nedeni tahmin edilen olasılıkların 0 ile 1 sınırları arasında kalması gerektiği kısıtlamasını OLS'nin dikkate almamasıdır.

3. Bağımlı değişken sadece 0 ve 1 değerlerini aldığı anda, hata teriminin normal dağılımlı olduğuna dair alışagelmış varsayım geçerli olmaz.

4. LMP'deki hata terimi değişen varyanslı olup, geleneksel anlamlılık testlerini şüpheli hale getirir.

Tüm bu nedenlerden dolayı, DOM iki değerli değişkenleri modellemek için tercih edilen bir seçenek değildir. Literatürde ele alınan alternatifler logit ve probit modelleridir.⁷⁸

3.5.2. Logit Model

Bu modelin temel amacı açıklayıcı değişken değerleri verildiğinde bağımlı değişkenin gerçekleşme olasılığını tahmin etmektir. Bu tür bir olasılık fonksiyonu geliştirilirken iki koşulun bilinmesi gerekmektedir:

1. Açıklayıcı değişkenlerin değeri X_i değiştikçe tahmin edilen olasılık daima 0-1 aralığında yer alır.

2. P_i ile X_i arasındaki ilişki doğrusal değildir, yani " X_i küçüldükçe P_i gittikçe daha küçük hızda sıfıra yaklaşır ve X_i büyüdükçe gittikçe daha düşük hızda bire yaklaşır". Logit ve probit modeller bu koşulları sağlamaktadır.

Bağımlı değişkenin gerçekleşme ya da gerçekleşmeme durumunu açıklayıcı değişkenlere dayanan *gözlemlenemeyen bir fayda endeksi* I_i^* 'a bağlı olduğunu varsayalım. Bu endeksi

$$I_i^* = BX + u_i \quad (3.3)$$

şeklinde ifade edebiliriz. Burada $i = i$ - inci birey ve $u =$ hata terimidir. BX ise açıklayıcı değişkenlerinin tamamını temsil etmektedir. Ancak gözlemlenemeyen endeks ile bağımlı değişkenin gerçekleşip gerçekleşmeme durumu ilişkilendirilirken şu varsayımlarda bulunmak gerekir:

$$I_i^* \geq 0 \text{ ise } Y_i = 1 \text{ (bağımlı değişkenin gerçekleştiği durum)} \quad (3.4)$$

⁷⁸ Damodar Gujarati, Örneklerle Ekonometri, (2016), (Çev.: Nasip Bolatoğlu), BB101 Yayınları, Ankara, 2016, s.232-233

$$I_i^* \leq 0 \text{ ise } Y_i = 0 \text{ (bağımlı değişkenin gerçekleşmediği durum)} \quad (3.5)$$

Yani bir kişinin I fayda endeksi I^* eşik değerinin üzerindeyse birey bağımlı değişkeni gerçekleştiriyor, fakat I^* 'dan küçükse bağımlı değişkeni gerçekleştirmiyor demektir.

Bu tercihi işlemsel hale getirmek için bir tercihte bulunmanın (örneğin bağımlı değişkeni gerçekleştirme tercihi, $Y=1$) olasılığı cinsinden düşünebiliriz. Yani,

$$\begin{aligned} \Pr(Y_i = 1) &= \Pr(I^* \geq 0) \\ &= \Pr[(BX + u_i) \geq 0] \\ &= \Pr(u_i \geq -BX) \text{ dir.} \end{aligned} \quad (3.6)$$

Artık bu olasılık Y_i 'nin olasılık dağılımına bağlıdır ki bu da u_i hata teriminin olasılık dağılımına bağlıdır. Eğer bu olasılık dağılımı sıfır ortalama değeri etrafında simetrikse yukarıdaki denklem:

$$\Pr(u_i \geq -BX) = \Pr(u_i \leq BX) \quad (3.7)$$

şeklinde yazılabilir. Dolayısıyla da

$$P_i = \Pr(Y_i = 1) = \Pr(u_i \leq BX) \quad (3.8)$$

şeklinde olmaktadır.

Açıkça görülmektedir ki, P_i u_i 'ye ait olasılık dağılımına bağlıdır. Bir rassal değişkenin belirli bir değerden daha düşük değer alma olasılığının o değişkenin kümülatif dağılım fonksiyonu (CDF) ile verilmektedir.

Logit model u_i ' ye ait olasılık dağılımının lojistik olasılık dağılımı olduğunu varsayar. Bu da yapılan çalışma için

$$P_i = \frac{1}{1 + e^{-Z_i}} \quad (3.9)$$

şeklinde yazılabilir. Burada P_i bağımlı değişkenin gerçekleşme ($Y_i = 1$) olasılığıdır ve

$$Z_i = BX + u_i \quad (3.10)$$

şeklindedir.

$Y = 0$ olma yani bağımsız değişkenin gerçekleşmeme olasılığı

$$1 - P_i = \frac{1}{1 + e^{Z_i}} \quad (3.11)$$

ile verilmektedir.

Z_i $-\infty$ 'dan $+\infty$ 'a uzandıkça, P_i 'nin 0 ile 1 arasında yer aldığı ve P_i 'nin Z_i (yani X_i) ile doğrusal olmayan bir yapıda ilişkili olduğu kolayca doğrulanabilir. Böylece de daha önce ele alınan koşullar doğrulanmış olur.

Sadece X 'e göre değil, aynı zamanda β parametrelerine göre de doğrusal olmayan (3.9) modelini de tahmin etmek gerekmektedir. Bu modeli X 'lere ve katsayılara göre doğrusallaştırmak için basit bir dönüşümden faydalanabiliriz. (3.9) ve (3.11) eşitliklerinin oranını alarak (yani bağımlı değişkenin gerçekleşmiş olma olasılığının, gerçekleşmemiş olma olasılığına oranı)

$$\frac{P_i}{1-P_i} = \frac{1+e^{Z_i}}{1+e^{-Z_i}} = e^{Z_i} \quad (3.12)$$

ifadesini elde ederiz.

Artık $P_i/(1 - P_i)$ basitçe bağımlı değişkenin gerçekleşmesi lehinde olan bahis oranıdır (OR), yani bağımlı değişkenin gerçekleşmiş olma olasılığının gerçekleşmemiş olma olasılığına oranıdır.

(3.12) eşitliğinin (doğal) logaritması alındığında şu sonuca ulaşılır:

$$L_i = \ln\left(\frac{P_i}{1-P_i}\right) = Z_i = BX + u_i \quad (3.13)$$

Bir başka deyişle, (3.13) eşitliği bahis oranı logaritmasının hem β 'lerin hem de X 'lerin doğrusal bir fonksiyonu olduğunu belirtir. L_i logit (bahis oranının logaritması) olarak bilinir ve (3.13) gibi modeller için logit modeller denilmesi de buradan gelmektedir. Doğrusal olasılık modelinin (LPM) P_i 'yi X_i ile doğrusal ilişkili varsayıldığını, oysa logit modelinin bahis oranının logaritmasını X_i ile doğrusal ilişkili varsaydığını görmek ilginçtir.

(3.12) eşitliğinde verilmiş olan bahis oranının regresyon parametrelerinin doğrusal olmayan bir fonksiyon olduğu ama logit bağlantı fonksiyonunun (L_i) bahis oranını parametrelere göre doğrusallaştırarak, regresyon parametrelerine ait tahmini oldukça basitleştirdiği önemli bir noktadır. Uygun şekilde seçilmiş bağlantı fonksiyonları, esas olarak (parametrelere göre) doğrusal olmayan regresyon modellerini tahmin etme işini kolay tahmin edilebilir hale getirir.

Logit modelinin bazı özellikleri şunlardır:

1. P_i olasılığı 0'dan 1'e giderken, logit (L_i) $-\infty$ 'dan $+\infty$ 'a gider. Yani olasılıklar 0 ile 1 arasında yer alırken logaritmlar sınırsızdır.
2. Her ne kadar X_i 'ye göre L_i doğrusal olsa da, olasılıkların kendisi doğrusal değildir. Bu ise olasılıkların X_i 'ye göre doğrusal arttığı LPM ile tezat teşkil eder.
3. Logitin (L_i) artı olması, açıklayıcı değişkenlerin değeri yükseldiğinde bağımlı değişkenin bahis oranının yükseleceği manasına gelir. Ancak eksi olması durumunda bağımlı değişkenin bahis oranı düşecektir.
4. (3.13)'teki logit modelinin yorumu şu şekildedir: X değişkeninin değeri bir birim değiştiğinde, her eğim katsayısı bağımlı değişkenin gerçekleşmesi lehine olan bahis oranı logitmasının nasıl değiştiğini gösterir.
5. Logit modelinin katsayıları tahmin edildikten sonra sadece bağımlı değişkenin gerçekleşme bahis oranıyla kalmayıp, bağımlı değişkenin gerçekleşme olasılıkları da (3.9)'dan kolaylıkla hesaplanabilmektedir.
6. LPM'deki eğim katsayısı, diğer değişkenler sabit tutulduğunda, açıklayıcı değişkendeki bir birim değişimin bağımlı değişkenin gerçekleşme olasılığı üzerindeki marjinal etkisini ölçer. Logit modellerde ise durum böyle değildir. Zira açıklayıcı değişkendeki bir birim değişimin marjinal etkisi, sadece bu değişkene ait katsayıya bağlı olmayıp aynı zaman da ölçülen değişimden gelen olasılık seviyesine de bağlıdır.⁷⁹

3.6. BELİRLENEN BAZI DEĞİŞKENLERİN ÇAPRAZ TABLOLARI VE Kİ-KARE YORUMLARI

Çalışmanın bağımlı değişkeni olan üniversiteye yerleşme başarısı gösterilmesi durumu ile belirlenen değişkenler; öğrencinin şartlı eğitim yardımı alıp almaması, öğrencinin derslerinde yardım eden birinin olup olmaması, çekirdek aile olunup olunmaması, öğrencinin bilgisayar ve internet erişiminin sağlanıp sağlanamaması, öğrencinin kendine ait odasının olup olmaması, öğrencinin okulu dışında eğitim desteği görüp görmemesi, ailenin sosyal güvenlik statüsü, çocuğun üniversite sınavına giriş sayısı, çocuğa yapılan aylık eğitim harcaması tutarı, ailenin aylık ortalama geliri gibi

⁷⁹ Damodar Gujarati, Temel Ekonometri, (1999), (Çev.: Ümit Şenesen, Gülay Günlük Şenesen), Literatür Yayıncılık, İstanbul, 2010, s.554-556

pdeğişkenler arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını test edebilmek için bu değişkenler arasında çapraz tablolar kurulmuş ve ki-kare değerleri yorumlanmıştır.

Tablo 3.26. Çocuğunuz Herhangi Bir Üniversite Programına Yerleşti Mi? * Çocuğunuz Şartlı Eğitim Yardımı Aldı mı? Sorularının Oluşturduğu Çapraz Tablo

Çocuğunuz herhangi bir üniversite programına yerleşti mi? * Çocuğunuz şartlı eğitim yardımı aldı mı?			Çocuğunuz şartlı eğitim yardımı aldı mı?		Toplam
			Evet	Hayır	
Çocuğunuz herhangi bir üniversite programına yerleşti mi?	Evet	Değer	23	49	72
		Beklenen değer	25,3	46,7	72,0
		% çocuğunuz herhangi bir üniversite programına yerleşti mi?	31,9%	68,1%	100,0%
		% Toplam	15,9%	33,8%	49,7%
	Hayır	Değer	28	45	73
		Beklenen değer	25,7	47,3	73,0
		% çocuğunuz herhangi bir üniversite programına yerleşti mi?	38,4%	61,6%	100,0%
		% Toplam	19,3%	31,0%	50,3%
Toplam	Değer	51	94	145	
	Beklenen değer	51,0	94,0	145,0	
	% çocuğunuz herhangi bir üniversite programına yerleşti mi?	35,2%	64,8%	100,0%	
	% Toplam	35,2%	64,8%	100,0%	

Çocuğunuz herhangi bir üniversite programına yerleşti mi sorusuna evet cevabını veren 72 aileden 23'ü, çocuklarının lise eğitimi ne devam ederken şartlı eğitim yardımı aldıklarını, 49'u ise almadıklarını belirtmişlerdir. Çocukları herhangi bir üniversite bölümüne yerleşemeyen 73 ailenin 28'i şartlı eğitim yardımı almışken 45'i ise lise öğrenimi devam ederken şartlı eğitim yardımı almamıştır.

Tablo 3.27. Çocuğunuz Herhangi Bir Üniversite Programına Yerleşti mi? * Çocuğunuza Derslerinde Yardım Eden Biri var mıydı? Sorularının Oluşturduğu Çapraz Tablo

Çocuğunuz herhangi bir üniversite programına yerleşti mi? * Çocuğunuza derslerinde yardım eden biri var mıydı?		Çocuğunuza derslerinde yardım eden biri var mıydı?		Toplam	
		Evet	Hayır		
Çocuğunuz herhangi bir üniversite programına yerleşti mi?	Evet	Değer	38	34	72
		Beklenen değer	26,3	45,7	72,0
		% Çocuğunuz herhangi bir üniversite programına yerleşti mi?	52,8%	47,2%	100,0%
		% Toplam	26,2%	23,4%	49,7%
	Hayır	Değer	15	58	73
		Beklenen değer	26,7	46,3	73,0
		% Çocuğunuz herhangi bir üniversite programına yerleşti mi?	20,5%	79,5%	100,0%
		% Toplam	10,3%	40,0%	50,3%
Toplam	Değer	53	92	145	
	Beklenen değer	53,0	92,0	145,0	
	% Çocuğunuz herhangi bir üniversite programına yerleşti mi?	36,6%	63,4%	100,0%	
	% Toplam	36,6%	63,4%	100,0%	

Çocukları herhangi bir üniversite programına yerleşen ailelerin %52,8'i çocuklarına derslerinde yardım eden birilerinin olduğunu belirtmişlerdir. Çocukları üniversite programına yerleşmiş ancak çocuklarına ortaöğrenim eğitimleri sürerken derslerinde yardım eden kimsenin olmadığını söyleyen ailelerin oranı ise %47'2'dir. Çocukları derslerinde yardım görmelerine rağmen herhangi bir üniversiteye yerleşmemiş ailelerin sayısı 15 iken, hem derslerinde bir yardım görmemiş hem de herhangi bir üniversite programına yerleşmemiş çocukların sayısı ise 58 olarak belirlenmiştir.

Tablo 3.28. Çocuğunuz Herhangi Bir Üniversite Programına Yerleşti mi? * Aynı Evde Sürekli Birlikte Yaşadıklarınız Kimlerdi? Sorularının Oluşturduğu Çapraz Tablo.

Çocuğunuz herhangi bir üniversite programına yerleşti mi? * Aynı evde sürekli birlikte yaşadıklarınız kimlerdi?		Aynı evde sürekli birlikte yaşadıklarınız kimlerdi?		Toplam	
		Anne-baba, bekar çocuklar	Anne-baba, bekar çocuklar, evli çocuklar, büyükanne, büyükbaba, diğer akrabalar		
Çocuğunuz herhangi bir üniversite programına yerleşti mi?	Evet	Değer	52	20	72
		Beklenen değer	48,7	23,3	72,0
		% Çocuğunuz herhangi bir üniversite programına yerleşti mi?	72,2%	27,8%	100,0%
		% Toplam	35,9%	13,8%	49,7%
	Hayır	Değer	46	27	73
		Beklenen değer	49,3	23,7	73,0
		% Çocuğunuz herhangi bir üniversite programına yerleşti mi?	63,0%	37,0%	100,0%
		% Toplam	31,7%	18,6%	50,3%
Toplam	Değer	98	47	145	
	Beklenen değer	98,0	47,0	145,0	
	% Çocuğunuz herhangi bir üniversite programına yerleşti mi?	67,6%	32,4%	100,0%	
	% Toplam	67,6%	32,4%	100,0%	

Herhangi bir üniversite programına yerleşen çocukların %72,2 gibi büyük bir oranla çekirdek aileden geldikleri gözlenmiştir. % 27,8 oranına tekabül eden 20 aile ise geniş aile konumundayken çocukları üniversite programına yerleşme başarısı göstermiştir. Çekirdek aile içerisinde bulunup üniversiteye yerleşme başarısı gösteremeyen çocukların sayısı % 63 oranla 46'dır. %37 oranla temsil edilen 27 geniş ailenin çocukları da üniversiteye yerleşme başarısı gösterememişlerdir.

Tablo 3.29. Çocuğunuz Herhangi Bir Üniversite Programına Yerleşti mi? *Çocuğunuzun Bilgisayar Ve İnternet Erişimi Sağlanıyor muydu? Sorularının Oluşturduğu Çapraz Tablo.

Çocuğunuz herhangi bir üniversite programına yerleşti mi? * Çocuğunuzun bilgisayar ve internet erişimi sağlanıyor muydu?			Çocuğunuzun bilgisayar ve internet erişimi sağlanıyor muydu?		Toplam
			Evet	Hayır	
Çocuğunuz herhangi bir üniversite programına yerleşti mi?	Evet	Değer	28	44	72
		Beklenen Değer	18,9	53,1	72,0
		% Çocuğunuz herhangi bir üniversite programına yerleşti mi?	38,9%	61,1%	100,0%
		% Toplam	19,3%	30,3%	49,7%
	Hayır	Değer	10	63	73
		Beklenen Değer	19,1	53,9	73,0
		% Çocuğunuz herhangi bir üniversite programına yerleşti mi?	13,7%	86,3%	100,0%
		% Toplam	6,9%	43,4%	50,3%
Toplam	Değer	38	107	145	
	Beklenen değer	38,0	107,0	145,0	
	% Çocuğunuz herhangi bir üniversite programına yerleşti mi?	26,2%	73,8%	100,0%	
	% Toplam	26,2%	73,8%	100,0%	

Bilgisayar ve internet erişimi sağlanan 38 öğrencinin 28'i üniversiteye yerleşme başarısı gösterirken 10 tanesi üniversiteye yerleşme başarısı gösterememiştir. Diğer taraftan lise öğrenimlerine devam ederken bilgisayar ve internet erişimleri sağlanamayan toplam 107 öğrencinin 63 tanesi üniversiteye yerleşme başarısı gösterememişken 44 tanesi bu başarıyı gerçekleştirmiştir.

Tablo 3.30. Çocuğunuz Herhangi Bir Üniversite Programına Yerleşti mi? *
Çocuğunuzun Kendine Ait Odası var mı? Sorularının Oluşturduğu Çapraz Tablo

Çocuğunuz herhangi bir üniversite programına yerleşti mi? * Çocuğunuzun kendine ait odası var mı?		Çocuğunuzun kendine ait odası var mı?		Toplam	
		Evet	Hayır		
Çocuğunuz herhangi bir üniversite programına yerleşti mi?	Evet	Değer	38	34	72
		Beklenen değer	30,3	41,7	72,0
		% Çocuğunuz herhangi bir üniversite programına yerleşti mi?	52,8%	47,2%	100,0%
		% Toplam	26,2%	23,4%	49,7%
	Hayır	Değer	23	50	73
		Beklenen değer	30,7	42,3	73,0
		% Çocuğunuz herhangi bir üniversite programına yerleşti mi?	31,5%	68,5%	100,0%
		% Toplam	15,9%	34,5%	50,3%
Toplam	Değer	61	84	145	
	Beklenen değer	61,0	84,0	145,0	
	% Çocuğunuz herhangi bir üniversite programına yerleşti mi?	42,1%	57,9%	100,0%	
	% Toplam	42,1%	57,9%	100,0%	

Üniversite programına yerleşmiş öğrencilerin %52,8'i kendi müstakil odasına sahipken, %47,2 si bu imkana sahip değildir. Kendine ait odası olmasına rağmen üniversite programlarından herhangi birine yerleşme başarısı gösteremeyen çocukların sayısı 23 iken hem kendine ait odası olmayıp hem de üniversite kazanma başarısı gösteremeyen öğrencilerin sayısı ise 60'tır.

Tablo 3.31. Çocuğunuz Herhangi Bir Üniversite Programına Yerleşti mi? * Çocuğunuz Okulu Dışında Eğitim Desteği Gördü mü? Sorularının Oluşturduğu Çapraz Tablo.

Çocuğunuz herhangi bir üniversite programına yerleşti mi? * Çocuğunuz okulu dışında eğitim desteği gördü mü?			Çocuğunuz okulu dışında eğitim desteği gördü mü?			Toplam
			Hayır	Dershane	Okul kursu	
Çocuğunuz herhangi bir üniversite programına yerleşti mi?	Evet	Değer	15	8	49	72
		Beklenen Değer	30,3	5,0	36,7	72,0
		% Çocuğunuz herhangi bir üniversite programına yerleşti mi?	20,8%	11,1%	68,1%	100,0%
		% Toplam	10,3%	5,5%	33,8%	49,7%
	Hayır	Değer	46	2	25	73
		Beklenen değer	30,7	5,0	37,3	73,0
		% Çocuğunuz herhangi bir üniversite programına yerleşti mi?	63,0%	2,7%	34,2%	100,0%
		% Toplam	31,7%	1,4%	17,2%	50,3%
Toplam	Değer	61	10	74	145	
	Beklenen değer	61,0	10,0	74,0	145,0	
	% Çocuğunuz herhangi bir üniversite programına yerleşti mi?	42,1%	6,9%	51,0%	100,0%	
	% Toplam	42,1%	6,9%	51,0%	100,0%	

Okulu dışına herhangi bir eğitimsel destek görmeyen 61 çocuğın sadece 15 tanesi üniversite programına yerleşme başarısı gösterirken, 46'sı aynı başarıyı gösterememiştir. Okulu dışında dershane ve oku kursu gibi ek bir eğitim desteği alan 84 öğrencinin 57 tanesi üniversite programlarına yerleşme başarısı göstermişken, 27 tanesi bu başarıyı gösterememiştir.

Tablo 3.32. Çocuğunuz Herhangi Bir Üniversite Programına Yerleşti mi* Ailenizin Sosyal Güvenlik Statüsü Nedir? Sorularının Oluşturduğu Çapraz Tablo

Çocuğunuz herhangi bir üniversite programına yerleşti mi? * Ailenizin sosyal güvenlik statüsü nedir?			Ailenizin sosyal güvenlik statüsü nedir?				Toplam
			Yeşil kart-GSS	Emekli sandığı	BAĞ KUR	SSK	
Çocuğunuz herhangi bir üniversite programına yerleşti mi?	Evet	Değer	41	10	12	9	72
		Beklenen değer	46,2	8,4	8,4	8,9	72,0
		% çocuğunuz herhangi bir üniversite programına yerleşti mi?	56,9%	13,9%	16,7%	12,5%	100,0%
		% Toplam	28,3%	6,9%	8,3%	6,2%	49,7%
		Değer	52	7	5	9	73
	Hayır	Beklenen değer	46,8	8,6	8,6	9,1	73,0
		% çocuğunuz herhangi bir üniversite programına yerleşti mi?	71,2%	9,6%	6,8%	12,3%	100,0%
		% Toplam	35,9%	4,8%	3,4%	6,2%	50,3%
		Değer	93	17	17	18	145
		Beklenen değer	93,0	17,0	17,0	18,0	145,0
Toplam	% çocuğunuz herhangi bir üniversite programına yerleşti mi?	64,1%	11,7%	11,7%	12,4%	100,0%	
	% Toplam	64,1%	11,7%	11,7%	12,4%	100,0%	

Sosyal güvenlik statüsü olmayan (GSS) 93 ailenin 52'sinde çocukların üniversiteye yerleşme başarısı gösteremedikleri gözlenmiştir. Ailelerinin sosyal güvenlik statüsü olmamasına rağmen üniversiteye yerleşme başarısı gösteren çocukların sayısı ise 41'dir. BAĞ-KUR, emekli sandığı, SSK gibi sosyal güvenlik statüsüne sahip olan 52

ailenin 31 tanesinde çocukların üniversiteye yerleşme başarısı gösterdikleri görülürken, 21'inde bu başarı gözlemlenememiştir.

Tablo 3.33. Çocuğunuz Herhangi Bir Üniversite Programına Yerleşti mi* Çocuğunuzun Üniversite Sınavına Giriş Sayısı Kaçtır? Sorularının Oluşturduğu Çapraz Tablo

Çocuğunuz herhangi bir üniversite programına yerleşti mi? * Çocuğunuzun üniversite sınavına giriş sayısı kaçtır?			Çocuğunuzun üniversite sınavına giriş sayısı kaçtır?			Toplam
			1	2	3	
Çocuğunuz herhangi bir üniversite programına yerleşti mi?	Evet	Değer	44	27	1	72
		Beklenen değer	53,6	17,4	1,0	72,0
		% Çocuğunuz herhangi bir üniversite programına yerleşti mi?	61,1%	37,5%	1,4%	100,0%
		% Toplam	30,3%	18,6%	0,7%	49,7%
	Hayır	Değer	64	8	1	73
		Beklenen değer	54,4	17,6	1,0	73,0
		% Çocuğunuz herhangi bir üniversite programına yerleşti mi?	87,7%	11,0%	1,4%	100,0%
		% Toplam	44,1%	5,5%	0,7%	50,3%
Toplam	Değer	108	35	2	145	
	Beklenen Değer	108,0	35,0	2,0	145,0	
	% Çocuğunuz herhangi bir üniversite programına yerleşti mi?	74,5%	24,1%	1,4%	100,0%	
	% Toplam	74,5%	24,1%	1,4%	100,0%	

Üniversitelere yerleşme başarısı göstermiş 72 öğrencinin %61,1'i bu başarıyı üniversite sınavına ilk girişlerinde göstermişlerdir. Üniversite sınavlarına girilmesinde iki kez %37,5 ve üç kez %0,7 oranlarında başarı gözlenmiştir. Üniversiteye yerleşemeyen öğrencilerin ise 64 tanesi bu sınava bir kez girmişken, 8 tanesi 2, 1 tanesi de 3 kere üniversite sınavına girmiş ancak yerleşememiştir.

Tablo 3.34. Çocuğunuz Herhangi Bir Üniversite Programına Yerleşti mi* Çocuğunuz İçin Yaptığınız Aylık Eğitim Harcaması Tutarı? Sorularının Oluşturduğu Çapraz Tablo.

Çocuğunuz herhangi bir üniversite programına yerleşti mi? * Çocuğunuz için yaptığınız aylık eğitim harcaması tutarı?			Çocuğunuz için yaptığınız aylık eğitim harcaması tutarı?					Toplam
			0-100	100-250	250-500	500-750	750-1000	
Çocuğunuz herhangi bir üniversite programına yerleşti mi?	Evet	Değer	12	10	28	17	5	72
		Beklenen değer	21,8	17,9	19,9	9,4	3,0	72,0
		% Çocuğunuz herhangi bir üniversite programına yerleşti mi?	16,7%	13,9%	38,9%	23,6%	6,9%	100,0%
		% Toplam	8,3%	6,9%	19,3%	11,7%	3,4%	49,7%
	Hayır	Değer	32	26	12	2	1	73
		Beklenen değer	22,2	18,1	20,1	9,6	3,0	73,0
		% Çocuğunuz herhangi bir üniversite programına yerleşti mi?	43,8%	35,6%	16,4%	2,7%	1,4%	100,0%
		% Toplam	22,1%	17,9%	8,3%	1,4%	0,7%	50,3%
Toplam	Değer	44	36	40	19	6	145	
	Beklenen değer	44,0	36,0	40,0	19,0	6,0	145,0	
	% Çocuğunuz herhangi bir üniversite programına yerleşti mi?	30,3%	24,8%	27,6%	13,1%	4,1%	100,0%	
	% Toplam	30,3%	24,8%	27,6%	13,1%	4,1%	100,0%	

Çocukları üniversiteye yerleşme başarısı göstermiş olan 72 ailenin: 12 tanesi 0-100 TL, 10 tanesi 100-250 TL, 28 tanesi 250-500 TL, 17 tanesi 500-750 TL ve 5 tanesi 175-1000 TL aralığında aylık eğitim harcaması yaptıklarını belirtmişlerdir. Çocukları üniversiteye yerleşme başarısı gösterememiş olan 73 ailenin: 32 tanesi 0-100 TL, 26 tanesi 100-250 TL, 12 tanesi 250-500 TL, 2 tanesi 500-750 TL ve 1 tanesi 175-1000 TL aralığında aylık eğitim harcaması yaptıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 3.35. Çocuğunuz Herhangi Bir Üniversite Programına Yerleşti mi? * Ailenin Aylık Ortalama Geliri? Sorularının Oluşturduğu Çapraz Tablo

			Ailenin aylık ortalama geliri?						Toplam	
			1000tl den az	1000- 2000	2000- 3000	3000- 4000	4000- 5000	5000- 7500	7500tl ve üstü	
Çocuğunuz herhangi bir üniversite programına yerleşti mi?	Evet	Değer	7	19	17	14	9	5	1	72
		Beklenen değer	7,4	20,4	15,9	15,4	9,4	3,0	,5	72,0
		% Çocuğunuz herhangi bir üniversite programına yerleşti mi?	9,7%	26,4 %	23,6 %	19,4 %	12,5%	6,9%	1,4%	100,0%
		% Toplam	4,8%	13,1 %	11,7 %	9,7%	6,2%	3,4%	0,7%	49,7%
	Hayır	Değer	8	22	15	17	10	1	0	73
		Beklenen değer	7,6	20,6	16,1	15,6	9,6	3,0	,5	73,0
		% Çocuğunuz herhangi bir üniversite programına yerleşti mi?	11,0%	30,1 %	20,5 %	23,3 %	13,7%	1,4%	0,0%	100,0%
		% Toplam	5,5%	15,2 %	10,3 %	11,7 %	6,9%	0,7%	0,0%	50,3%
	Toplam	Değer	15	41	32	31	19	6	1	145
		Beklenen değer	15,0	41,0	32,0	31,0	19,0	6,0	1,0	145,0
% Çocuğunuz herhangi bir üniversite programına yerleşti mi?		10,3%	28,3 %	22,1 %	21,4 %	13,1%	4,1%	0,7%	100,0%	
% Toplam		10,3%	28,3 %	22,1 %	21,4 %	13,1%	4,1%	0,7%	100,0%	

Aylık ortalama gelirleri 1000 TL'den az olan 15 ailenin 7'sinin çocuğu üniversiteye yerleşme başarısı göstermişken 8'inin çocuğu aynı başarıyı gösterememiştir. Aynı sıralamayla verildiğinde; 1000- 2000 TL olan 41 ailede 19'a 22, 2000- 3000 TL

olan 32 ailede 17'ye 15, 3000- 4000 TL olan 31 ailede 14'e 17, 4000-5000 TL olan 19 ailede 9'a 10, 5000- 7500 TL olan 6 ailede 5'e 1 olarak gözlemlenmiştir. Ayrıca aylık ortalama geliri 7500 TL ve üstü olan 1 ailenin çocuğu da üniversiteye yerleşme başarısı göstermiştir.

Değişkenler arasındaki Ki-kare değerleri yorumlamalarında kullanılan yöntem şöyledir: Bağımlı değişken olan üniversiteye yerleşme başarısı gösterilmesi durumu ikili, bağımsız değişkenler ise ikili veya daha fazla sıklı olabildiğinden oluşturdukları tablonun niteliğine göre yorumlanacak Ki-kare değeri seçilecektir.

Bağımlı değişken ve belirlenen bağımsız değişken arasında 2x2'lik bir tablo söz konusu olduğunda hücrelerin % 20'den fazlasında 5'ten küçük frekans değeri olup olmadığına bakılacaktır. Eğer bu değer % 20'den küçükse Perason Chi Square değeri okunacaktır. Ancak bu değer % 20'yi geçmişse program tarafından verilen katsayı incelenecektir. Bu katsayı < 5 ise Fisher's Exact Test değeri, 5 < katsayı < 25 ise Continuity Correction değeri, 25 < katsayı ise tekrar Perason Chi Square değeri okunacaktır.

Bağımlı değişken ve belirlenen bağımsız değişken arasında 2x2'den daha büyük kategorili durum gerçekleştiğinde Fisher's Exact Test değeri ve Continuity Correction değeri karşımıza çıkmadığından sadece Perason Chi Square değerine göre yorumlama yapılacaktır.

Ayrıca bağımlı değişken ile bağımsız değişkenler arasındaki ilişkinin test edilebilmesi için kurulan hipotezler ise şöyledir:

H_0 : İki değişken arasında ilişki yoktur.

H_1 : İki değişken arasında ilişki vardır.

Tablo 3.36. Bağımlı Değişken İle Belirlenen Bazı Değişkenler Arasındaki Ki-kare Yorumları.

Bağımlı değişken: Çocuğunuz herhangi bir üniversite programına yerleşti mi?				
Bağımsız değişken	Kategori sayısı	Yüzdeler değeri	Katsayı ve P değeri	İlişki
Çocuğunuz şartlı eğitim yardımı aldı mı?	2	% 0	0,05 < 0,419	Yok
Çocuğunuza derslerinde yardım eden biri var mıydı?	2	% 0	0,00 < 0,05	Var
Aynı evde sürekli birlikte yaşadıklarınız kimlerdi?	2	% 0	0,05 < 0,236	Yok
Çocuğunuzun bilgisayar ve internet erişimi sağlanıyor muydu?	2	% 0	0,01 < 0,05	Var
Çocuğunuzun kendine ait odası var mı?	2	% 0	0,009 < 0,05	Var
Çocuğunuz okulu dışında eğitim desteği gördü mü?	3	%16,7	0,000 < 0,05	Var
Ailenizin sosyal güvenlik statüsü nedir?	4	% 0	0,05 < 0,195	Yok
Çocuğunuzun üniversite sınavına giriş sayısı kaçtır?	3	% 33,3	0,01 < 0,05	Var
Çocuğunuz için yaptığınız aylık eğitim harcaması tutarı?	5	% 20,0	0,00 < 0,05	Var
Ailenin aylık ortalama geliri?	7	%28,6	0,05 < 0,621	Yok

3.7 MATERYAL VE UYGULAMA

3.7.1 Materyal

Lojistik regresyon analizi ile ilgili teorik kapsam aktarıldıktan sonra öğrencilerin üniversiteye yerleşme başarıları göstermelerini etkileyen faktörlerle ilgili regresyon analizi oluşturulmuştur. Bu veriler Erzurum ili Şenkaya ilçesindeki üç farklı ortaöğretim kurumundan son üç yılda mezun olmuş 327 öğrenciye ait örneklem grubundan elde edilmiştir.

Öğrencilerin başarı seviyeleri değerlendirilirken üniversiteye yerleşip yerleşememe durumları baz alınmıştır. Bu veri setinde herhangi bir üniversite programına yerleşme başarıları gösterme ya da gösterememe durumu (UYB) bağımlı değişken, ailenin aylık ortalama geliri (AOG), öğrencinin şartlı eğitim yardımı alıp almaması (SEY), öğrencinin derslerinde yardım eden birinin olup olmaması (DYE), çekirdek aile olup

olunmaması(SBY), öğrencinin bilgisayar ve internet erişiminin sağlanıp sağlanamaması(BİE), öğrencinin kendine ait odasının olup olmaması(KAO), öğrencinin okulu dışında eğitim desteği görüp görmemesi(EDG), ailenin sosyal güvenlik statüsü (SGS), çocuğun üniversite sınavına giriş sayısı (USG), çocuğa yapılan aylık eğitim harcaması tutarı (EHT) ise bağımsız değişkenler olarak belirlenmiştir.

Tablo 3.37. Üniversiteye yerleşme başarısı ve bu başarıyı etkileyen faktörlerin kısaltmaları ve kodlanması.

DEĞİŞKEN	DEĞİŞKENİN KODLANMIŞ ADI
Başarı Durumu (üniversiteye yerleşme başarısı gösterme = 1 üniversiteye yerleşme başarısı gösterememe =2)	UYB
Ailenin Aylık Ortalama Geliri (1000 TL'den az =1, 1000-2000 TL = 2, 2000-3000 TL = 3, 3000-4000 TL = 4, 4000-5000 TL =5, 5000- 7500 TL = 6, 7500 TL ve üstü = 7)	AOG
Şartlı Eğitim Yardımı (şartlı eğitim yardımı alma durumu = 1, şartlı eğitim almama durumu = 2)	SEY
Öğrenciye Derslerinde Yardım Eden Birinin Olması (derslerde yardım eden birinin olması durumu = 1, derslerde yardım eden birinin olmaması durumu =2)	DYE
Aynı Evde Sürekli Birlikte Yaşanılan Kişiler (çekirdek aile olunması durumu = 1, çekirdek aile olunmaması durumu = 2)	SBY
Bilgisayar ve İnternet Erişimi Durumu (bilgisayar ve internet erişiminin sağlanması durumu=1, bilgisayar ve internet erişiminin sağlanamaması durumu = 2)	BİE
Öğrencinin Kendine Ait Odası Olması Durumu (öğrencinin kendine ait odası olması durumu = 1, öğrencinin kendine ait odasının olmaması durumu =2)	KAO
Öğrencinin Eğitimsel Destek Görmesi Durumu (hayır= 1, dersane= 2, okul kursu= 3, özel ders= 4, ESMEK kursları=5, diğer= 6)	EDG
Sosyal Güvenlik Statüsü yok = 1, yeşil kart- GSS = 2, emekli sandığı =3, bağ kur = 4, SSK = 5)	SGS
Üniversite Sınavına Giriş Sayısı (1 = 1, 2 = 2, 3= 3, 4 = 4, 5 = 5 ve üstü)	UGS
Aylık Eğitim Harcaması Tutarı 0-100 TL = 1, 100-250 TL = 2, 250-500 TL = 3, 500- 750 TL = 4, 750-1000 TL = 5, 1000 TL ve üstü = 6)	EHT

Belirlenen bağımlı değişkeni ve bağımsız değişkenleri, lojistik regresyon analizine uydurabilmek için değişkenler yeniden düzenlenmiştir. Kategorik olan

değişkenlerimizin, bu analiz yönteminde doğru bir şekilde uygulanması için yeniden kodlamaları yapılmış ve bu kodlamalarla her bir değişken için ayrı ayrı yapay değişkenler oluşturulmuştur.

Her bir değişken için yeniden yapılan kodlamalar ve atanan yapay değişkenlerin incelenmesi aşağıdaki tablo içerisinde toparlanmıştır.

Tablo 3.38. Üniversiteye yerleşme başarısı ve bu başarıyı etkileyen faktörlerin yeniden kodlanması, kısaltması ve yapay değişkene dönüştürülmesi

DEĞİŞKEN	DEĞİŞKENLERİN YENİDEN KODLANMIŞ HALİ	DEĞİŞKENLERİN YENİDEN KODLANMIŞ ADI	DEĞİŞKENLERİN DUMMY (YAPAY) DEĞİŞKENİNE DÖNÜŞTÜRÜLMÜŞ HALİ
Başarı Durumu (üniversiteye yerleşme başarısı gösterme = 1 üniversiteye yerleşme başarısı gösterememe =2)	Başarı Durumu (üniversiteye yerleşme başarısı gösterme = 1 üniversiteye yerleşme başarısı gösterememe =0)	DUYB	---
Ailenin Aylık Ortalama Geliri (1000 TL'den az =1, 1002-2000 TL = 2, 2000-3000 TL = 3, 3000-4000 TL = 4, 4000-5000 TL =5, 5000-7500 TL = 6, 7500 TL ve üstü = 7)	Ailenin Aylık Ortalama Geliri (1000 TL'den az + 1000-2000 TL = 1, 2000-3000 TL + 3000-4000 TL = 2, 4000-5000 TL+ 5000-7500 TL + 7500 TL ve üstü = 3)	DAOG	D ₁₁ (yapay- birinci sorunun birinci şıkkı), (diğer her şık için aynı kodlama geçerlidir.) D ₁₁ = 1;1;0 D ₁₂ =2;1;0 D ₁₃ = kontrol gurubu olarak dışarıda bırakılmıştır.
Öğrenciye Derslerinde Yardım Eden Birinin Olması (derslerde yardım eden birinin olması durumu = 1, derslerde yardım eden birinin olmaması durumu =2)	Öğrenciye Derslerinde Yardım Eden Birinin Olması (derslerde yardım eden birinin olması durumu = 1, derslerde yardım eden birinin olmaması durumu =0)	DDYE	D ₂₁ =1;1;0 D ₂₂ = kontrol gurubu olarak dışarıda bırakılmıştır.

Tablo 3.38. (Devamı)

Üniversite Sınavına Giriş Sayısı (1 = 1, 2 = 2, 3= 3, 4 = 4, 5 = 5 ve üstü)	Üniversite Sınavına Giriş Sayısı (1 = 1 2 = 2 3 = 3)	DUSG	D ₃₁ = 1;1;0 D ₃₂ =2;1;0 D ₃₃ = kontrol grubu olarak dışarıda bırakılmıştır.
Öğrencinin Eğitimsel Destek Görmesi Durumu (hayır= 1, derslane= 2, okul kursu= 3, özel ders= 4, ESMEK kursları=5, diğer= 6)	Öğrencinin Eğitimsel Destek Görmesi Durumu (hayır= 1, derslane= 2, okul kursu= 3)	DEDG	D ₄₁ =1;1;0 D ₄₂ =2;1;0 D ₄₃ = kontrol grubu olarak dışarıda bırakılmıştır.
Aylık Eğitim Harcaması Tutarı 0-100 TL = 1, 100-250 TL = 2, 250-500 TL = 3, 500-750 TL = 4, 750-1000 TL = 5, 1000 TL ve üstü = 6)	Aylık Eğitim Harcaması Tutarı (0-100 TL + 100-250 TL = 1 250-500 TL + 500-750 TL + 750-1000 TL + 5, 1000 TL ve üstü =2)	DEHT	D ₅₁ =1;1;0 D ₅₂ = kontrol grubu olarak dışarıda bırakılmıştır.
Öğrencinin Kendine Ait Odası Olması Durumu (öğrencinin kendine ait odası olması durumu = 1, öğrencinin kendine ait odasının olmaması durumu =2)	Öğrencinin Kendine Ait Odası Olması Durumu (öğrencinin kendine ait odası olması durumu = 1, öğrencinin kendine ait odasının olmaması durumu =0)	DKAO	D ₆₁ =1;1;0 D ₆₂ = kontrol grubu olarak dışarıda bırakılmıştır.
Aynı Evde Sürekli Birlikte Yaşanılan Kişiler (çekirdek aile olunması durumu = 1, çekirdek aile olunmaması durumu = 2)	Aynı Evde Sürekli Birlikte Yaşanılan Kişiler (çekirdek aile olunması durumu = 1, çekirdek aile olunmaması durumu = 0)	DSBY	D ₇₁ =1;1;0 D ₇₂ = kontrol grubu olarak dışarıda bırakılmıştır.
Şartlı Eğitim Yardımı (şartlı eğitim yardımı alma durumu = 1, şartlı eğitim almama durumu = 2)	Şartlı Eğitim Yardımı (şartlı eğitim yardımı alma durumu = 1, şartlı eğitim almama durumu = 0)	DSEY	D ₈₁ =1;1;0 D ₈₂ = kontrol grubu olarak dışarıda bırakılmıştır.

Tablo 3.38. (Devamı)

Bilgisayar ve İnternet Erişimi Durumu (bilgisayar ve internet erişiminin sağlanması durumu=1, bilgisayar ve internet erişiminin sağlanamaması durumu = 2)	Bilgisayar ve İnternet Erişimi Durumu (bilgisayar ve internet erişiminin sağlanması durumu=1, bilgisayar ve internet erişiminin sağlanamaması durumu = 0)	DBİE	D ₉₁ =1;1;0 D ₉₂ = kontrol gurubu olarak dışarıda bırakılmıştır.
Sosyal Güvenlik Statüsü yok = 1, yeşil kart- GSS = 2, emekli sandığı =3, bağ kur = 4, SSK = 5)	Sosyal Güvenlik Statüsü (yeşil kart- GSS = 1 emekli sandığı + bağ kur + SSK =2)	DSGS	D ₁₀₁ =1;1;0 D ₁₀₂ = kontrol gurubu olarak dışarıda bırakılmıştır.

3.7.2 Uygulama

Uygulamaya yapılırken izlenen adımlar şöyledir:

1.Adım: Elde edilen tüm yapay değişkenler Eviews 9 paket programına aktarılmış ve STEPLS- Stepwise Least Squares (adım adım regresyon) yöntemi uygulanmıştır.

Regresyon denklemi kurulurken STEPLS- Stepwise Least Squares yönteminin forwards (ileriye dönük) komutu uygulanmıştır. Bu yöntem sayesinde oluşturulan tüm bağımsız değişkenler anlamlılık sırasına göre sıralanmış ve anlamlı olmayan değişkenler program tarafından otomatik olarak devre dışı bırakılmıştır.

Aşağıdaki çizelgede de görüldüğü üzere regresyon denklemine sürekli dahil edilmesi için ayarlanan bir tane değişken vardır. O değişkende “c” değişkeni yani sabit katsayıdır. İncelenen tüm değişkenler 13 adettir. Belirlenen metot olan adım adım regresyonun ileriye dönük yöntemi gereği kullanılan paket programı bu 13 değişkenden 7 tanesini anlamlı bularak regresyon denklemine dahil etmiş ve diğer değişkenler ötelenmiştir. Değişkenler önem sırasına göre D₅₁, D₂₁, D₃₂, D₄₁, D₁₁, D₆₁, D₉₁ şeklinde sıralanmıştır. Önem sıralaması %10 sınırına kadar olan değişkenleri kapsamaktadır. Ayrıca bu adımda bir diğer önemli ayrıntı da R-kare değerinin 0,408659 çıkmasıdır. Bu çalışmayı da içeren yatay kesit veri çalışmalarında R-değerinin % 40 olarak hesaplanması kabul gören bir rakamdır.

Tablo 3.39. Adım Adım Regresyon Yöntemiyle Belirlenen Değişkenler.

Dependent Variable: DUYB				
Method: Stepwise Regression				
Sample: 1 145				
Included observations: 145				
Number of always included regressors: 1				
Number of search regressors: 13				
Selection method: Stepwise forwards				
Stopping criterion: p-value forwards/backwards = 0.5/0.5				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.*
C	0.667558	0.109477	6.097706	0.0000
D51	-0.389171	0.091923	-4.233665	0.0000
D21	0.204895	0.074719	2.742216	0.0069
D32	0.250223	0.079465	3.148854	0.0020
D41	-0.228762	0.083454	-2.741185	0.0069
D11	0.141620	0.074187	1.908950	0.0584
D61	-0.232613	0.103899	-2.238840	0.0268
D91	0.182469	0.104403	1.747728	0.0828
R-squared	0.408659	Mean dependent var	0.496552	
Adjusted R-squared	0.378444	S.D. dependent var	0.501721	
S.E. of regression	0.395551	Akaike info criterion	1.036518	
Sum squared resid	21.43511	Schwarz criterion	1.200752	
Log likelihood	-67.14757	Hannan-Quinn criter.	1.103252	
F-statistic	13.52524	Durbin-Watson stat	1.810565	
Prob(F-statistic)	0.000000			

2. Adım: Anlamli ve anlamsız değişkenler ayırt edildikten sonra anlamlı bulunan 7 değişkene BINARY- Binary Choise (Logit, Probit, Extreme Value) yöntemi aracılığıyla logit model uygulanmıştır.

Ayrıca bu adımda ötelenen diğer değişkenler kontrol amaçlı olarak logit modelde örnekleme dahil edilmiştir. Bu noktada amaç, adım adım regresyon yönteminde anlamlı çıkmamış olmalarına rağmen, bu değişkenlerin logit modelde anlamlı çıkabilme ihtimali göz önünde bulundurmaktır. Ancak yapılan uygulamalarda farklı bir durum gözlenememiş ve belirlenen 7 değişkenle analize devam edilmiştir.

Tablo 3.40. Lojistik Regresyon Yöntemiyle Değişkenlerin Hesap Değerleri.

Dependent Variable: DUYP				
Method: ML - Binary Logit (Quadratic hill climbing)				
Sample: 1 145				
Included observations: 145				
Convergence achieved after 5 iterations				
Covariance matrix computed using second derivatives				
Variable	Coefficient	Std. Error	z-Statistic	Prob.
C	1.317083	0.777429	1.694153	0.0902
D51	-2.471947	0.675141	-3.661380	0.0003
D21	1.173045	0.493840	2.375354	0.0175
D32	1.565555	0.555986	2.815817	0.0049
D41	-1.512918	0.551530	-2.743129	0.0061
D11	0.989823	0.524223	1.888173	0.0590
D61	-1.932932	0.825107	-2.342644	0.0191
D91	1.221553	0.692857	1.763067	0.0779
McFadden R-squared	0.354810	Mean dependent var		0.496552
S.D. dependent var	0.501721	S.E. of regression		0.389693
Akaike info criterion	1.004737	Sum squared resid		20.80495
Schwarz criterion	1.168971	Log likelihood		-64.84347
Hannan-Quinn criter.	1.071471	Restr. log likelihood		-100.5029

Tablo 3.40. (Devamı)

LR statistic	71.31885	Avg. log likelihood	-0.447196
Prob(LR statistic)	0.000000		
Obs with Dep=0	73	Total obs	145
Obs with Dep=1	72		

Bu çizelge ise adım adım regresyon modelinin ileriye dönük komutuyla elde edilen değişkenlerin logit yöntemiyle katsayıların tekrar hesaplanmasını göstermektedir. Logit yöntemiyle bulunan katsayılar bağımsız değişkenler ile bağımlı değişkenin gerçekleşme olasılığı arasındaki ilişkinin yönünü vermektedir ancak büyüklüğünü vermemektedir. Yani bir bağımsız değişkende gerçekleşen bir değişimin bağımlı değişken üzerine yansıma ölçüsü söz konusu bağımsız değişkenin kat sayısı değildir.

Uygulanan ekonometrik yöntem lojistik regresyon olduğu zaman katsayıların yorumlanabilir durumda olması için bağımsız değişkenlerin ortalamaları ile birlikte tekrardan hesaplanması gerekmektedir. Ortalamalar dahil edilip model tekrar oluşturulduğunda marjinal etkiler belirlenmiş olur ve katsayılar yorumlanmaya hazır durumuna gelirler. Son aşamada ise katsayıların yorumlanmaya uygun hale getirildiği marjinal etki katsayıları hesaplanmıştır.

3. Adım: Bu adımda ise çalışmanın nihai sonuçlarını verecek olan marjinal etki katsayıları hesaplanmıştır. D_{51} , D_{21} , D_{32} , D_{41} , D_{11} , D_{61} , D_{91} şeklinde verilen bağımsız değişkenlerin logit modeli aracılığıyla bulunan katsayılarını yorumlanmaya uygun hale getirildiği çizelge aşağıdaki gibidir:

Tablo 3.41. Belirlenen değişkenlerin marjinal etkileri.

Marginal effects after logit
 $y = \text{Pr}(\text{duyb}) (\text{predict})$
 $= .50317116$

variable	dy/dx	Std. Err.	z	P> z	[	95% C.I.	]	x
d21*	.2832394	.11109	2.55	0.011	.065509	.50097		.365517
d51*	-.5478339	.11676	-4.69	0.000	-.776676	-.318991		.551724
d32*	.358887	.10695	3.36	0.001	.149277	.568497		.241379
d41*	-.3602663	.1188	-3.03	0.002	-.593116	-.127416		.42069
d11*	.2416315	.12233	1.98	0.048	.001876	.481387		.386207
d61*	-.4470615	.16286	-2.75	0.006	-.766259	-.127864		.42069
d91*	.2901015	.149	1.95	0.052	-.001932	.582135		.262069

(*) dy/dx is for discrete change of dummy variable from 0 to 1

Bu çizelge sonuçlarıyla, bu çalışmanın nihai sonuçlarına ulaşılmış bulunmaktadır. Logit modelden sonra marjinal etkilerin hesaplanıp yorumlanmaya uygun hale getirildiği sütun dy/dx sütunudur. Bağımsız değişkenlerde gerçekleşen değişimlerin araştırılmak istenen olayın gerçekleşme olasılığına etki oranını ve yönünü bu sütundaki katsayılar göstermektedir.

3.7.3. Yapay Değişkenlerin Yorumları

D_{21} değişkeni, öğrenciye ortaöğretim eğitimi devam ederken derslerinde yardım eden birinin olup olmadığı sorusuna verilen yanıtlardan türetilmiştir. D_{21} değişkeni, bu soruya evet yanıtını verenlerin 1 olarak, hayır yanıtını verenlerin ise 0 olarak kodlandığı yapay değişkendir. Dolayısıyla ortaöğretim sürecinde öğrencilere derslerinde yardım eden birilerinin var olduğu durum ile olmadığı durum arasındaki ilişkinin rakamsal ifadesi dy/dx sütunundaki D_{21} katsayısına tekabül eden katsayıya eşittir. Bu durumda yorum şöyle yapılacaktır; öğrencilerin üniversite sınavlarına hazırlanırken derslerinde yardım eden bir kişinin olmuş olması, onların bu yardımı alamayanlara göre herhangi bir üniversite programına yerleşme olasılığını %28,32 (0,2832394) artırmaktadır.

Bir diğer değişken olan D_{51} ise öğrenciye öğrenim hayatı sürerken yapılan eğitim harcaması tutarının yöneltildiği anket sorusundan türetilmiştir. Bu soruda alınan yanıtlar düşük ve yüksek olarak iki karşıt gruba ayrılmış ve yorumlar bu iki grubun birbiri arasındaki farklılıktan yola çıkarak yapılmıştır. D_{51} değişkeni, bu soruya verilen yanıtlara göre düşük tutar kategorisinde olanlara 1, yüksek tutar kategorisinde olanlara ise 0 kodu verilerek yeniden dizayn edilmiştir. D_{51} değişkenin katsayısı -0.5478339 olduğu için yorum; ortaöğretim öğrenim hayatları devam ederken öğrencilerin bir ayda mal olduğu aylık ortalama eğitim harcaması tutarı düşük olan grubun yüksek olan gruba göre üniversiteye yerleşme başarısı gösterme ihtimali %54.78 azalmaktadır şeklinde yapılmıştır.

D_{32} yapay değişkeni gözlemleri yapılan öğrencilerin üniversite sınavına giriş sayısı sorusundan oluşturulmuştur. Tablo 3,47'de de görüldüğü üzere D_{32} değişkeninde, üniversite sınavına iki kere giren öğrenciler 1, sınava bir kere vere üç kere giren öğrenciler ise 0 olarak kodlanmıştır. Dolayısıyla üniversiteye yerleşme başarısı gösterilmesinde bu değişkenin hesaplanan katsayısı gereği iki kere üniversite sınavına girmek bu başarıyı

göstermede olumlu etkiye neden olmaktadır. Yani üniversite sınavına iki kere giren öğrencilerin, üniversite sınavına üç kere giren öğrencilere oranla herhangi bir üniversite programına yerleşmeleri ihtimalleri % 35.88 (0,358887) daha fazladır. Yani örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin üniversiteye yerleşme başarısı göstermesi, üniversite sınavına giriş sayısı ile ters orantılıdır. Bu durumda gençlerin bu başarıyı göstermesi için geçen sürecin uzaması halinde, potansiyel birer iş gücü olarak görülmesi ve kendi motivasyonlarının düşmesi olumsuz sonuçları beraberinde getirmektedir.

D₄ kodlu değişkenler, öğrencilerin ortaöğretim eğitimlerine devam ederken okulu dışında eğitim desteği görüp görmedikleri sorusuna verilen yanıtlar doğrultusunda yapay değişkenler olarak kodlanmıştır. D₄₁ değişkeni ise bu soruya herhangi bir eğitimsel destek görmediklerini belirten ailelerin oluşturduğu değişkendir. Kontrol grubu olarak dışarıda bırakılan D₄₃ değişkeni, bu soruya çocuğum üniversite sınavına hazırlanırken okul kursu desteği gördü diyen ailelerin cevaplarından oluşturulmuştur. Görülmektedir ki bu iki değişkenin arasından negatif yönlü bir ilişki söz konusudur. Yani öğrenim hayatları devam ederken herhangi bir eğitim desteği görmeyen öğrencilerin üniversiteye yerleşme başarısı gösterme ihtimalleri, öğrenim hayatları devam ederken okul kursu alan öğrencilere göre herhangi bir üniversite programına yerleşme başarısı gösterme ihtimallerine oranla % 36.02 (0.3602663) düştüğü hesaplanmıştır.

D₁₁ değişkeni ailenin aylık ortalama gelirinin düşük olarak kodlandığı grubu temsil etmektedir. Kontrol grubu olarak dışarıda bırakılan D₁₃ grubu ise aylık ortalama geliri yüksek olan ailelerdir. Bu iki değişken arasındaki ilişki, örneklem dahilinde, aylık ortalama gelirin yüksek veya düşük olmasının üniversiteye yerleşme başarısının sağlanmasında ki etkisini göstermektedir. Çıkan sonuçlara göre lise öğrenim hayatları sürecinde ailelerinin aylık ortalama gelirleri düşük olarak kodlanan çocukların üniversiteye yerleşme başarısı gösterme ihtimalleri, aylık ortalama gelirleri yüksek olarak kodlanan çocukların üniversiteye yerleşme başarısı gösterme ihtimallerine oranla % 24.16 (0.2416315) daha fazla olduğu hesaplanmıştır.

Bir diğer değişken ise D₆₁'dir. D₆ değişkeni çocukların öğrenim hayatları devam ederken kendilerine ait müstakil bir odalarının olup olmadığını öğrenebilmek için hazırlanan sorudan yeniden kodlanarak hazırlanmıştır. D₆₁ değişkeninde kendilerine ait odaları olan öğrenciler için 1, kendisine ait odası olmayan öğrenciler için ise 0 kodu

kullanılmıştır. Çıkan kat sayı göstermektedir ki kendisine ait odası olan öğrencilerin üniversiteye yerleşme başarısı gösterme ihtimali, kendisine ait odası olmayan öğrencilerin üniversiteye yerleşme başarısı gösterme ihtimaline göre % 44.70 (0.4470615) daha azdır. Bu sonuçta yine bir önceki yapay değişken olan D_{11} değişkeninin sonuçlarını doğrulamaktadır.

Üniversiteye yerleşme başarısını etkileyen sosyo-ekonomik faktörleri belirleme amacıyla yapılan bu çalışmanın, anlamlı etki gösteren son bağımsız değişkeni ise çocukların ortaöğretim eğitimine devam ederken bilgisayar, tablet, telefon gibi teknolojik aletlerle internet erişiminin sağlanıp sağlanmadığını gösteren ve D_{91} adıyla kodlanan yapay değişkendir. Bu değişkende bilgisayar ve internet erişimi sağlanan öğrenciler 1, bu erişimi sağlanamayan öğrenciler ise 0 olarak kodlanmıştır. Bu iki koşul arasındaki 0.2901015 büyüklüğündeki katsayı, üniversite sınavına hazırlanırken teknolojik aletler ile internet erişimine sahip olan öğrencilerin, bu imkanlara sahip olmayan öğrencilere oranla herhangi bir üniversite programına yerleşme ihtimalinin %29.01 oranında daha fazla olduğunu göstermektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Yapılan çalışmanın analiz sonuçlarına göre özellikle kırsal kesim öğrencilerinin üniversiteye yerleşme başarısını etkileyen birçok faktör belirlenmiştir. Öğrencilerin öğrenim hayatları devam ederken derslerinde yardım eden birilerinin olması % 28.32 oranında, öğrencinin üniversite sınavına hazırlanma sürecinde bilgisayar ve internet erişiminin sağlanıyor olması ise %29.01 oranında öğrencilerin üniversiteye yerleşme başarısı gösterme ihtimalini arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Öğrenim hayatları devam ederken yapılan eğitim harcaması tutarının düşük olarak kategorilendirilen gruba mensup olan öğrencilerin, yüksek olarak kategorilendirilen gruptaki öğrencilere göre üniversiteye yerleşme başarısı gösterme ihtimali % 54.78 azalmaktadır. Aylık ortalama geliri düşük olarak kodlanan gruba dahil olan öğrencilerin üniversiteye yerleşme başarısı gösterme ihtimali ise yüksek olarak kodlanan öğrencilere göre % 24.16 oranında daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Öğrencilerin öğrenim hayatları süresinde kendilerine ait odalarının olması durumunun üniversiteye yerleşme başarısı gösterme ihtimallini %44.70 azalttığı belirlenmiştir. Ayrıca öğrencilerin üniversite sınavına girme sayılarının arttıkça üniversiteye yerleşme başarısının azaldığı görülmüştür. Çalışmanın verilerine göre üniversite sınavına iki kere girmiş bir öğrencinin, üniversite sınavına üç kere girmiş bir öğrenciye oranla yerleşme başarısı gösterme ihtimali % 35.88 daha fazladır. Bir diğer faktör olan okulu dışında eğitim desteği görülüp görülmediği koşulunda ise okul dersleri dışında okul kursu alan öğrencilerin, üniversite sınavına sadece okul dersleri ile hazırlanan öğrencilere oranla üniversite programlarına yerleşme başarısı gösterme ihtimalinin % 36.02 daha fazla olduğu hesaplanmıştır.

Görülmektedir ki öğrencilere derslerinde yardım edebilecek, yol gösterebilecek bir büyüğünün veya ailesi içerisinde bir rol modelinin olması öğrencilerin üniversiteye yerleşme ihtimallerini artırmaktadır. Ailelerinde üniversite okumuş bireylerin olması öğrencilerin üniversiteye yerleşme başarısı gösterme ihtimalini artırdığından, şuan edilgen konumda olan bu öğrenciler ilerleyen zamanlarda etken konuma geçeceklerdir ve üniversiteye yerleşme başarısının artırılmasında pozitif yönde etki oluşturacaklardır. Bu yüzden hem bugün hem de gelecekte bu başarının gösterilmesinde, öğrencilerin önlerinde üniversite öğrenimi görmüş rol modellerinin olması bu başarının gerçekleşme ihtimalini

artıracaktır. Dolayısıyla gelecekte de bu başarının devamı için bugün ki gençlerin üniversiteye yerleşmeleri teşvik edilmelidir.

Öğrencilerin öğrenim hayatları devam ederken yapılan eğitim harcaması tutarının içerisinde çocukların cep harçlığı, yol masrafı, eğitim araç gereçleri, giysi, barınma, giden öğrencilerin için dersane ücretleri gibi tüm kalemler dahil edilerek hesaplanmıştır. Dolayısıyla bu sonuç ile fiziki imkanları daha iyi olan, daha iyi olanaklar sunulan, ders kitabı alternatif kaynaklara erişimi daha fazla olan ve eğitimsel destek görebilen öğrencilerin üniversiteye yerleşme ihtimallerinin arttığını görmekteyiz.

Bir diğer sonuca göre, örneklem dâhilindeki okul kurslarının amacına hizmet etmede başarılı olduğunu görmekteyiz. Okul kursu alan öğrencilerin üniversiteye yerleşme ihtimallerinin daha fazla olmasından dolayı bu kursu alamayan öğrencilere bu imkanın ulaştırılması için okul kursu uygulamasının alt yapısının sağlamlaştırılarak genişletilmesi gerekmektedir. Ayrıca bu noktada öğrencilerin ve velilerin farkındalıklarının artırılması, bu kurslara katılımı olumlu yönde etkileyecek ve dolayısıyla üniversiteye yerleşme başarısı gösteren öğrenci sayısında artış sağlanacaktır.

Aylık ortalama geliri düşük olarak kodlanan ailelerin çocuklarının üniversiteye yerleşme başarısını daha yüksek oranda bir ihtimalle gerçekleştiriyor olması kırsal kesimde yaşayan fakir ailelerin çocuklarının bu yokluktan kurtulabilmenin çıkış yolunu eğitimde görmesinden kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla aylık ortalama gelir durumu yüksek olarak kodlanan ailelerin çocuklarına göre üniversite eğitimine ulaşmak ve bu eğitimi tamamlayarak daha rahat edebilecekleri bir hayat inşa etme eğilimde olmaktadır. Bu durumda gelir durumu düşük ailelerin çocuklarının üniversiteye yerleşmede daha iyi bir performans göstermeleriyle neticelenmektedir. Bu durumu doğrulayan bir diğer değişken ise çocuklarının kendilerine ait odalarının olup olmasının incelendiği değişkendir. Kırsal kesim evlerinin fiziki yapısı ve kardeş sayısının fazlalığından doğan müstakil oda imkanının düşüklüğü üniversite programına yerleşme başarısı gösterilmesinde olumlu yansımaktadır. Ancak müstakil odaya sahip öğrencilerin bu başarıyı gösterme ihtimallerinin azalması, hem geliri yüksek aileden gelmesinden yani üniversite eğitimini bir sıçrama adımı olarak görmemesinden hem de kendine ait odası olma imkanını eğitimi için yeteri oranda verimli kullanmıyor olmasından kaynaklanıyor yorumunu getirebiliriz.

Son olarak ise bu çalışmanın anketleri yapılma aşamasındayken gidilen köylerin büyük bir çoğunluğunda internet altyapısı olmadığı daha önce vurgulanana bir durumdu. Bu altyapıya sahip olan köylerde ve ilçe merkezinde çocuklarına bu imkanları sunabilen ailelerinde sayılarının azlığı (Tablo 3.14), bilgisayar ve internet erişiminin maddi imkanlar çerçevesinde gerçekleştiğini ve önemli bir etmen olduğunu göstermektedir. Doğal olarak bu imkana sahip olan öğrencilerinde üniversiteye yerleşme başarısı gösterme ihtimalleri artmaktadır. Bu yüzden bilgisayar ve internet erişimi kendi evlerinde sağlanamayan öğrencilerin, bu imkana erişebilmeleri için gerekli olan fiziki ortamlar ortaöğretim kurumlarınca hazırlanmalıdır. Nitekim oluşturulacak laboratuvar verimli kullanılması halinde, öğrencilerin üniversite programlarına yerleşme ihtimallerini artıracaktır.

Bu çalışma, üniversiteye giriş başarısını etkileyen sosyo ekonomik faktörleri, Şenkaya İlçesi örneğinde incelemiştir. Konunun, daha geniş bir evren içinde ve daha büyük bir örneklem ile araştırılması, daha sağlıklı sonuçlar ve politika önerileri geliştirilmesine olanak sağlayacaktır. Bu nedenle, bu çalışmanın daha büyük araştırma alanında benzeri çalışmalara ışık tutacağına inanmaktayız.

KAYNAKLAR

- Akgül, Işıl, Koç, Selin Ö ., "Türkiye Cumhuriyeti Tarihinde Eğitim Ve Büyüme İlişkisi: Eşik Otoregresif Yaklaşım", *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13 (2), 2011, ss. 1-35.
- Akhtar, Z., “ Socio-economic Status Factors Effecting the Students Achievement: A Predictive Study” [Sosyo-ekonomik Statü Faktörlerinin Öğrencilerin Başarılarına Etkisi: Tahmini Bir Çalışma], *International Journal of Social Sciences and Education*, 2 (1), 2012, ss.281-287
- Akyüz, Yahya, *Türk Eğitim Tarihi*, Pegem Akademi, Ankara 2012
- Ali Osman Engin, “ Eğitim Tarihi Temelleri”, Mehmet Durdu Karlı (Ed.), *Eğitim Bilimine Giriş* (ss. 301-337), Pegem Akademi, Ankara 2008
- Anthony Giddens, *Sosyoloji*, (1991), (Çev.: Hüseyin Özel ve Cemal Güzel), Ayraç Yayınevi, Ankara 2000
- Azhar M., vd., “ Impact Of Parental Education And Socio-Economic Status On Academic Achievements Of University Students” [Ailelerin Eğitim ve Sosyo-ekonomik Statülerinin Üniversite Öğrencilerinin Akademik Başarıları Üzerine Etkisi], *European Journal of Psychological Research*, 1 (1), 2014, ss.1-9
- Barro, R., “ Economic Growth in a Cross Section of Countries”, [Ülkelerin Yatay Kesit Bakımından Ekonomik Büyümesi], *The Quarterly Journal of Economics*, 106 (2), 1991, ss. 407-443
- Baskan, G. A., “ Türkiye’de Yükseköğretimin Gelişimi”, *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21 (1), 2001, 21-32.
- Binbaşoğlu, Cavit, *Eğitim Düşüncesi Tarihi*, Binbaşoğlu Yayınevi, Ankara 1982
- Birsen Gündüz, “Eğitimin Tarihsel Temelleri”, Yusuf İnandı (Ed.), *Eğitim Bilimine Giriş* (ss. 138-174), Karahan Kitabevi, Adana 2011
- Brempong, K. G., Paddison, O., Mitiku, W., “ Higher Education and Economic Growth in Africa”, [Afrikada Yükseköğretim ve Ekonomik Büyüme], *Journal of Development Studies*, 42 (3),2006, ss.509–529

- Bülbül, T., “ Factors Influencing Access to Higher Education in Turkey “ [Türkiye'de Yüksek Öğrenime Erişimi Etkileyen Faktörler], *Global Voices in Higher Education* İntech, 2017, s.149-171.
- Celkan, Hikmet Yıldırım, *Eğitim Sosyolojisi*, Atatürk Üniversitesi Basımevi, Erzurum 1989
- Cengiz Yanıklar, “ Eğitim Toplumsal Temelleri”, Mehmet Durdu Karslı (Ed.), *Eğitim Bilimine Giriş* (ss. 121-136), Pegem Akademi, Ankara 2008
- Chandra, R., Azimuddin, S., “ Influence of Socio Economic Status On Academic Achievement Of Secondary School Students Of Lucknow City” [Lucknow'da ki Ortaöğretim Öğrencilerinin Akademik Başarılarında Sosyo-ekonomik Statülerin Etkisi], *International Journal of Scientific & Engineering Research*, 4 (12), 2013, ss. 1952-1960
- Cohena, U., Sapirb, A., “Models of academic governance during a period of nationbuilding: the Hebrew University in the 1920s–1960s” [Bir ulus inşa sürecinde akademik yönetim modelleri:1920'lerden 1960'lara İbrani Üniversitesi], *History of Education*, 45 (5), 2016, ss.602–620.
- Çakmak, Erol, Gümüş, Sevda “ Türkiye’de Beşeri Sermaye ve Ekonomik Büyüme: Ekonometrik Bir Analiz 1960- 2002”, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 60 (1), 2005, ss.59-72
- Çiçek, M. İ., “ Üniversiteye Hazırlanan Lise Mezunu Öğrencilerin Matematik Başarıları İle Aile Desteği Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi, 35, 2017, ss.291-305
- Çiftçi, C., Çağlar, A., “Ailelerin Sosyo-Ekonomik Özelliklerinin Öğrenci Başarısı Üzerindeki Etkisi: Fakirlik Kader Midir?”, *International Journal of Human Sciences*, 11 (2), 2014, ss. 155-175
- Çitil, M., vd., “Fen Edebiyat Fakültesi Öğrencilerinin Profilleri Ve Başarılarını Etkilediğine İnanırları Faktörler; K.S.Ü. Örneği”, *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8 (2), 2006, ss.69-81

- Damodar Gujarati, Örneklerle Ekonometri, (2016), (Çev.: Nasip Bolatoğlu), BB101 Yayınları, Ankara, 2016
- Damodar Gujarati, Temel Ekonometri, (1999), (Çev.: Ümit Şenesen, Gülay Günlük Şenesen), Literatür Yayıncılık, İstanbul, 2010
- Ekinci, C. E., Anasız, B. T., Püsküllüoğlu, E. I. “Yükseköğretim Modelleri Ve Türkiye Yükseköğretim Modelinin Değerlendirilmesi”, *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi (Ibad)*, 3(2), 2016, 778-791.
- Ekinci, C. E., “Bazı Sosyoekonomik Etmenlerin Türkiye’de Yükseköğretime Katılım Üzerindeki Etkileri”, *Eğitim ve Bilim*, 36 (160), 2011, ss.281-297
- Erden, Münire, *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*, Epsilon Yayıncılık, İstanbul 2005
- Ergun, Mustafa, *Eğitim Sosyolojisine Giriş*, Ocak Yayınları, Ankara 1994
- Ertürk, Selahattin, *Eğitimde Program Geliştirme*, Yelkentepi Yayınları, Ankara 1972
- Eshetu, A. A., “Parental Socio-economic Status as a Determinant Factor on Academic Performance of Students in Regional Examination: Case of Dessie town; Ethiopia” [Bölgesel İncelemede Öğrencilerin Akademik Performansı Üzerinde Belirleyici Faktör Olarak Ebeveyn Sosyo-Ekonomik Durumu: Dessie Şehri Örneği; Etiyopya], *Academic Research Journals*, 3 (9), 2015, ss.247-256
- Gelbal, S., “Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyoekonomik Özelliklerinin Türkçe Başarısı Üzerinde Etkisi”, *Eğitim ve Bilim*, 33 (150), 2008, ss.1-13
- Günay, D., Günay, A., “1933’den Günümüze Türk Yükseköğretiminde Niceliksel Gelişmeler”, *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 1 (1), 2011, ss.1-21.
- Gürsakar, S., “Pisa 2009 Öğrenci Başarı Düzeylerini Etkileyen Faktörlerin Değerlendirilmesi”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17 (1), 2012, ss.441-452.
- Gürüz, Kemal, *Dünyada ve Türkiye’de Yükseköğretim Tarihçe ve Bugünkü Sevk ve İdare Sistemleri*, ÖSYM Yayınları, Ankara 2003
- İpek, Cemil, *Üniversiteye Geçiş Etkileyen Sosyo-ekonomik Faktörler Ondokuz Mayıs Üniversitesi Örneği*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya, 2001

- Karataş, M., Çankaya, E., “İktisadi Kalkınma Sürecinde Beşeri Sermayeye İlişkin Bir inceleme”, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2 (3), 2010, ss. 29-55
- Koç, M., Avşaroğlu, S., Sezer, A., “Üniversite öğrencilerinin akademik başarıları ile problem alanları arasındaki ilişki”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11, 2004, ss. 483-498
- Koçer, Hasan Ali, *Türkiye’de Modern Eğitimin Doğuşu ve Gelişimi*, Talim Terbiye Dairesi Yayınları, İstanbul 1974
- Köse, Ruhi, "Aile Sosyo Ekonomik Durumu, Lise Özellikleri ve Üniversite Sınavlarına Hazırlama Kurslarının Eğitimsel Başarı Üzerindeki Etkileri", *Eğitim ve Bilim*, 76, 1990, ss. 57-65
- Lang, D., “Clark’s triangle and fiscal incentives: implications for colleges” [Clark’ın Üçgen ve Mali Teşvikleri: Kolejler İçin Çıkarımlar], *College Quarterly*, 18(3), n3, 2015, ss.1-17.
- Lin, T-C., “The Role Of Higher Education İn Economic Development: An Empirical Study Of Taiwan Case [Ekonomik Büyümede Yükseköğretimin Rolü: Tayvan İçin Ampirik Bir Çalışma], *Journal of Asian Economics*, 15, 2004, ss.355–371
- Lucas, R. E., On the mechanics of economic development.", [Ekonomik Büyümenin Mekaniği], *Journal of monetary economics*, 22(1), 1988, ss. 3-42.
- Matalka, F., “The Influence of Parental Socioeconomic Status on Their Involvement at Home” [Ailelerin Sosyo-ekonomik Statülerinin Evleri ile ilgilenmeleri Üzerine Etkisi], *International Journal of Humanities and Social Science*, 4 (5), 2014, ss. 146-154
- Meulemeester, JL., Denis Rochat, D., “ A Causality Analysis of the Link Between Higher Education and Economic Development”, [Yükseköğretim ve Ekonomik Büyüme Arasında Bir Nedensellik Analizi], *Economic of Education Review*, 14 (4), 1995, ss. 351-361
- Olayiwola, O. M., vd., “ On Statistical Analysis Of Impact Of Socio Economic Factors On Students’ Academic Performance” [Öğrencilerin Akademik Başarısına Etki

Eden Sosyo-ekonomik Faktörler Üzerine İstatistiksel Analiz], *IJRRAS*, 8 (3), 2011, ss.395-399

Olgun, A., Gümüş, S., Adanacioğlu, H., “ Schooling and Factors Affecting Decision on Schooling by Household Members in the Rural Areas of Turkey” [Türkiye'nin Kırsal Alanlarındaki Hane Halkı Tarafından Okullaşma Kararını Etkileyen Faktörler ve Okullaşma], *Social Indicators Research*, 98, 2010, ss.533-543.

Özabacı, N., Acat, M. B., “Sosyo Ekonomik Çevreye Göre İlköğretim Öğrencilerinin Başarısızlık Nedenleri”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (1), 2005, ss. 145-169

Özyılmaz, Ömer, *Türk Milli Eğitim Sisteminin Sorunları ve Çözüm Arayışları*, Pegem Akademi, Ankara 2013

Paul, R., “ Human Capital and Growth: Theory and Evidence”, [Beşeri Sermaye ve Büyüme: Teori ve Kanıt], *National Bureau of Economic Research*, 3173, s.1-41

Pelinescu, E., “ The Impact of Human Capital on Economic Growth”, [Beşeri Sermayenin Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi], *Preocedia Economics and Finance*, 22, 2015, ss.184-190

Saifi, S., Mehmood, T., “Effects Of Socioeconomic Status On Students Achievement” [Öğrencilerin Başarısında Sosyo-ekonomik Statülerin Etkileri], *International Journal of Social Sciences and Education*, 1 (2), 2011, ss.119-128

Siddiqui, M. A., Mujiaba, A. D., “A Comparative Study Of Drop-Outs And Stay-Ins in Relation To Caste, Occupation And Educational Background Of Their Parents” [Ailelerinin Sosyal Sınıflarının, Mesleklerinin, Eğitimsel Geçmişlerinin Okula Devam Etme ve Devam Etmeme İle İlişkisi: Karşılaştırmalı Bir Çalışma], *European Journal of Education Studies*, 2 (11), 2016, ss.71-79

Singh, A., Singh, J.P., “The Influence Of Socio-Economic Status Of Parents And Home Environment On The Study Habits And Academic Achievement Of Students”[Ailelerin Sosyo-ekonomik Statülerinin ve Ev Ortamlarının Öğrencilerin Akademik Başarısı ve Çalışma Alışkanlıkları Üzerine Etkisi], *Educational Research*, 5(9), 2014, ss. 348-352

Sönmez, Veysel, *Eğitim Felsefesi*, Anı Yayıncılık, Ankara 1998

- Tomul, E., Çelik, K., “The Relationship Between The Students’ Academics Achievement And Their Socioeconomic Level: Cross Regional Comparison” [Öğrencilerin Akademik Başarıları Ve Sosyoekonomik Düzeyleri Arasındaki İlişki: Bölgesel Karşılaştırma], *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 1 (1), 2009, ss. 1199–1204
- Tuba Yavaş, “Eğitimin Tarihi Temelleri”, Fatih Töremen (Ed.), *Eğitim Bilimine Giriş* (ss. 99- 133), İdeal Kültür & Yayıncılık İstanbul 2011
- Vasilyev, D. D., “Kök-Türklerin Okuma Yazma Bilmeleri Sorunu”, A. A.Yasa & S. O. Atılgan (Haz.), *Uluslararası Osmanlı Öncesi Türk Kültürü Kongresi Bildirileri: 4-7 Eylül 1989- Ankara: (ss., 297- 304)*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını- Sayı: 119, Kongre ve Sempozyum Bildirimleri Dizisi: 19, Ankara 1997.
- Vural Hoşgörür, “Eğitimin Toplumsal Temelleri”, Özcan Demirel & Zeki Kaya (Eds.), *Eğitim Bilimine Giriş* (ss. 129- 160), Pegem Akademi, Ankara 2015
- Wykstra, R. A., “Economic Development and Human Capital Formation”, [Ekonomik Büyüme ve Beşeri Sermaye Oluşumu], *The Journal of Developing Areas*, 3 (4), 1969, ss. 527-538
- Yükseköğretim Kurulu (<https://istatistik.yok.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 27.11.2018)
- <http://senkaya.meb.gov.tr> Erişim Tarihi: 29.11.2018
- <http://www.senkaya.gov.tr/> Erişim Tarihi: 29.11.2018

EKLER**EK 1. ANKET**

SORU 1	Babanın Yaşı?
Vefat	30-40
40-50	50-60
60 ve üstü	

SORU 2	Annenin Yaşı?
Vefat	30-40
40-50	50-60
60 ve üstü	

SORU 3	Babanın Eğitim Durumu?
Okuryazar değil	Okuryazar
İlkokul	Ortaokul
Lise	Üniversite
Lisansüstü	

SORU 4	Annenin Eğitim Durumu?
Okuryazar değil	Okuryazar
İlkokul	Ortaokul
Lise	Üniversite
Lisansüstü	

SORU 5	Babanın İstihdam Durumu?
İşsiz	Çiftçi
Esnaf	İşçi
Serbest meslek	Memur
Emekli	

SORU 6	Annenin İstihdam Durumu?
İşsiz (ev hanımı)	Çiftçi
Esnaf	İşçi
Serbest meslek	Memur
Emekli	

SORU 7	Kardeş Sayısı (anketi yapılan çocuk hariç ve hepsinin eğitim durumu)?
Yok	1
2	3
4	5 ve üstü

SORU 8	Ailenin Aylık Ortalama Geliri?
1000 TL'den az	1000- 2000 TL
2000- 3000 TL	3000- 4000 TL
4000- 5000 TL	5000-7500 TL
7500 TL ve üstü	
SORU 9	Çocuğunuz Şartlı Eğitim Yardımı Aldı Mı?
Evet aldı	Hayır almadı
SORU 10	Evinizde (Anketi Yapılan) Çocuğunuza Derslerinde Ve Ödevlerinde Sürekli Yardım Eden Biri Var Mıydı?
Evet	Hayır
SORU 11	Aynı Evde Sürekli Birlikte Yaşadıklarınız Kimlerdir?
Anne-Baba, Bekar Çocuklar	Anne-Baba, Bekar Çocuklar, Evli çocuklar, Büyükanne, Büyükbaba, Diğer Akrabalar
SORU 12	Evinizin Mülkiyeti?
Kendi Eviniz	Kira
Lojman	Diğer
SORU 13	Evinizin Isınma Sistemi?
Yok	Soba
Kalorifer	Diğer
SORU 14	Çocuğunuzun Teknolojik Aletlerle (Bilgisayar, Telefon, Tablet vs.) İnternet Erişimi Sağlanıyor Muydu?
Evet	Hayır
SORU 15	Çocuğunuzun Kendine Ait Odası Var Mı?
Evet Vardı	Hayır Yoktu
SORU 16	Çocuğunuz Okulu Dışında Eğitim Desteği Gördü mü?
Hayır	Dershane
Okul kursu	Özel ders
ESMEK kursları	Diğer
SORU 17	Çocuğunuzun Okula Ulaşımı Nereden Sağlandı?
Okul Yurdundan	İlçe Merkezi İçinden
İlçe Merkezi Dışından	

SORU 18	Çocuğunuz Herhangi Bir Üniversite Programına Yerleşti Mi?
Evet	Hayır

SORU 19	Çocuğunuzun Herhangi Bir Üniversite Programına Yerleşmemesinin Nedeni Nedir (Cevap Hayırsa)?
Herhangi Bir Bölüm Kazanamadı	Kazandı Ancak Yerleşmedi

SORU 20	Çocuğunuzun Üniversiteye Yerleştiği Bölümün Özellikleri Nedir?
İki Yıllık Örgün Öğretim	İki Yıllık İkinci Öğretim
Dört Yıllık Örgün Öğretim	Dört Yıllık İkinci Öğretim
Beş Yıllık(Eczacılık, Dişçilik)	Altı Yıllık(Tıp)

SORU 21	Çocuğunuz Üniversite Eğitimine Devam Ediyor Mu?
Evet	Hayır

SORU 22	Çocuğunuzun Üniversite Eğitiminin Sonlandırmasının Veya Kazanmasına Rağmen Yerleşmemesinin Sebebi Nedir(Cevap Hayırsa)?
Maddi İmkansızlık	Evlilik
Öğrenci İsteksizliği	Şehri Veya Okuduğu Bölümü Beğenmeme
Mezun	Diğer

SORU 23	Çocuğunuzun Üniversite Sınavına Giriş Sayısı Kaçtır?
1	2
3	4
5 ve Üstü	

SORU 24	Ailenizin Sosyal Güvenlik Statüsü Nedir?
Yok	Yeşil kart (GSS)
Emekli Sandığı	Bağ kur
SSK	

SORU 25	Çocuğunuz İçin Yaptığımız Ortalama Aylık Eğitim Harcaması Tutarı Ne Kadardı?
0-100 TL	100-250 TL
250-500 TL	500-750 TL
750-1000 TL	1000 TL ve Üstü

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Ömer ALTAY
Doğum Yeri ve Tarihi	Erzurum, 09.09.1993
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	İstanbul Üniversitesi
Y. Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri	
İş Deneyimi	
Stajlar	
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	
İletişim	
E-Posta Adresi	omeraltay7@gmail.com
Tarih	14.01.2019